

Dene ngü ta te Marako ba teka Yesu Kurisito

Masere si-ngü

Kpara te ba buku ne ena adi de Marako, te di de mürü ye Baranaba ne (Kolosayî 4:5). Ah ngbü ta kpah endoro de wü Pawülü ake Baranaba, teka mba wü lakî cükü'daye (Mürü Tima 12:25; 13:5). İrî ni ye na de *Mariya. Gba wü ta agbü Yerüsalema, gbü sü te mere bi wü *kpara ka Yesu ngbü ta ebiti te-wü tete na ne (Mürü Tima 12:12).

Fütanga ngü la, fü Marako adu akoro tîne kpara, te ngbü ele ta-ngü te Petero, gbü tima ka Yesu (1 Petero 5:13). Gbü wü lakî ta te Yesu ngbü endoro tete na, da emala ngari Me ne, Marako ka-ye ta la jaji, ah ndoro de wü Yesu fa sü de. Te di bala, wüh gü ba, mere bi wü ngü te Marako ba teka Yesu ne, ah je wü ngü la gömö Petero.

Marako ba wü ngü ne, o engu di ka-ye ta agbü *Rüma. Ah ba ngü ne fü wü kpara ka Rüma, te ewü di de wü di enga *Yisarayeles nda-wü de ne. Dela si-ngü te engu le amala mere bi ngü, ta te wü *mürü dofo mala teka Yesu ne, nda de ne. Ah mala kpah wü gara si-ngü teka gele ka wü di enga Yisarayeles, angü wü Rüma wu si-ngü teka gele la nda-wü de.

Marako gü ba, “Yesu de Ye Me (Sapita 1:1), ah kpah de *Ye Kpara ka Kpi, te engu koro füh kotö ne, fü ah ato te-ye akpi, teka afa wü kpara gbü

*siti ngü ka-ewü, teka de wüh maka *küküwa ka badi (Sapita 10:45).” Marako mala mere bi ngü, ta te Yesu ngbü ri wü kpara di ne, 'buru nda de. Amba Marako ngbü sere ngü teka Yesu, gü ba, “Yesu ka-ye de mere mürü wazi, te ngbü mere bi wü talara ngü, baka te engu ngbü küwa wü mürü keke. Ah ngbü liki kpah *siti wü di engu me guvu wü gara kpara. Engu ngbü boro kpah siti ngü ka wü kpara.”

Marako ba ngü ne ta gbü ngü *Giriki. Mene köcökpa ta te Marako ba zu me-ye ne, titine ah esaka nih nda ma. Mene köcökpa te di esaka nih ne, ah ka-ye bü mene ewü, ta te wü gara kpara ba, te nga wü ngü ta te Marako ba ne. Ah ge baka te adu ngü ta te Marako ba, teka züzükü ka Yesu gbü kpi ne, dürü ka-ye eyi. Angü ngü la nü rü bü etungba gbü sapita 16:8. Sidi nga ngü la, ah baka te gara kpara du ba ngü teka züzükü ka Yesu ne me-ye, füh du ngü ka Marako la (Sapita 16:9-20). Wü kpara te ewü giri ngü gbü *Ngari Me fa sü ne, gü ba, wü ngü de gbü Sapita 16:9-20 ne, Marako ba me-ye nda de. Amba wü ngü de te gara wü kpara la ba ne, ah ka-ye de zu ngü, angü ah ti kpini de wü ngü te wü Matayo ake Luka ba ne. Te di bala ne, wü ngü la ena angbü ka-wü da wü bala.

Wü ngü te mü ena amaka gbü buku ka Marako, wüh dene.

Sapita 1:1-13 Makpo ngü teka ngü ka Yesu,
Sapita 1:14-9:50 Wü ngü ta te Yesu mere
agbü Galilaya,

Sapita 10:1-52 Wü ngü ta te Yesu mere, o
engu yia tete agbü Galilaya,

da enü agbü Yerüsalema ne
 Sapita 11:1-15:47 Adu ngü ka Yesu, bete ngü
 ka kpi kaka-na
 Sapita 16:1-8 Ngü ka züzükü ka Yesu gbü kpi
 Sapita 16:9-20 Adu ngü, te wüh ba füh ngü
 te Marako ba ne

¹ Dene züka tofo ngü ka Me teka Yesu *Kurisito,
 te di de Ye Me.

Matayo 3:1-12; Luka 3:1-18; Yüwane 1:26-28

² Ngü la kpo ba e ta te wü Yisaya, ba gbü
 *Ngari Me ta gügü, o wü bī Yesu la de, gü ba, “Me
 mala ngü fü Ye ye, gü ba, ‘Ni ena atima mürü
 tima ka-ni kpa engagira nü, teka areke kaje fü
 ye.’ ”* ³ *Mürü dofo Yisaya gü ba, “Gara kpara
 ena akoro, angbü emala ngü de mere ri ye kpa
 etü gü, gü ba dene, ‘Mere Miri, te ena aküwa ani
 ne, ah te ekoro! Ah le de wü reke kaje fefe! Wü
 ni wü cudu, wü o kpini, teka fü engu anü tete
 na.’ ”†

⁴ Mürü tima engu la, ah de *Yüwane Mürü
 Babatiza. Fü engu akoro fütanga mere bi
 wü re, angbü kpa etü gü, da emala ngari Me fü
 wü kpara kpala. Fü mere bi wü kpara angbü
 ekoro kpakaka na, adi eje ngari Me gögömö na.
 Fü ah angbü emala ngü fü ewü, gü ba dene, “Wü
 ce *siti ngü ka-wü 'buru asidi, wü fü maguma
 wü, teka fü wü aza *babatiza, fü Me aboro siti
 ngü ka-wü 'buru.” Dela ngü ta te Yüwane mala
 fü wü kpara la, te engu ngbü eto babatiza fü
 ewü. ⁵ Fü mere bi wü kpara ayia anü kpakaka

---

* **1:2** 1:2 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Malakī 3:1. † **1:3**
 1:3 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 40:3.

na, teka aje ngari Me gögömö na. Wü gara ewü koro agbü Yerüsalema, de wü gara nga nzö köti ka *Yudaya 'buru. Te wü kpara la je ngü ka Me gömö Yüwane de bala, fü maguma ewü ayia agürü. Fü ewü akpo da emala nga wü siti ngü ka-wü fü Me de cinga. Fü Yüwane angbü eto babatiza fü ewü gbü ngu Yürüdene.

⁶ Yüwane ngbü ta eto bongo ka-ye te ewü gbü gbü su nü de iri ye kamele, sisiti gbulukusu bane. Fü ah ngbü ei ku konü etadu ye. Zü-e kaka-na ta nda bü mbira te di baka eci, bete wü, te engu ngbü emaka agbü gü la.

⁷ Fü Yüwane amala ngü ka Me fü wü kpara, gü ba dene, “Me tima gara kpara eyi, te ena akoro arı yi sidi nga ra, wawazi na fa nda-ra ka. Ma nda-ra bü baka labi kaka, te ena areke kaje fefe. Ma be teka tima la nda-ra de, angü engu me-ye de mere kpara fere. ⁸ Nda-ra, ma ngbü eto babatiza fü yi de ngu kükürü. Amba nda-ka, ah ena ato babatiza fü yi de wazi ka *Nzila Wazi Me, teka fü yi angbü emere ngü ka Me ereke areke.”

Dene ngü ka babatiza ka Yesu

Matayo 3:13-17; 4:1-17; Luka 3:21-23; 4:1-15

⁹ Baka ta te Yüwane ngbü emala ngari Me kpa etü gü ne, Yesu ngbü ka-ye gbü gara köti de iri ye Nazareta.‡ Gbü gara ra, fü Yesu ayia anü kpaka Yüwane kpa etü gü la. Fü Yüwane ayia ato *babatiza fefe gbü ngu Yürüdene. ¹⁰ Te engu to babatiza nza tete, fü Yesu ayia akoro kpa fuh

---

‡ **1:9** 1:9 Nazareta ka-ye gbü nga nzö köti ka Galilaya.

gümba. Ah te eceka kpĩ de, gbo! te kpĩ te ü te-ye. Fũ *Nzila Wazi Me akoro kpa gbü kpĩ baka mö, arü gbü nzö Yesu. ¹¹ Fũ ri Me awü kpa gbü kpĩ la, gü ba dene, “Mü zu de Ye ra, te maguma ra ngbü tete. Ngü ka-mü reke gbü jia ra 'duwa ba-neh-ene-la.”

¹² Fütanga ngü la, fũ Nzila Wazi Me aza Yesu, anü di kpa etü gü, ¹³ kpa gbü sü ka siti wü nü. Fũ ah ara kpala sīkpĩ teke 'basu. Fũ *Satana akoro afiti Yesu kpala ma. Fũ wü *malayika ka Me angbü ta ele ta-ngü te Yesu kpala.

¹⁴ Fütanga ngü la, fũ ewü azoro Yüwane, anü di agü agbü ku. Te Yesu je ngü la, fũ ah ayia ace sü la, adu ka-ye agbü *Galilaya. Fũ ah angbü endoro da emala ngari Me fũ wü kpara kpala, ¹⁵ gü ba dene, “Mere sīkpĩ koro eyi gbamari. Miri te Me tima teka aküwa wü ne, koro eyi. Te di bala, wü ce *siti ngü ka-wü, de wü le to ngü ka Me de maguma wü biringbö.”

*Dene ngü ka gina wü kpara ta te Yesu i ewü
Matayo 4:18-22*

¹⁶ Gbü gara ra, fũ Yesu ayia anü andoro era mere ngu de iri ye *Galilaya. Fũ engu akoro amaka wü gara komoko 'basu, te ewü ngbü egü yimba ka-wü gbü ngu teka azoro si, angü ah de tima ka-ewü. Ah de Simüna Petero ake enga ni ye, de iri ye Anderiya. ¹⁷ Fũ Yesu arü amala ngü fũ ewü, gü ba dene, “Yi nü kpakine, yi lala gbü nga ra. Ma ena ao yi, teka angbü efü wü kpara, de wüh le ngü ka Me, da tima ka si te yi ngbü emere ne.” ¹⁸ Te wüh je ngü la, fũ ewü

ayia kere, ace tima ka si ka-wü la, te ewü ngbü emere la, adu alala gbü nga Yesu.

¹⁹ Fü wü Yesu ayia sela, anü kpa engagira nü mba cükü'daye. Fü ewü anü amaka wü gara wü kpara 'basu. Ah de wü *Yakobo ake *Yüwane, wü di Zebedayo. Wüh ngbü ka-wü gbü *zabu, da ekpokpo jia yimba ka-wü. ²⁰ Fü Yesu ayia ai ewü kpah bala. Fü ewü ayia ace wö wü, Zebedayo, agbü zabu kpala, de wü kpara ka tima ka-ye. Fü ewü ayia anü alala gbü nga Yesu.

Dene ngü ka Yesu de wü siti wü di engame
Luka 4:31-37

²¹ Gbü gara ra, fü wü Yesu ayia anü akoro agbü Kaparanama. Fü *sikpi ka Me amaka ewü kpala. Fü ewü ayia anü arı kpa *esambü ka biti-te. Fü Yesu akpo da erı wü kpara kpala. ²² Fü riri kakanala ayia aga gbü jia wü kpara la afa sü. Wüh gü ba, "Riri ka komoko ne ka-ye kpikpi ye. Angü ah ngbü emala mere kpeke ngü, baka kpara te Me tima engu me-ye. Wü kpara ka-ani, te ewü ngbü erı ani de sene ne, wüh ri ani bala nda-wü de."

²³ Gara komoko ta ladü kpa esambü ka biti-te la, de *siti wü di engame guvu ye. Fü komoko la ayia akpo da eba rere kpa tikpi, gü ba, ²⁴ "YesuŞ deyı, tima ka-ani gbü ngü ka-ye nda ma. Ye koro sene teka ne? Tekamörö ani asidi? Ani wu ye kpo. Ye de züka kpara te Me tima ye me-ye füh kotö ne." ²⁵ Fü Yesu ayia amala ngü fü siti wü di engame la, gü ba dene, "Yi nga anga, de yi koro guvu komoko la asidi!" ²⁶ Fü siti wü di engame

---

Ş 1:24 1:24 Komoko la gü ba, "Yesu de kpara ka Nazareta."

la ayia agbürü komoko la, agbo kötö, da eba rere. Fü ewü ayia ace komoko la, akpe, atafa ka-wü.

²⁷ Dela ngü ta te Yesu mere, te engu liki siti wü di engä me di, guvu gara komoko asidi. Fü ngü la aga gbü jia wü kpara 'buru, baka mere ngü cucu. Fü ewü akpo da eyi-ta tete-wü, gü ba dene, "Apa! De bane ne ngü ne? Amba riri ka Yesu ne, ah ka-ye de kpeke riri fanü fanü. Angü ah ngbü eto riri fü siti wü di engä me, fü ewü angbü eje ngü kaka!" ²⁸ Teka ngü la, fü iri Yesu ayia awü gbü nga nzö wü sü ka *Galilaya 'buru.

Dene ngü ka Yesu te küwa mere bi wü mürü keke

Matayo 8:14-17; Luka 4:38-41

²⁹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia ace *kambü ka biti-te. Fü ewü anü de wü *Yakobo ake *Yüwane, kpa gba wü Simüna Petero ake Anderiya. ³⁰ Te wüh koro kpala, fü ewü amaka wügiri ye Simüna, würüse, te keke ngbü emere engu efa sü, te ra ngbü kötö. Küküte 'buru wütü awütü. Fü ewü amala nga würüse la fü Yesu. ³¹ Fü Yesu ayia anü akoro kpaka würüse la, azoro kpakpa na, ae engu tikpi. Fü soko würüse la ayia alofo. Fü würüse la ayia anü amere kümü, ato fü ewü.

³² Etamurago la, te ra ti tete na, fü mere bi wü kpara ayia aza wü mürü keke ka-wü, bete wü kpara te *siti wü di engä me ngbü emere ewü ne, akoro de ewü kpaka Yesu. ³³ Fü wü kpara gbü sü la aci abiti te-wü gbe gbe gbe kpa emöngiti ka kambü te Yesu di gbügbü na. ³⁴ Fü Yesu ayia aküwa mere bi wü kpara de wü keke

eküte wü la 'buru. Fü ah aliki *siti wü di enga me guvu gara ewü asidi. Fü siti wü di enga me la angbü eku gba. Fü Yesu ayia atirī ewü. Kükürü de, angü wüh wu ta eyi, gü ba, Yesu ka-ye de kpara te Me tima engu me-ye füh kotö ne.

Dene ngü ka Yesu, te ndoro da eto ngari Me,

gbü wü sü ka Galilaya

Luka 4:42-44

³⁵ Gügü emözekpī, o sü lofo la de, fü Yesu ayia kpikpi ye, ace Kaparanama, anü akoro kpa gbü gara sü, kpa gbü gü, teka aku gba fü Me. ³⁶ Te wü Simüna Petero zükü tete, Yesu nda ma! Fü ewü ayia anü agiri engu. ³⁷ Fü ewü anü amaka Yesu agbü gü kpala, amala ngü fefe, gü ba dene, “Mere kpara deyī, ani du edu kpa eköti, angü wü kpara 'buru ngbü egiri ye, teka de ye küwa ani.” ³⁸ Yesu gü ba, “Ani nü la kpa gbü gara sü, teka fü ni amala ngari Me fü mene wü kpara de kpala. Angü dela tima ka-ni, te Me tima ni tungüngü.”

³⁹ Fütanga ngü la, fü Yesu akpo da endoro gbü wü köti ka *Galilaya 'buru nde, da eri wü kpara de to ngü ka Me, kpa *esambü ka biti-te ka-ewü, kpah da eliki *siti wü di enga me guvu wü gara kpara, te ngbü emere ewü ne, asidi.

Dene ngü te Yesu küwa gara mürü jiakö di

Matayo 8:2-4; Luka 5:12-16

⁴⁰ Gbü gara ra, fü gara komoko ayia akoro kpaka Yesu, de *jiakö te ye. Fü komoko la abu nzökuta ye kötö, anda'ba te-ye, gü ba, “Ni wu eyi, gü ba, ye de mere mürü wazi fa sü. Te ah

'be gbü jia ye la, de ye reke la mba küte ni ne.”
⁴¹ Fü ngü komoko la ake te Yesu afa sü. Fü ah ayia ao kpa ye eküte komoko la, gü ba, “Wayi, ma le eyi. Küte mü reke ereke.” ⁴² Fü jia kö ayia agürü eküte komoko la asidi. Fü küküte adu akoro te nga ye. ⁴³ Fü Yesu amala ngü fü komoko la kpekpeke, ⁴⁴ gü ba, “De-ye deyi, ye mere e amala nga ngü la fü wü gara kpara de. Ye nü enü, ye mere ngü, ta te *Müse ba gbü *Riri ka Me ne. Ye za nü, ye nü di kpaka *mürü gele ka Mere Me, de ah wa, ah to fü Me teka ngü la. Teka fü wü kpara 'buru awu, gü ba, küte ye reke eyi fanü.”* ⁴⁵ Amba ngü te Yesu mala fü komoko la, ah je nda de. Fü ah ayia anü, akpo da emala nga ngü la fü wü kpara bü faaa. Fü nga ngü la awü, abaya gbü wü sü 'buru. Teka ngü la, da Yesu te engu ena angbü agbü mere köti ngbaangba gbü jia wü kpara ne tine ma. Fü ah angbü ka-ye ewo te-ye agbü gü. Te wüh je nga Yesu bala, fü mere bi wü kpara ayia te nga nzö wü köti 'buru, angbü ekoro kpakaka na agbü gü la.

2

Dene ngü te Yesu küwa gara komoko te küküte kpi akpi 'buru

Matayo 9:1-8; Luka 5:17-26

¹ Gbü gara sikipi, fü wü Yesu ayia adu kpa eköti, agbü Kaparanama. Te wü kpara je nganga na, gü ba, Yesu du koro eyi kpa eköti ne, ² fü mere bi wü kpara aci akoro abiti te-wü gbe, kpa

---

* **1:44** 1:44 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Riri ka Gele ka wü Levi 14:1-32.

esambü te Yesu ngbü gbügbü na ne. Fü sü ani kpa esambü 'buru yere. Fü gara wü kpara angbü nda-wü kpa etanü, ede möngiti. Fü Yesu angbü emala to ngari Me fü ewü.

³ Baka te Yesu ngbü la emala to ngari Me fü wü kpara la, fü ewü ayia akoro de gara komoko, te küküte kpi akpi 'buru. Wü kpara te ewü bi engu, wüh baka wü kpara bala. Fü ewü abi engu füh ka'da, de ani koro di kpaka Yesu, de ah küwa engu. ⁴ Te wüh koro kpala, fü ewü amaka mere bi wü kpara, te ewü ni sü emöngiti 'buru yere. Da ewü, te ewü ena ari kpa esambü de mürü keke la, akoro di kpaka Yesu ne, nda ma. Te di bala, fü ewü ayia afi nga gara mani. Fü ewü ayia ali kpa tikpi, enzö kambü, afuru nzö kambü la mbiiti te sü, te Yesu ngbü ero mö tete na ne. Fü ewü ai ku te ka'da ka mürü keke la, abi engu di, ato te görö te ewü furu la ferrre, ao kötö engagira Yesu.

⁵ Te Yesu wu ngü la bala, fü ah awu, gü ba, wü kpara la to maguma wü eyi fü ni fanü fanü. Fü ngü la areke gbü jijia na afa sü. Fü ah ayia amala ngü fü mürü keke la, gü ba dene, “Enga ra, *siti ngü ka-mü ta te mü mere gbü jia Me ne, ma za gbü nzö mü eyi asidi.”

⁶ Gara wü *mürü riri ta kpah ladü kpala. Te wüh je ngü te Yesu mala fü komoko la bala, fü ewü angbü efi nga ngü emaguma wü, ⁷ gü ba dene, “Dene ne töndö ngü ne? Yesu yia efü te-ye ba Me? Angü kpara füh kotö ne, te ti aza siti ngü gbü nzö wü kpara, ah ngbürü ladü? Ah nda ma! 'Duwa Me te ngbü eza siti ngü ka wü kpara me-ye.”

⁸ Amba Yesu wu fingangü ka-ewü la eyi. Fü ah ayia ayi-ta ewü, gü ba dene, “Yi ngbü efi nga ngü la emaguma yi bala, neh teka ne?” ⁹⁻¹⁰ Yi wu de, gü ba, ma de *Ye Kpara ka Kpi? Te di bala, wazi ra ladü, teka adi eza siti ngü ka wü kpara füh kotö ne, gbü nzö ewü di asidi. Yi fi nda-yi, gü ba, ma mala töndö ngü kükürü? Yi ena awu ngü la enatikine.” Fü Yesu adu afü te-ye, amala ngü fü mürü keke la, gü ba dene, ¹¹ “De-ye deyï, ye yia eyia, ye za darara ka-ye, ye go kpa ekötï.” ¹² Fü mürü keke la ayia 'duwa cukuru, gbü jia wü kpara 'buru, arü atikpi. Fü ah aza darara ka-ye, ayia ago di agba ye.

Dela ngü ta te Yesu mere, te engu küwa komoko, te küküte na kpi akpi ne. Fü ngü la aga gbü jia wü kpara la afa 'duwa sü. Fü ewü aci 'buru, agbo nga iri Me, gü ba, “Ani wu ngü de bala gügü la de!”

¹³ Fü wü Yesu ayia anü andoro kpa era mere ngu. Fü mere bi wü kpara angbü egoro kpakaka na la, teka aje ngü gögömö na. Fü Yesu angbü eri ewü de to ngari Me kpala.

*Dene ngü ka Levi, te Yesu i engu
Matayo 9:9-13; Luka 5:27-32*

¹⁴ Gbü gara ra, fü Yesu ayia anü andoro. Fü ah amaka gara komoko de iri ye *Levi Matayo, ye Alofaya, te ngbü ka-ye ero *jiase ka wü e esaka wü kpara, adi eto fü Miri ka wü Ruma. Fü Yesu arü amala ngü fü Levi, gü ba dene, “Levi deyï, mü yia eyia, mü lala gbü nga ra.” Fü Levi ayia ace tima ka-ye la, alala gbü nga Yesu.

15 Fütanga ngü la, fü Levi ayia ai wü Yesu de wü kpara ka-ye agba ye. Fü ah ai kpah mere bi wü bu ye, de te ewü ngbü ero jiase de ewü ne, abe kpah te gara wü kpara, te wü *mürü riri gü ba, wüh de siti wü kpara ne. Fü wü kpara la akoro 'buru, angbü ezü e tundu de wü Yesu kpala. Angü wü kpara la ngbü ta 'buru efa nga Yesu.

16 Wü gara mürü riri ta ladü, te ewü ei ewü, gü ba, wü *Farusi. Wü Farusi la, wüh de wü kpara te ewü le adi emere gele ka-wü mbi mbi mbi. Fü wü Farusi aje ngü, gü ba, "Yesu ngbü ezü e de wü siti wü kpara." Fü ewü ayia akoro amaka wü *kpara ka Yesu, ayi-ta ewü, gü ba, "Ah mere baye, te Yesu ngbü ezü e de wü siti wü kpara ne?" 17 Te Yesu je ngü te ewü mala la, fü ah amala ngü, gü ba dene, "Te keke te mü ma la, mü ena anü anü kpaka mürü kuwa? Mü ti anü de. 'Duwa te mü de keke te mü la, mü ena anü anü kpaka mürü kuwa, de ah küwa ni. Ngü ka-ra kpah bala. Angü ma koro füh kotö ne, neh teka wü da? Tekä aküwa züka wü kpara? Ah bala de. Ma koro teka aküwa siti wü kpara, de wüh ce *siti ngü ka-wü asidi."

Dene ngü ta te ewü yi-ta Yesu di, teka to riri kaka

Matayo 9:14-17; Luka 5:33-38

18 Gbü wü gara sikpi, wü *Farusi zü e de. Wüh ngbü *e'bi te-wü, teka adi eku gba fü Me. Wü kpara ka *Yüwane Mürü Babatiza ngbü emere kpah bala. Gbü ngü la, fü wü kpara ayia akoro kpaka Yesu, ayi-tata, gü ba dene, "De-ye deyü, wü kpara ka Yüwane, de wü Farusi 'buru,

wüh zü e enatikine de, teka aku gba fü Me. Anga ah mere baye, te nda-ye wü kpara ne, ngbü nda-wü ezü e ne? Wüh fi nga gele ka-ani mbi mbi mbi nda-wü de?” ¹⁹ Fü Yesu ayia alügü ngü fü ewü gbü mani, gü ba dene, “Te wü ngba nü agbü karama la,* wüh ti azü e de? Wüh ti eyi azü e, angü mürü karama la ladü tundu de ewü. ²⁰ Amba te gara, te wü vügü ena aza mürü karama la, esüka wü awuba ye asidi la, wüh ti azü e de, ka cinga emaguma wü.”

²¹ Fü Yesu adu amala gara wü mani fü ewü, teka to riri ka Me, te engu ngbü eri wü kpara di ne, gü ba dene, “Te diri bongo ka-mü sörö asörö la, mü ti eyi aza to bongo, teka atükü te didiri na la? Mü ti amere bala de, angü didiri na la ena adu kpah asörö ka-ye asörö. ²² Kpah bala, te mü le akü'da fi ka-mü la, de mü mere e akü'da gbü diri bütü körö körö ne de. Angü diri bütü la ena adü, aöfö ka-ye, fü fi ka-mü la atökö ka-ye 'buru akötö. Ah le fü mü akü'da fi ka-mü gbü to bütü, angü fi ka-mü la ena asiti siti. Kpah bala, te mü ngbü ele to riri ka-ra la, mü ti alala fi bü eküte diri gele ka wü kundu mü nda-mü de.”

*Dene ngü te Yesu mala teka sikipi ka Me
Matayo 12:1-8; Luka 6:1-5*

²³ Gbü gara *sikipi ka Me, fü wü Yesu angbü enü de wü kpara ka-ye. Fü ewü afü kpuru gbü yi ka ndo. Te wüh ngbü enü tete, fü wü *kpara ka Yesu la akpo da esösörö fi ndo, da etitiri koko na, ezü ka tala.

---

* **2:19** 2:19 Dene karama te wüh mere teka ase würüse.

24 Fū wū gara *Farusi awu ngü la bala. Fū ngü la asiti gbü jia ewü, angü wüh ngbü efi, gü ba, “Masörö fi ndo la, ah de tima.” Angü *Riri ta te Müse to fū wū *Yisaraye ne, gü ba, “Wüh mere e adi emere tima gbü sīkpī ka Me 'buru 'buru de.” Fū wū Farusi la akoro amala ngü fū Yesu, gü ba dene, “De-ye deyī, wū kpara ka-ye ne, ngbü emere tima gbü sīkpī ka Me, neh teka ne? Ngü la siti gbü jia Me fa sü!”

25 Yesu gü ba dene, “De-wü deyī, wū tanga *Ngari Me nda-wü neh de? Ngü ta te wüh ba teka *Mere Miri Davidi ne, ah gü neh fe? Ta gbü gara ra, fū tala ayia amere wü Davidi, de wü kpara gbü nga ye. 26 Fū Davidi ayia akoro kpaka *mürü gele ka Mere Me, ayi-tata teka e-mazü. Fū mürü gele la ayia aza ambata, de te wüh ngbü eto fū Mere Me ne, ato fū Davidi. Fū Davidi azü, ato kpah fū wū kpara gbü nga ye 'buru. Wüh mala ta eyi fefe, gü ba, ‘Ye ngbü esiti gele?’ Wüh mala bala de! Amba gbü *Riri ta te Müse to fū wü mürü gele ne, ambata la, ah teka wü kükürü kpara fa fa fa nda de. 'Duwa wü mürü gele ka Mere Me ngbü ezü me-wü. Dela ngü ta te Davidi mere, ta gügü, o Abiyatara di de mere kpara füh kpökpö ka wü mürü gele.”†

27 Fū Yesu adu amala kpah gara ngü fū ewü, gü ba dene, “Me o wü kpara füh kotö ne, neh teka ne? Tek a amere gele ka sīkpī ka-ye? Ah bala de. Me o sīkpī ka-ye teka fū wü kpara adi efe te-wü gbügbü na. 28 De-ra, *Ye Kpara ka Kpi, Me to wazi eyi fere, fa ngü ka gele la di ka. Ma

† 2:26 2:26 Mü ena amaka ngü la gbü 1 Samüwele 21:1-6.

de mürü *sìkpì ka Me la me-ra. Ma ngbü kpah eto to *rìrì ka Me fù wü kpara ka-ra me-ra.”

3

Dene ngü ka komoko te Yesu reke kpakpa na gbü sìkpì ka Me

Matayo 12:9-14; Luka 6:6-11

¹ Gbü gara *sìkpì ka Me, fù Yesu anü arì kpa *esambü ka bitì-te. Gara komoko ta ladü kpala te kpakpa na ze aze. ² Wü gara *Farusi ta kpah ladü kpala. Fù ewü angbü efete Yesu, da egìrì kaje te ani ena amaka siti ngü kaka tete, fù ani amala nganga fù wü *kovo. Fù ewü angbü eceka Yesu, da efete engu kpekpeke, anga engu ena aküwa komoko la gbü sìkpì ka Me ya? Angü wüh ngbü efi nda-wü, gü ba, maküwa kpara, ah de tima. ³ Fù Yesu ayia aï komoko te kpakpa na ze aze la, gü ba dene, “De-ye deyì, ye koro la kpa engagira nü akine.” Fù komoko la ayia akorö. ⁴ Fù Yesu ayi-ta wü Farusi la, gü ba dene, “Gbü jia yi, ah le fù kpara amere ne ngü ne, gbü sìkpì ka Me? Wüh di emere züka ngü? Anga *siti ngü reke me-ye? Ah le de nih küwa kpara? Anga ah le de nih ce kpara fù kpi? *Rìrì ka Me, te *Müse mala fù nih ne, gü neh fe?” Fù ewü anga ka-wü tì. Wüh le ngü nda-wü de. ⁵ Fù Yesu ayia aceka kpì füh ewü ngberrre 'buru. Fù mamagama ayia asiti teka ngü ka-ewü la, angü nzö ewü kpekpeke. Fù ah adu arü amala ngü fù komoko la, gü ba dene, “Mü gbere kpa mü egbere.” Fù komoko ayia agbere kpa ye. Fù kpakpa na ayia areke, adu zürrü te nga ye.

⁶ Te wü Farusi wu ngü la, fü ngü la ake te ewü, angü Yesu reke kpa komoko la gbü sïkpï ka Me. Fü ewü ayia akoro kpa etanü, anü abiti te-wü de wü kovo ka Miri Anitipa *Erode. Fü ewü akpo da egiri kaje, te ani ena amörö Yesu tete na.

Dene ngü ka Yesu, de mere bi wü kpara, ede mere ngu

⁷⁻⁸ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, anü andoro kpa era mere ngu. Fü mere bi wü kpara ayia rurruru! anü afa nganga na, angü wüh je nga wü mere kpeke ngü, te engu ngbü emere ne. Wü kpara la koro te nga mere bi wü sü. Gara ewü koro agbü nga nzö köti ka wü *Galilaya. Gara ewü koro nengete, agbü Yerüsalema, de wü gara nga nzö köti ka *Yudaya. Gara ewü koro gbü nga nzö köti ka wü Edomaya, gara gbü nga nzö köti kpa etangu Yürüdene, gara agbü wü mere köti de iri wü Tera bete Sidona de wü sü ede ewü.

⁹ Te Yesu wu mere bi wü kpara la, fü ah ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, “Wü nü la enü, wü koro de *zabu, de ni li gbügbü, angü wü kpara ne ena adere ni.” ¹⁰ Yesu mala ngü la bala kükürü de, angü mere bi wü mürü keke koro eyi sela. Fü ewü angbü egbene sü agbene, gü ba dene, “Wayi, ah le de ani zoro küte Yesu, teka fü ani aküwa.” Angü wüh wu eyi, gü ba, Yesu ngbü eyi eküwa mere bi wü kpara.

¹¹ Gara wü kpara te *siti wü di engä me ngbü emere ewü, te ewü wu Yesu tete, fü ewü atï kötö, aba rere, gü ba, “Yesu, mü de Ye Me.” ¹² Fü Yesu amala ngü fü siti wü di engä me la kpekpeke, gü ba, “Wü mere e agü tamu ni de.”

Dela ngü ta te Yesu küwa mere bi wü kpara tete.

Dene ngü ka wü kpara nzükpa de füh ye 'basu, te Yesu fe ewü

Matayo 10:1-4; Luka 6:12-16

¹³ Gbü gara ra, fü wü Yesu ayia anü kpa enzö mere rüvü. Fü ah ayia ai wü *kpara ka-ye la kpaka ye kpala. ¹⁴ Fü ah ayia afe süka ewü nzükpa de füh ye 'basu, ao ewü, wü *mürü tima ka-ye. Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, “Ma fe yi teka fü nih angbü endoro de nih ma. Te gara, ma ena atima yi, teka fü yi adi emala ngari ra fü wü kpara. ¹⁵ Ma ena ato wazi fü yi teka fü yi adi eliki *siti wü di enga me di.”

¹⁶ Dene iri wü kpara te Yesu fe ewü ne. Simüna, te Yesu gü gara iri tete na, gü ba, Petero,* ¹⁷ wü *Yakobo ake *Yüwane, wü di Zebedayo, te Yesu gü iri te ewü, gü ba, wü Büwanerage, gü ba, wüh baka mügbara. ¹⁸ Wü Anderiya, bete *Filipo, bete Batülümayo,† bete Matayo,‡ bete Toma, bete *Yakobo ye Alofaya, bete Tadayo,§ bete Simüna ta te di kpara te mere gü teka tö ka-wü. ¹⁹ Abe kphah te *Yuda Keriyota, ta te gü tamu Yesu fü wü vügü ne.

Dela ta ngü ka wü kpara te Yesu fe ewü.

Dene ngü ka Yesu de wü di enga ni ye

Matayo 12:22-32, 46-50; Luka 8:19-21; 11:14-22; 12:10

---

* **3:16** 3:16 Si-ngü gbü iri Petero, gü ba, baka da. † **3:18** 3:18 Gara iri Batülümayo de Nataniyele. ‡ **3:18** 3:18 Gara iri Matayo de Levi. § **3:18** 3:18 Gara iri Tadayo de Yuda. Ah de ye Yakobo.

²⁰ Fütanga ngü la, fü mere bi wü kpara adu abiti te-wü kpaka Yesu gbe. Da wü Yesu, te ewü ena azü e de wü kpara ka-ye, nda ma. ²¹ Fü wü di engä ni ye Yesu, te ewü di kpa gbü gara sü, ayia aje ngü la. Fü ewü afi nda-wü, gü ba dene, “Nzö Yesu siti eyi.” Fü ewü ayia anü kpakaka na, de ani zoro engu, adu di kpa eköti.

²² Fü nga wü ngü, te Yesu ngbü emere la, adu kpah awü akoro zalü agbü Yerüsalema. Fü gara wü *mürü riri ayia agbü Yerüsalema kpala, anü akoro kpaka Yesu teka awu ngü la cu de jia wü. Te wüh wu wü kpeke ngü, te Yesu ngbü emere ne, fü ewü akpo da emala siti ngü, gü ba, “Yesu maka wazi teka aliki *siti wü di engä me di ne, neh kaye? *Satana* to wazi la fefe me-ye, angü engu de miri ka wü di engä me!” ²³ Te Yesu je ngü la, fü ah ayia ai wü mürü riri la kpaka ye, adu arü amala ngü fü ewü de mani, gü ba dene, “Satana ena aliki te-ye de tete-ye, neh baye baye? ²⁴ Te nguwa wü kpara biringbö kpo eyi emere gü esüka wü la, züka ngü ena adi ladü? Ngü la reke nda de, angü nguwa wü kpara la ena anza. ²⁵ Kpah bala, te wü kpara gbü köti biringbö kpo eyi da emömörö te-wü la, ah ena ati ati? Ah ti nda de. Köti la ena asiti, fü ewü abaya asidi. ²⁶ Angü te Satana ena angbü eto wazi fere me-ye, teka aliki wü kpara ka-ye di la, ah ena adi ba e te engu siti tima ka-ye me-ye. De bane, ngü ka Satana ena anza ka!”

²⁷ Tekä ngü la, fü Yesu adu arü amala gara mani fü ewü, gü ba dene, “Te kpeke kpara ladü,

---

* **3:22** 3:22 Gara iri Satana de Belezebuba.

te di de wazi ye fa sü, e-ena arī kpa esambü kaka, agbene wü e kaka, neh da? Angü, ah ngbü eceka kpī fütanga kambü ka-ye 'be 'be 'be. Amba, te gara kpeke kpara koro, te wawazi fa nda gina kpara la, ah ena azoro engu, ai gö! agbene wü e kaka 'buru, anü sü di. Te di bala, ah le de yi wu, gü ba, wazi ra fa nda Satana, te ngbü embü yi de füh kotö ne ka.”

²⁸ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, “Ngü te ma emala fü yi dene, ah de kpeke ngü. Wü *siti ngü 'buru te wü kpara ngbü emere ne, te kpara fü maguma ye la, Me ena aboro ngü kaka la 'buru. Kpah bala, wü ngü te wü kpara ngbü emala esiti te iri Me ne, Me ena aboro kpah asidi. ²⁹ 'Duwa kpara te ngbü esoko *Nzila Wazi Me, Me boro ngü kaka-na la kpo fi de. Liya kaka-na la ena angbü fi gbü nzönzö na fi mere badi.”

³⁰ Yesu mala ngü la bala, teka te wü mürü riri la soko Nzila Wazi Me, gü ba, “Yesu maka wazi la esaka *siti wü di enga me,” ne.

³¹⁻³² Fütanga ngü la, fü wü di enga ni ye Yesu ayia akoro de wü ni ye na. Te wüh koro tete, fü ewü amaka bi wü kpara te ewü biti te-wü, ngbü ede Yesu. Da ewü te ewü ena arī akoro kpaka Yesu kpa esambü la, ah nda ma. Fü ewü arü kpa etanü, atima kpara kpakaka na, gü ba, “Ye nü, ye i Yesu fü ani.” Fü kpara la akoro amala ngü fü Yesu, gü ba dene, “Mere kpara deyi, wü ni ye, de wü di enga ni ye, ladü kpa etanü kpane. Wüh ngbü ta ele awu ye.” ³³⁻³⁴ Yesu gü ba dene, “Ah mbi.” Fü ah adu aceka kpī füh wü kpara la ngberrre 'buru, gü ba, “Amba de-yi, wü kpara te yi biti te-yi sene, teka aje ngü ka-ra ne, yi kpah

de wü di engä wüna, de wü wüna. ³⁵ Angü te mü ngbü ele ngü ka Me da emere la, mü ena adi fere baka wüna, anga engä wüna.”

Dela ngü ta te Yesu mala fü mere bi wü kpara la.

4

Dene mani ta te Yesu mala teka nguwa te wüh moko

Matayo 13:1-23; Luka 8:4-15

¹ Gbü gara ra, fü Yesu adu anü andoro era mere ngu *Galilaya, adu kpah angbü erī wü kpara kpala. Fü mere bi wü kpara aci kpah, akoro kpakaka na la gbe. Te engu wu bala, fü ah ayia alī ka-ye gbü *zabu, angbü kpala füh ngu, angü wü kpara ena adere ni. Fü bi wü kpara la angbü nda-wü kpa füh güm̄ba, da eje ngü gögömö na. ² Fü Yesu angbü erī ewü de mere bi wü ngü 'buru gbü mani, gü ba, ³ “Yi da la güje yi, de yi je ngü ka-ra ne. Gara komoko ta ladü, te le amoko ndo ka-ye. Fü ah ayia aza nguwa ndo, anü di agbü yī, amoko. ⁴ Te engu ngbü emoko ndo la, fü wü gara jia ndo atī te kaje. Fü wü lu awu jia ndo la. Fü ewü ayia kere, akoro adoro nguwa la, ami ka. ⁵ Fü gara nguwa atī füh wü sī-da, te tō di sela mbi mbi ma. Fü nguwa la ayia akö kere, teka ne de, angü tō sela sere sere. ⁶ Fü ra ayia asü. Fü fu-ndo la ayia aürü ka-ye 'buru, angü sīsī na rī gbü tō mbi mbi de. ⁷ Fü gara nguwa atī esüka wü ti. Fü nguwa la akö aga de wü fu-ti la 'buru. Fü wü ti awündü züka fu-ndo la. Fü ah adu afü te-ye yī-andüla tete. Ah zī jia de. ⁸ Fü gara nguwa atī gbü züka sü. Fü ah ayia akö,

agere, arī gbrri! Gara zī jia ye mbi, gara zī jia ye fa sü, gara zī jia ye reke 'duwa ba-neh-ene-la,* angü ah tī gbü zūka tō.”

⁹ Fū Yesu adu amala fū ewü, gü ba, “Te güje mü ladü la, de mü da güje mü te ngü ka-ra la mbi mbi mbi.”

Dela ngü te Yesu mala teka nguwa te wüh moko gbü tō.

¹⁰ Fütanga ngü la, te Yesu di kpikpi ye, fū wü kpara te engu fe ewü, nzükpa de füh ye 'basu ne, ayia de wü gara wü kpara kaka-na, anü kpakaka na. Fū ewü ayi-tata teka si mani te engu mala la. ¹¹ Yesu gü ba, “Ta gügü, wü kpara je si-ngü ka Me nda-wü de. Ngü ka Me ngbü gbü jia ewü 'daaa, ah wo te-ye awo. Nda-yi, wü kpara ka-ra, ma ngbü eyi esere ngü la fū yi 'buru mbölö mbölö, gü ba, Me le de wü kpara 'buru to maguma wü fū ni. Amba wü gara kpara la tī aje si-ngü la nda-wü de, angü wüh le ngü ka-ra de. Tekä ngü la, ma ngbü emala ngü la fū ewü 'buru de mani. ¹² Ah kpah baka ngü ta te Me mala teka wü kpara la, gömö *mürü dofo Yisaya, gü ba dene, 'De-wü deyī, wü ena aceka ngü ka-ni ma, wü tī awu si-ngü la nda-wü de. Wü ena aje ngari ni, Me, ma, ngü la tī arī gbü nzö wü kpah de. Angü, te wü ena aje ta si-ngü ka-ni, Me, mbi mbi la, de bane wü ena ace *siti ngü ka-wü, adu ale ngü ka-ni, teka fū ni aboro siti ngü ka-wü.’† Dela ngü ta te Me mala gügü teka wü kpara, te ewü le ngü ka-ra de ne.”

---

* **4:8** 4:8 Gara zī jia ye teke biri de füh ye nzükpa, gara teke bata, gara kama biri. † **4:12** 4:12 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 6:9-10.

¹³ Fū Yesu adu amala ngü fū ewü, gü ba dene, “Yi tī awu si mani ka nguwa la nda-yi kpah de? Te di bala, yi ena awu si wü ngü gbü wü gara mani 'buru, neh baye baye? ¹⁴ Ma ena amala si-ngü la fū yi. Kpara te moko nguwa la, ah baka kpara te emala ngari Me. ¹⁵ Nguwa te tī te kaje, ah baka mene wü kpara, te wüh mala ngari Me fū ewü, amba ngü la rī gbü nzö ewü nda de. Fū *Satana awu ngü la, ayia kere, akoro aza ngü la emaguma ewü asidi. ¹⁶ Nguwa te tī füh wü sī-da, ah baka mene wü kpara, te wüh mala ngari Me fū ewü. Fū ewü ayia aje ngü la, ale de zūka tadu. ¹⁷ Amba wüh rü kpekpeke gbü ngü ka Me de, angü maguma ewü ka-ye 'basu 'basu. Teka ne de, angü wüh to maguma wü fū Me mbi mbi de. Nga ngü la yīrī kpah de, fū cīnga ayia akoro teka ngü ka Me la. Teka wü ngü la, fū wü kpara la ayia ace ngü ka Me kere, teka ngü ka cīnga la. Fū ewü adu angbü emere gara wü ngü ka-wü. ¹⁸ Nguwa te tī esūka wü ti, ah baka mene wü kpara, te ewü le ngari Me eyi, ¹⁹ amba fingangü ka-ewü ka-ye 'basu 'basu. Wüh ngbü efi nga wü e ka füh kotö ne. Fū gümü jiase ayia amere ewü, bete gümü wü gara wü e fa sü. Teka ngü la, wüh tī amere tima ka Me mbi mbi de, fū ngü ka Me ayia afü te-ye emaguma ewü baka yī-andüla. ²⁰ Nguwa de te tī gbü zūka sü, ah baka mene wü kpara, te wüh mala ngari Me fū ewü. Fū ewü aje ngü la, ayia ale de maguma wü 'buru. Fū ngü ka Me la aga kpa emaguma ewü baka ndo te zī jia ye mbi, gara zī jia ye fa sü, gara zī jia ye

reke 'duwa ba-neh-ene-la.‡

Dela si-ngü gbü mani teka nguwa ndo la.”

*Dene gara mani te Yesu mala teka ngü ka Me
Luka 8:16-18*

²¹ Fū Yesu adu amala gara mani fū mere bi wü kpara la, gü ba dene, “Te mü siya wa ka-mü gbü biti, akoro di, ao kpa esambü la, mü ena amere di baye? Mü ena abuka sila fefeh? Anga mü ena ao esa ngbaga? Ah bala de. Mü ena ao wa ka-mü kpa tikpi füh e, teka fū ah alofo sü mbi. ²² Kpah bala, ngü ka-ra te wü kpara je mbi mbi de, te wo te-ye awo fū ewü ne, wüh ena awu ngü la te gara, angü Me ena agü tamu ngü la fū ewü me-ye. ²³ Te güje mü ladü la, de mü da güje mü teka aje ngü ka-ra la mbi mbi mbi.”

²⁴ Fū Yesu adu amala gara ngü fū ewü, gü ba dene, “Ngü te ma ngbü emala fū yi ne, yi o fingangü ka-yi 'buru tete na. Teka ne de, angü, te mü fi nga ngü ka-ra mbi mbi la, sisi na ena ari gbü nzö mü. Fū Me adu agü tamu gara wü ngü fū mü gbe. ²⁵ Angü te mü le ngü ka-ra ne eyi, Me ena adu agü tamu gara wü ngü fū mü gbe. Amba, te mü le aje ngü ka-ra nda-mü de la, mba enga ngü cükü'daye, te di gbü nzö mü ne, ah ena adürü ka-ye adürü asidi.”

*Dene mani ta te Yesu mala, teka nguwa te ngbü
ega de tete-ye*

²⁶ Fū Yesu adu amala kpah gara ngü fū mere bi wü kpara la de mani, gü ba dene, “Ngari Me ngbü efü maguma kpara, fū ah akoro kpara ka

‡ **4:20** 4:20 Gara zi jia ye teke biri de füh ye nzükpa, gara teke bata, gara kama biri.

Me, neh baye baye? Ngü la, ah baka nguwa ndo, te gara kpara moko gbü yï ka-ye. ²⁷ Kpara la tï aga ndo ka-ye la me-ye nda de, amba wü e la ena angbü ega ka-wü de tete-wü. Te di bala, nguwa la ena ato sï ye, fü ah akö, ²⁸ angü nguwa la ngbü emaka wazi ka-ye gbü tö. Fü ah ato fu ye. Fü ah akpo angbü ega, adu ao gba ye. Fü ah akpo ezi jia ye, akoro ndo. ²⁹ Te kpïri ndo la koro eyi la, fü mürü ndo la awu, gü ba, 'Wayi, ndo ka-ni ndri eyi. Fü ah aza maguruma ka-ye, anü agbü yï, awa ndo ka-ye la di.' "

Dene mani ta te Yesu mala, teka nguwa müsitada

Matayo 13:31-32; Luka 13:18-19

³⁰ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, "Ma ena amala gara mani fü yi teka agü tamu ngü ka Me di fü yi. ³¹ Angü ngü ka Me, ah baka jia gara rü de iri ye müsitada, te di de jia ye baka li'ba, jürrrü bane. ³² Te mü ru nguwa la, ah ena akö, aga, akoro mere rü, da eto sa-e, te wü lu ena angbü efe te-wü gbügbü. Kpah bala, ngü ka Me ena aga te gara, akoro memere, baka ngü ka rü la."

³³ Dela ngü ka Me, ta te Yesu mala fü bi wü kpara la gbü mani. Ah ngbü mala bi wü gara ngü fü ewü, gbü mani kpah bala. Ah ngbü emala wü ngü la fü ewü ferrre, de wüh je mbi. ³⁴ Amba ah mala si wü ngü la fü ewü mbölö mbölö nda de. Ah ngbü emala wü ngü la fü ewü 'buru gbü mani. 'Duwa te ewü du ngbü kpikpi wü, de wü kpara ka-ye la, fü ah angbü esere si-ngü la fü ewü tine mbölö mbölö.

*Dene ngü te Yesu tata mere wege di
Matayo 8:23-27; Luka 8:22-25*

³⁵ Gbü ra la, etamurago, fü Yesu ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, “Ani nü enü kpa etangu.” ³⁶ Fü wü *kpara ka Yesu ayia ali gbü *zabu, te engu di gbügbü na. Fü ewü anü sü ka-wü, yo! ace mere bi wü kpara la kpa füh gumba kpala. Wü gara zabu ngbü ta kpah enü kpala. ³⁷ Wüh te ekoro kpa etü mere ngu *Galilaya la, fü mere wege ayia akpo angbü efe jia ngu la de wazi. Fü zabu angbü eyiki, da efüfü te-ye, ekolo ngu gbü ye. Fü ngu angbü esi gbü zabu la. Zabu la yia ta ebu ewü abu angbü ngu.

³⁸ Yesu, mü ngbü ka-mü gbü zabu to kpa sidi kpala, era ka-mü ara, o nzö mü ga füh bongo. Fü wü kpara kaka akoro azükü engu, gü ba dene, “Mere kpara! Mere kpara! Ani te ekpi! Ani te ekpi! Te ani kpi la, ngü ena asiti te-ye de?” ³⁹ Fü Yesu ayia azükü. Fü ah adu arü amala ngü fü wege, gü ba, “Wege, mü nga enga! Ngu, mü ngbü ziii.” Fü wege ayia anga. Fü ngu ayia angbü ziii. Fü sü ayia anga 'duwa ngbiii.

⁴⁰ Fü Yesu adu arü amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, “Yi ekpe neh cürü ne? Yi to maguma yi fere mbi mbi la de? Ah le de yi to maguma yi fere.” ⁴¹ Fü cürü arü te ewü afa sü, teka ngü ka wazi ka Yesu la. Fü ewü angbü da eyi-ta tete-wü, gü ba dene, “Apa! De bane neh ene ngü ne? Kpara ladü füh kotö ne, te ti amala ngü fü wege bete mere ngu, fü ewü aje riri kaka-na baka e la?”

Dela ngü ta te Yesu mere, te engu to riri fü mere wege tete.

5

Dene ngü te Yesu küwa gara komoko

de mere bi siti wü di engä me guvu ye

Matayo 8:28-34; Luka 8:26-39

¹⁻² Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia anü de *zabu la, anü akoro kpa etangu mere ngu *Galilaya. Fü ewü ayia akö, akoro kpa füh gümba, gbü tö ka wü Garasa. Fü ewü amaka gara komoko kpala, de *siti wü di engä me guvu ye, te ewü mere engu, o ba mürü maröfö. Komoko la koro ka-ye kpa esüka wü mbükü, ³⁻⁴ angü ah ngbü era ka-ye etü wü mbükü. Wüh ngbü ta ei engu ai de ku-se, edü wü kengbe gbü lölö na 'buru. Fü engu akolo ku-se la, akukuru wü kengbe la kpah 'buru asidi. Teka ne de, angü nda-ka wazi fa nda wü kpara 'buru. Kpara te ti ai engu nda tîne ma. ⁵ Komoko la ngbü ta endoro kpa füh wü da, enzö wü gümba, da endoro etü wü mbükü, eku gba biti de ra, da edütü te-ye de teme.

⁶ Fü komoko la ayia awu Yesu nengete. Fü ah ayia ale woro, akpe akoro kpaka Yesu, abu nzökuta ye kötö engangagira, anda'ba te-ye fefe. ⁷⁻⁸ Fü Yesu arü amala ngü fü wü *siti wü di engä me, te ewü ngbü emere komoko la, gü ba dene, "Wü ce engu ace!" Fü komoko la aba rere kpa tikpi, de mere ri ye, gü ba, "Yesu, Ye Mere Me, ye ce ni ace! Tima ka-ni gbü ngü ka-ye nda ma. Ni kina ye eyi te iri Me, gü ba, ye mere e ato cinga te ni de!" ⁹ Fü Yesu ayi-ta komoko la, gü ba, "Iri ye neh da?" Komoko la ga, "Iri ni de Bi-nzö-gü." Ah gü iri ye bala, angü wü di engä me la sibi

guguvu fa sü. ¹⁰ Fū wü di enga me la afüwa te-wü fū Yesu, gü ba dene, “Ye mere e aliki ani te sü ne asidi de.”

¹¹ Gara wü mba ka köti ta ladü sela, mere bi ewü baka kutu 'basu (2,000). Wüh ngbü ka-wü füh mere gümba da ezü e ka-wü. ¹² Fū wü di enga me la afüwa te-wü fū Yesu, gü ba, “Ye tima ani kpaka wü mba la, de ani nü rī guvu ewü.”

¹³ Fū Yesu ayia ale ngü ka-ewü la. Fū wü di enga me la ayia akoro guvu komoko la asidi, ace engu, akpe arī aguvu wü mba la. Fū wü mba la ayia ka-wü, yurrru! de mere woro, ago kpa esa gö. Fū ewü agürü agbü mere ngu, anzö ngu, akpi 'buru.

¹⁴ Te wü kpara, de te ewü ngbü eceka kpi fütanga wü mba la, wu ngü la bala, fū cürü amere ewü. Fū gara ewü akpe de woro, anü amala nga ngü, te Yesu mere la fū wü kpara agbü mere köti, bete wü sü edede la 'buru. Te wü kpara la je ngü la bala, fū ewü ayia anü akoro gbü sü la, teka aceka ngü la cu de jia wü. ¹⁵ Te wüh koro kpala, fū ewü amaka komoko, ta te di de mere bi wü di enga me guvu ye ne, nzönzö na fū te-ye tīne, koro eyi mbi. Ah to bongo kpah eyi te-ye. Fū ah adu angbü ka-ye kötö ede wü Yesu. Fū wü kpara angbü de mere cürü, gü ba, “Dela sirimbi!”

¹⁶ Fū wü kpara te ewü wu ngü la cu de jia wü ne, fū ewü ayia amala nga ngü la fū wü bu wü, gü ba, “Yesu liki wü di enga me guvu komoko ne eyi asidi. Fū wü di enga me la ayia arī aguvu wü mba ka köti. Fū wü mba la akpe atī 'buru agbü ngu, akpi kpala.” ¹⁷ Fū wü kpara

la aci 'buru, amala ngü fü Yesu, gü ba, “Ye yia sene eyia, ye ce sü ka-ani, de ye nü kpa gbü gara sü.”

¹⁸ Fü wü Yesu ayia alı gbü *zabu, de ani nü. Fü komoko, de te *siti wü di engu me koro guguvu na ne, ayia ayi-ta Yesu, gü ba dene, “Ni ele de ani nü ka-ani ake ye.” ¹⁹ Yesu le nda de, gü ba, “A'a. Ye du edu kpa gba wü, kpaka wü mürü ye, de ye mala nga züka ngü te Me mere fü ye ne, angü Me wu cinga ka-ye eyi fanü.” ²⁰ Fü komoko la ayia adu ka-ye, angbü endoro gbü nga nzö köti de iri ye Dekapoli,* adi emala nga ngü te Yesu mere fü ye ne. Fü ngü la aga gbü jia wü kpara de kpala afa sü.

Dene ngü te Yesu küwa ye Yayirü,

bete gara würise

Matayo 9:18-26; Luka 8:40-56

²¹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu adu alügü nga wü kpa etangu mere ngu *Galilaya. Fü mere bi wü kpara aci akoro, abiti te-wü kpaka Yesu era ngu kpala. ²² Gara komoko ta ladü kpala de iri ye Yayirü. Engu ta de mere kpara te ngbü emere tima kpa *esambü ka biti-te. Te Yayirü wu Yesu tete, fü engu ayia akoro, ati eri lö Yesu, ²³ anda'ba te-ye fefe, gü ba dene, “Mere kpara deyı, ye koro, ye küwa ye ni, mba jaji würise, angü keke ngbü emere engu efa sü. Ah yia eyi ekpi akpi. Ye koro la, de ye o kpa ye eküküte na, de ah küwa.” ²⁴ Te Yesu je ngü la, fü ewü ayia anü de wü Yayirü. Fü

---

* **5:20** 5:20 Si-ngü gbü iri de Dekapoli ne, gü ba, wü köti nzükpa.

mere bi wü kpara aci anü kpah gbü nga ewü, enzinsi te-wü, da ededere Yesu.

²⁵ Amba gara mürü keke ta kpah ladü sela. Ah de gara würüse, te ngüte ngbü ego tete gbü wü sīkpī 'buru. Ah mere engu eyi bala teka wü re nzūkpa de fūh ye 'basu. ²⁶ Ngü la ngbü ta eto mere cinga fū würüse la efa sü. Ah ngbü ta enü kpaka mere bi wü mürü kuwa, eto mere bi jiasē fū ewü, de wüh küwa ni. Wüh to rü fefe ma. Wüh küwa engu nda-wü kpah de. Fū keke la angbü fī ega ngü, enü kpa engagira nü. Fū jiasē anza esasaka na 'buru, teka keke la. ²⁷ Te würüse la je nga Yesu, gü ba, “Engu koro eyi sela ne,” fū ah ayia anü kpala. Te engu koro kpala, fū ah ayia azi te-ye 'bīlī 'bīlī, esūka mere bi wü kpara la, anü amofō mö bongo ka Yesu to kpa ekükürufe. ²⁸ Angü ah fī, gü ba, “Te ni mofō bü mö bongo ka Yesu la, ni ena aküwa.” ²⁹ Würüse la bü te emofō bongo ka Yesu bane, 'duwa fū ngüte la ayia akolo. Fū würüse la adu awu, gü ba, keke ka-ni nza eyi.

³⁰ Yesu, fū mü awu emaguma mü, gü ba, gara kpara mofō bongo ka-ni eyi, angü wazi ka-ni, de te Me to fū ni ne, mere tima eyi. Fū ah arü, afü te-ye, gü ba, “E-mofō bongo ka-ni neh da?” ³¹ Fū wü kpara kaka amala ngü fefe, gü ba dene, “Mere kpara, ye ena angbü eyi-ta ngü bala ne, ye wu mere bi wü kpara, te ewü ngbü egbene sü agbene, ne de? Fū ye adu ayi-ta ngü, gü ba, 'E-zoro bongo ka-ni neh da?’ ” ³² Fū Yesu angbü fī bü da eceka kpī ede ye, egiri kpara te mofō bongo ka-ye ne. ³³ Te würüse la wu, gü ba, keke

ka-ni nza eyi ne, fü ah ayia akoro de mere lümü, atı eri lö Yesu, da eyı ayı de cürü, afüwa te-ye fü Yesu, gü ba dene, “Ah de ni, ni mofo bongo ka-ye me-ni, fü keke ka-ni anza dene.” ³⁴ Yesu gü ba dene, “Enga ra, mü küwa eyi fı badi, teka te mü to maguma mü eyi fere. Mü nü enü de gu maguma.”

³⁵ Baka te Yesu ngbü emala ngü fü würüse la, fü wü kpara gba Yayirü, te mbarase kaka ngbü eke ake ne, akpe akoro. Fü ewü amala ngü fü Yayirü, gü ba dene, “Yayirü deyı, ah nza eyi. Ye mere e ambü mere kpara la tıne de, angü mbarase ka-ye ne kpi eyi.” ³⁶ Amba Yesu, mü le ngü ka-ewü la nda-mü de. Fü mü adu amala ngü fü Yayirü, gü ba dene, “Yayirü deyı, ye kpe cürü de. Ye to maguma ye fü ni.”

³⁷ Fü wü Yesu ayia de wü Petero, *Yakobo bete *Yüwane, † anü kpa gba Yayirü. Fü ewü ace mere bi wü kpara la sidi nga wü, angü Yesu le de bi wü kpara la nü fa nga ni kpala tıne de. ³⁸ Te wüh nü koro agba Yayirü, fü ewü amaka mere bi wü kpara kpala, da eku mere siti gba, de wü yiyi. Dela gba nda tıne de! ³⁹ Fü Yesu adu arü amala ngü fü wü kpara la, gü ba dene, “Wü ngbü eku gba neh teka ne? Mbarase la kpi akpi nda de. Ah ngbü era ka-ye ara.” ⁴⁰ Fü ewü aci 'buru angbü emü engu, gü ba, “Dene ne töndö ngü ne?” Fü Yesu ayia aliki ewü 'buru etanü, aza 'duwa wö ye mbarase, ake ni ye na, bete wü Petero de wü bu ye, te ewü koro de ewü ne. Fü ewü ayia arı te sü, te wüh o kö mbarase la tete. ⁴¹ Te wüh koro kpa

---

† 5:37 5:37 Yüwane de enga ni ye Yakobo.

esambü la, fü ewü ayia awu kö mbarase. Fü Yesu ato kpa ye, azoro kpa mbarase di, aï mbarase la, amala ngü fefe gbü ngü mündü ka-wü, gü ba, “Talita gumi!” Ah ba e te ewü gü ba dene, “Jaji würüse deyï, ye yia eyia tikpi.” ⁴²⁻⁴³ Fü jaji würüse la azükü, ayia cukuru atikpi da endoro. Angü mbarase la, re kaka-na koro eyi nzükpa de füh ye 'basu. Fü Yesu amala ngü fü ewü, gü ba dene, “Wü mere e amala nga ngü la fü wü bu wü fa fa fa de.” Fü ah adu amala ngü fü wü wö ye mbarase la, ake ni ye na, gü ba, “Wü mere kümü, wü to fü mbarase la.”

Dela ngü ta te Yesu küwa ye Yayirü di. Fü ngü la aga gbü jia wü kpara afa sü.

6

Dene ngü ka Yesu agbü Nazareta Matayo 13:54-58

¹ Gbü gara ra, fü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, ace sü era mere ngu *Galilaya, adu anü agbü köti ka-wü, ta te engu ga gbügbü na ne.

² Fü *sikpi ka Me amaka ewü kpala. Fü Yesu ayia anü ari kpa *esambü ka biti-te, akpo da ari wü kpara kpala. Fü bi wü kpara angbü da eje ngü gögömö na. Fü ngü la aga gbü jia ewü afa sü. Fü ewü angbü da emala ngü esüka wü, gü ba dene, “Angü komoko ne maka de mere kpeke riri de bane neh kaye? Mere kpeke ngü ka talara, te engu ngbü emere kpa te gara sü ne, e-to wazi la fefe na neh da? ³ Te engu di kpah bü de kpara, te ngbü eforo rü de sene ne? Te ni ye na di kpah bü de *Mariya ne. Ani wu wü di enga ni ye na

kpah kpo ne, wü *Yakobo, *Yüsefa, Yudi, bete Simüna, abe kpah te wü jaji würüse, te ewü di 'buru wü kpara de sene ne. Te di bala, Yesu maka de nda-ye wazi de bala neh kaye?" Teka ngü la, wüh le ngü kaka nda-wü 'buru 'buru de. ⁴Fü Yesu adu arü alügü ngü fü ewü, gü ba dene, "Te mü de *mürü dofo la, wü kpara gba yi ti acu ngü mü nda-wü de. Amba 'duwa agbü gara wü sü fü wü kpara angbü ecu ngü mü. Dela si-ngü te yi le acu ngü ra tete na nda-yi de ne."

⁵ Teka ngü la, ah ti fü Yesu amere kpeke wü ngü ka talara kpa gbü sü ka-wü la nda de, angü wü kpara de kpala, de wü mürü ye na, wüh le ngü kaka-na nda-wü de. 'Duwa mba wü mürü keke biri biri, te engu ngbü eo kpa ye gbü nzö ewü, fü keke ka-ewü angbü enza.

⁶ Dela ngü ta te mere Yesu, gbü sü ta te engu ga gbügbü na. Fü ngü la aga gbü jia Yesu afa cu sü, angü wü kpara kpa gba ewü la le ngü kaka nda-wü de.

Fütanga ngü la, fü Yesu angbü endoro gbü wü köti kpala 'buru nde, da eri wü kpara de to ngü ka Me.

*Dene ngü te Yesu tima wü kpara ka-ye, nzükpa de füh ye 'basu, teka amala ngari Me
Matayo 10:5-14; Luka 9:1-6*

⁷ Gbü gara ra, fü Yesu ai wü kpara ka-ye, nzükpa de füh ye 'basu ne kpaka ye, angü ah le atima ewü, teka anü amala to ngari Me agbü wü gara sü. Fü engu ato wazi fü ewü, teka fü ewü adi eliki *siti wü di enga me di, de wü muruyi. Fü ah ayia atima ewü 'basu 'basu,

⁸ gü ba dene, “Yi nü enü, yi mala ngari ra fü wü kpara. Te yi te enü la, yi mere e aza mere bi wü e esaka yi de. Yi za ambata kpah de. Yi za kombo kpah de. Yi za jiase kpah de. Yi za 'duwa ngbangba esaka yi, fü yi anü di. ⁹ Yi mere e ato bongo eküte yi 'basu 'basu kpah de. Yi to bü mba kamaka gbü lö yi. ¹⁰ Mene sü te yi ena anü akoro gbügbü na, te wü kpara la za yi eyi gbü mürü, de yi ngbü nzö gba kpara biringbö la, zalü gbü sikipi te yi ena ayia anü sü tete. ¹¹ Mene sü te ewü le ngü ka-yi gbügbü de, yi mere e angbü sela de. Yi yia sela, de yi bunda zu-tö ka köti ka-ewü la, te lö yi asidi, ciki sela, de wüh wu ngü la, teka agü tamu ngü la fü ewü, gü ba dene, ‘Me le ngü ka-wü de, angü wü le ngü wü kpara ka-ni, Me, kpah de.’ ” Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, te engu tima ewü ne.

¹² Fü wü *kpara ka Yesu la ayia anü sü, abaya, angbü da emala ngari Me fü wü kpara, gü ba, “Wü ce *siti ngü ka-wü asidi. Wü fü maguma wü, adu ale ngü ka Me.” ¹³ Fü ewü amaka mere bi wü kpara, de siti wü di engu me guvu ewü. Fü ewü aliki siti wü di engu me la guvu ewü asidi. Fü ewü amaka kpah mere bi wü mürü keke. Fü ewü afuru mü gbü nzö ewü. Fü ewü ayia aküwa.

*Dene ngü ka kpi ka Yüwane Mürü Babatiza
Matayo 14:1-12; Luka 3:19-20; 9:7-9*

¹⁴ Gbü wü re engu la, Anitipa *Erode ta de mere miri ka wü *Galilaya. Gbü gara ra fü miri la aje nga Yesu. Angü iri Yesu wü ka-ye eyi gbü wü sü la 'buru. Fü wü kpara angbü eyi-ta tete-wü, gü ba, “Apa! Yesu mbi mbi neh da?”

Wü gara ga, “Engu de *Yüwane Mürü Babatiza, ta te wüh mörö engu ne. Ah zükü me-ye gbü kpi. Teka ngü la, fü engu angbü emere wü kpeke ngü ka talara.” ¹⁵ Gara kpara gü ba, “Engu de gara *mürü dofo, baka wü mürü dofo ta te ewü ngbü emala ngari Me gügü ne.” Gara gü ba dene, “Wayi! Engu de mürü dofo *İliya.”

¹⁶ Te Miri Anitipa Erode je nga Yesu, fü ah akpe cürü, angbü de mere fingangü, gü ba, “Wayi, komoko la, ah de Yüwane, ta te ni mörö engu ne. Ah zükü me-ye gbü kpi.” ¹⁷⁻¹⁹ Angü Yüwane kpi ta kükürü nda de. Ngü ladü gbügbü na. Miri Anitipa Erode mörö Yüwane ta me-ye, teka ngü ka wara ye, de iri ye Erodiya ne. Angü miri la fa ta würüse la esaka gara enga ni ye, de iri ye *Filipo. Fü ah adu aza engu wara ye tete. Teka ngü la, fü Yüwane ayia amala ngü fü miri la, gü ba, “De-ye deyī, ngü te ye mere la, ah de siti ngü. Ye fiti wara enga ni ye baye? Ah ti ta fü ye amere bala de. Angü dela siti ngü gbü jia Me!” Teka ngü la, fü miri la ayia azoro Yüwane, agü gbü ku. Erodiya, fü mü aje kpah ngü la, ati ngü la guvu mü. Fü mü akpo da egiri kaje de ni mörö Yüwane asidi. Mü maka de, angü watī mü le de. ²⁰ Miri la ngbü ekpe cürü, angü ah wu eyi, gü ba, Yüwane de züka kpara ka Me. Te di bala, fü ah angbü egiri kaje teka aküwa Yüwane esaka wara ye. Ah le ta de ni di eje ngari Me gömö Yüwane, angü ngü la reke tete na areke. Amba gara mamaguma le nda de, angü ngü la ngbü kpah esiti fingangü kaka asiti.

²¹ Amba, Erodiya, mü ngbü fi bü egiri kaje,

amörö Yüwane tete na. Gbü gara ra, fü mü ayia amaka kaje engu ne. Angü watı mü mere mere karama ka-ye, teka afı nga sikipı te wüh yaka engu tete na. Fū ah ayia aı cögbörö wü kpara ka-ye, de wü nzö-gü ka-ye, de wü mere kpara ka Galılaya 'buru. ²² Fū Erodiya ayia atima enga ye, jaji würüse, de ah nü, ah lo bı engagira miri, de wü ngba ka-ye. Fū jaji würüse la akpo da elo bı, elo bı 'duwa ba-neh-ene-la. Fū bı kaka ayia areke gbü jia miri de wü ngba ka-ye afa sü. Fū miri ayia amala ngü fū jaji würüse la, gü ba dene, “Enga ni, ngü ka-ye reke gbü jia ani fa sü. Te di bala, ni ena ato fū ye neh ene?” ²³ Fū miri la ayia akına te-ye gbü jia wü kpara 'buru, gü ba, “Mene e te ye ngbü ele, de ye yi-ta ni tüngüngü, ni ena ato ato fū ye. Ni tı atırı de. Te ye le kpah de ni ye süka sü ka-ni fū ye la, ni ena aye aye.”

²⁴ Fū jaji würüse la ayia akpe kpaka ni ye, ayi-tata, gü ba dene, “Ni ni deyı, mene e te ye le de ni yi-ta miri tekaka, de ah to fū ni, neh ene?” Ni ye na gü ba, “Enga ni deyı, ye mala fū miri de ah tima kpara, ah nü, ah mörö Yüwane Mürü Babatıza. De ah wa nzönzö na, ah koro di fū ye, teka fū ani awu, gü ba dene, Yüwane kpi eyi fanü.”

²⁵ Fū jaji würüse la ayia akpe adu kpaka miri, amala ngü fefe, gü ba dene, “Wayi, mere kpara, ngü te ni le, ah dene. Ni ele de wüh mörö Yüwane asidi. Fū ewü awa nzönzö na, ao gbü gada, akoro di, ato fū ni enatikine.” ²⁶ Fū ngü la asiti gbü jia Miri Anıtıpa Erode afa sü. Amba teka ngü ka kına, de te engu kına te-ye di, gbü jia wü ngba ka-ye ne, ah le ace kına ka-ye la

tüne de, ka vi-jia. ²⁷ Te di bala, fü ah ayia atima marajümiya ka-ye, gü ba, “Ye nü, ye koro de nzö Yüwane.” Fü marajümiya la ayia anü agbü ku, ade ngürü Yüwane, akolo gbö! ²⁸ aza nzönzö na, ao gbü gada, akoro di, ato fü jaji würüse la. Fü jaji würüse la aza nzö Yüwane, ayia anü di, ato fü ni ye.

²⁹ Dela ta ngü te Yüwane Mürü Babatiza kpi tete. Te wü kpara kaka-na je ngü la, fü ewü akoro, abí kökö na, anü di, ati.

Dela si-ngü te Miri Anitipa Erode kpe cürü Yesu tete, gü ba, engu de Yüwane Mürü Babatiza, te zükü me-ye gbü kpi.

Dene ngü te Yesu to zü-e di fü mere bi wü kpara Matayo 14:13-21; Luka 9:10-17; Yüwane 6:1-13

³⁰ Fütanga ngü la, fü wü *mürü tima ka Yesu, ta te engu tima ewü ne, adu akoro kpaka Yesu. Fü ewü akpo amala nga ngü 'buru, te ewü ngbü mere kpala, kpah de ngü te ewü ngbü rí wü kpara di. ³¹ Fü mere bi wü kpara aci abiti te-wü kpaka ewü la, wü gara da ekoro, wü gara da ego. Da sü te wü Yesu ena azü e tete ma, da fe te-wü kpah ma. Te di bala, fü Yesu adu arü amala ngü fü wü mürü tima ka-ye ne, gü ba dene, “Ani nü la mba afe te-ani kpa te gara sü, te wü kpara di tete ma.” ³² Fü ewü ayia alí gbü *zabu, anü kpa te gara sü te köti di tete ma.

³³ Te wü mere bi wü kpara la wu, gü ba, wü Yesu nü sü eyi kpala, fü ewü aci 'buru, anü de woro, afa nga Yesu. Amba wüh le nda-wü kaje de lö wü to kpa füh gümba. Fü ewü akpe

akoro agbü sü, te wü Yesu enü tete na ne, fi me-wü. ³⁴ Te wü Yesu nü koro gbü sü la, fü ewü amaka mere bi wü kpara kpala kpah gbe. Fü cinga ewü arı te Yesu, angü wüh ngbü gbü jijia baka wü kambiliki, te kpara di gbü nga ewü ma. Fü ah ayia akpo erı ewü de mere bi wü ngü, zalü koro di etamurago.

³⁵ Etamurago la, fü wü kpara ka Yesu ayia akoro amala ngü fefe, gü ba dene, “Mere kpara deyı, ye ceka la, ra te eti dene! Ani ena amere baye, teka wü mere bi wü kpara ne? Tala mere ewü de? Te sü di kpakine edere sü, köti kpah ma ne. ³⁶ Ah le ta de ye mala ngü fü ewü, de wüh nü kpa gbü gara köti, agiri e, ase, azü.” ³⁷ Yesu gü ba dene, “Yi ena ato zü-e fü wü kpara la me-yi.” Wüh gü ba, “Apa! Wü kpara la sibi fa sü! Ani ena amaka mere bi zü-e, tungü wü kpara la, neh kaye? Anga ani ena ase e la neh de jiasa fe? Ah ba e te mü ena amere tima teka re biringbö, fü mü amaka jiasa la.”* ³⁸ Yesu gü ba, “Ambata esaka wü sela neh fe? Wü nü la, wü ceka.” Fü ewü ayia anü aceka, amaka ambata ngbee 'buruve, bete si 'basu. Fü ewü adu amala nganga na fü Yesu.

³⁹ Ta gbü sü la, züka fu-gü ladü fula fula, bane. Fü Yesu adu arü, amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, “Wü biti wü kpara la tundu tundu, de wüh ngbü la kötö, füh gü sene.” ⁴⁰ Fü ewü ayia abiti te-wü gbü wü da-sü ka-wü, gara ewü

---

* **6:37** 6:37 Ngü te wüh ba gbü ngü Giriki gü ba “Denariya 200.” Ta gbü sikipi la, te mü mere tima teka ra biringbö, wüh ena ato denariya biringbö fü mü.

kama biri (100), wü gara ewü teke 'basu de füh wü nzükpa. ⁴¹ Fü Yesu aza ambata 'buruve bete si 'basu la, ayia aceka kpī kpa tikpi, agbo nga iri Me teka zü-e la. Fū ah ayia akukuru tü wü ambata la, aza ato esaka wü kpara ka-ye, de wüh gafa fü wü kpara 'buru. Fū ewü adu agafa wü si kpah bala. ⁴² Fū wü kpara aci 'buru, azü e la, asika nde. ⁴³ Fū wü *kpara ka Yesu ayia aro du zü-e la, asi gbü wü kuwu nzükpa de füh ye 'basu.

⁴⁴ Dela ngü ta te Yesu mere, te engu to zü-e di fü mere bi wü kpara. Wü kpara te ewü zü e la, wüh baka wü komoko kutu 'buruve (5,000).

*Dene ngü ka Yesu te engu nü nü füh ngu
Matayo 14:22-36; Yüwane 6:14-21*

⁴⁵ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, “Wü za *zabu eza, anü nda-wü kpa engagira nü, kpa etangu, kpa gbü Betesayida. Nda-ni, ni la ece kpa te bi wü kpara ne, de wüh go agba wü feke. Fū ni adu afa nga wü.” Fū wü *kpara ka Yesu ayia ali gbü zabu, anü sü. ⁴⁶ Fū Yesu ato mandī fü mere bi wü kpara la. Fū ewü abaya, ago agba wü. Fū Yesu ayia anü kpa enzö mere rüvü kpikpi ye, angbü kpala, da eku gba fü Me. ⁴⁷ Fū du ra la atī te Yesu, kpa enzö rüvü la kpikpi ye, o wü kpara kaka di nda-wü nengete, kpa etü ngu gbü zabu.

⁴⁸ Ah te ekoro emözekpī, o kpī seke nza la de, fü Yesu ayia aceka kpī, awu wü kpara ka-ye, te ewü ngbü embü ambü ka mere wege. Angü wege la ngbü enzi ewü, elügü kpa sidi. Fū Yesu ayia, de ni nü kpaka ewü la. Amba wüh ka-wü

nengete etü ngu. Fü ah ayia angbü enü de lö ye füh ngu. Fü ah anü, anü akoro gbamari ede zabu la. ⁴⁹⁻⁵⁰ Fü ewü ayia awu engu da enü füh ngu de bala, wüh gü ba, “Dela sirimbi!” Fü mere cürü ayia ari te ewü. Fü ewü afi nda-wü, gü ba, “Dela kuru kpara, te koro gbü mbükü!” Fü ewü ayia aba rere ka cürü kpa tikpi, angü wüh wu, gü ba, ah de Yesu ne, nda-wü de. Fü Yesu akoro amala ngü fü ewü, gü ba dene, “Yi gu maguma yi agu. Yi kpe cürü de, ah ka-ye de-ra.” ⁵¹ Fü ah ayia ali kpaka ewü agbü zabu. Fü mere wege, te ngbü emere ewü la, ayia anga.

Dela ngü ta te Yesu mere te engu nü tete na de lö ye füh ngu. Fü ngü la aga gbü jia wü kpara kaka-na 'duwa ba-neh-ene-la. ⁵² Angü wüh wu si-ngü gbü ngü ta te engu mere, te engu to zü-e fü wü mere bi wü kpara la, nda-wü de. Nzö ewü kpekpeke, angü wüh to maguma wü fü Yesu mbi mbi la de.

⁵³ Fü wü Yesu ayia akö ngu kpa etangu, akoro gbü gara sü de iri ye Genezareta. Fü ewü ai zabu ka-wü, ace edere ngolo sela. ⁵⁴ Wüh te ekoro kpala, fü wü kpara aci 'buru awu, gü ba, Yesu koro eyi. ⁵⁵ Fü ewü ayia abaya, akpe de woro kpa gbü wü gara köti kpala 'buru nde, amala nga ngü la fü wü kpara 'buru. Fü ewü akpo da ebü wü mürü keke de darara ka-wü, enü de ewü kpa te sü te ewü je, gü ba, Yesu ladü tete na. ⁵⁶ Gbü wü sü 'buru te Yesu ngbü ekoro tete na, agbü wü mere köti, bete wü jürü köti edere sü ne, wü kpara ngbü ebi wü mürü keke ka-wü, ekoro di, eo gbü ngambasü. Fü ewü angbü da efüwa te-wü fü Yesu, gü ba, “Ani ele amofö bü mba mö

bongo ka-ye, de ani küwa.” Wü kpara ta te ewü ngbü emofö mö bongo ka Yesu ne, fü ewü angbü eküwa, gbü keke ka-wü la 'buru.

7

Dene ngü te Yesu mala, teka gele ka wü Yisaraye

Matayo 15:1-20

¹ Gbü gara ra, fü wü Yesu amaka te-wü de wü *Farusi, de wü gara wü *mürü riri, te ewü koro kpa gbü Yerüsalema. ²⁻⁵ Wü Farusi le riri ka gele ka-wü fa sü. Angü gele ka-ewü teka azürü e, ah fa sü. Te mü le azü e, mü ena azürü kpa mü gbü gara kaje kpikpi ye. Te mü koro da ese e, mü ena azürü kpa mü kpah gbü gara kaje kpikpi ye. Gele teka azürü ndü'ba ka-ye kpikpi ye. Gele teka azürü sila kpah kpikpi ye. Gele teka azürü e, te wüh mî gbü se kpah kpikpi ye. Dela gele ka wü kundu kundu wü *Yisaraye, ta te wü Farusi le fa sü. Te mü mere bala de, wüh gü ba, “Ah esiti gbü jia Me.”

Te wü Farusi la koro kpaka Yesu, fü ewü awu kaje te wü *kpara ka Yesu ngbü ezürü kpa wü di, teka azü e ne, ah baka riri ka gele ka-ewü, ka wü Yisaraye, nda de. Fü ewü adu ayi-ta Yesu, gü ba dene, “Ah mere baye te wü kpara ka-ye ne ngbü ezü e de libiti te kpa wü de bala? Wüh ce gele ka wü kundu ani, neh teka ne?” ⁶ Yesu gü ba dene, “De-yi deyî, yi ngbü ele gele ka wü kundu nih efa sü bala, neh teka ne? Yi de wü mürü mani! Fanü fanü, *mürü dofo Yisaya wu mani ka-yi la eyi gügü. Angü Me mala ta ngü la

gögömö na, gü ba dene, 'Ni le ngü ka wü mürü mani la de. Angü wüh ngbü egbo nga iri ni nda-wü bü de komö wü kükürü, amba maguma ewü le ni nda de. ⁷ Wüh ngbü egbo nga iri ni, da eri wü kpara, gü ba, "Ani ngbü eto *Riri ka-ni, Me, fü wü kpara." Amba dela Riri ka-ni nda de. Ah ka-ye de kükürü gele ka wü kundu wü.* Dela ngü ta te Me mala gömö Yisaya teka yi."

⁸⁻⁹ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, "Riri ka Me, ta te engu to fü yi ne, yi le aje de, neh teka ne? Yi ngbü ele 'duwa riri ka gele ka wü kundu yi. Dela neh züka ngü? ¹⁰ Angü *Müse to ta *Riri ka Me fü yi, gü ba dene, 'Ah le fü mü adi ecu ngü wö mü ake ni mü, da eje riri ka-ewü.'† 'Mene kpara te ngbü efala wö ye ake ni ye, ah le de wüh mörö engu amörö asidi.‡ Dela eyi Riri ka Me. ¹¹ Nda-yi, wü *mürü riri, yi ce ngü ka Me la teka gara gele ka-yi de iri ye korobana ne. Korobana la, ah baka e te kpara kina te-ye, gü ba dene, 'Ni le ato e fü wü wö ni ake ni ni tine de. Ni ena ato e la fü Me.' Dela e te ewü gü ba, korobana. ¹² Te kpara la du ngbü cükü'daye, fü mamaguma ayia agu, fü ah akoro kpaka yi, wü mürü riri, gü ba, 'Ni le areke kina te ni kina te-ni di la asidi,' yi le nda-yi de. Yi gü ba, 'Kpara la mere e ace kina ka-ye la de.' Fü kpara la ayia ace wü wö ye de wü ni ye 'buru gbü cinga teka ngü ka-yi la. ¹³ Gbü ngü la, yi ngbü ece *Riri ka Me asidi, ao gele ka wü kundu nih kpa

* **7:7** 7:7 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 29:13.

† **7:10** 7:10 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 20:12. ‡ **7:10** 7:10 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü Yisaraye 21:17.

engagira nü. Angü fanü fanü mere bi wü ngü ladü te yi ngbü emere kpah ba e la.” Dela ngü ta te Yesu mala fü wü mürü riri la.

¹⁴ Fü Yesu adu arü amala ngü fü wü kpara 'buru, gü ba dene, “Yi je la ngü te ma ngbü emala fü yi ne mbi mbi mbi. ¹⁵ Ngü te ena asiti mü gbü jia Me, ah de ne ngü ne? Ah ena adi de zü-e te mü ngbü ezü? Ah bala de. Ah ena adi 'duwa *siti ngü te mü ngbü efi emaguma mü, ah ena asiti mü gbü jia Me me-ye. ¹⁶ Te güje mü ladü, de mü da güje mü te ngü te ma mala la.”

¹⁷ Fü wü Yesu ayia ace wü kpara la, arı kpa esambü. Fü wü *kpara ka Yesu akoro ayi-tata na teka ngü te engu mala la, gü ba dene, “Si-ngü la, ah gü neh fe?” ¹⁸ Yesu gü ba dene, “Yi kpah bala? Yi je si-ngü la nda-yi kpah de? Zü-e te mü ezü, ah ena asiti mü gbü jia Me, neh baye baye? ¹⁹ Angü zü-e nü kpa emaguma mü nda de. Ah enü ka-ye kpa gbü nza mü, anü sü ka-ye agbü gü.” Ngü te Yesu mala la, ah baka e te engu gü ba, zü-e te kpara ezü, ah 'buru mbi gbü jia Me. ²⁰ Fü Yesu agü ba, “Ngü te ena asiti mü gbü jia Me, ah de siti ngü, te mü ngbü efi emaguma mü. ²¹⁻²² Angü te kpara ngbü de siti fingangü emaguma ye la, wü ngü te engu ena angbü emere ne, ah ena adi kpah 'buru de siti wü ngü. Ah ena amere yala, ah ena afiti wara kiri ye, ah ena amere waza. Gara ena ati ngü guvu ye, asoko kpara, amörö kpara. Gara ena akpi gümü e, amere zü, azi e ka kiri ye. Gara ena acu ngü ye, afiti kiri ye de mani, emere wü gara töndö ngü, te Me le de. ²³ Wü kpara 'buru ngbü emere wü ngü de bala, ah teka

siti ngü te di emaguma ewü. Dela wü ngü te ena asiti mü gbü jia Me me-ye.”

Dene ngü ka egba Sarüfanisiya, te wu, gü ba, wazi Yesu fa sü

Matayo 15:21-28

²⁴ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ace sü la, ayia anü kpa gbü nga nzö köti ka Tera. Fü ewü anü akoro agba gara kpara kpala. Yesu le ta de wü kpara wu ni nda-wü de. Amba dada na te engu ena awo te-ye nda ma. ²⁵ Gara würüse ta la kpala, te *siti wü di engame ngbü emere yïanga, jaji würüse, efa sü. Fü würüse la aje ngü, gü ba, “Yesu koro eyi.” Fü ah ayia anü akoro kpaka Yesu, abuka gbüra ye kötö, ²⁶ anda'ba te-ye fü Yesu, gü ba, “Mere kpara, ye koro, ye küwa engame ni, aliki siti wü di engame guguvu asidi.” Amba würüse la de egba Sarüfanisiya, ah de egba *Yisarayeale nda de. ²⁷ Fü Yesu adu arü amala ngü fü würüse la de mani, gü ba dene, “Te zü-e ladü la, ah le de wüh to la fü wü jaji feke. Angü te wüh za kümü, te wüh le ato fü wü jaji, asötö fi fü wü bürü la, ah de siti ngü.” Yesu mala bala, angü würüse la ka-ye de *ganzi kpara fefe. ²⁸ Fü würüse la alügü ngü, gü ba, “Wayi, mere kpara, ah ngbü bala fanü. Anga te wü jaji ngbü da ezü e la, wü bürü ngbü nda-wü fi bü ezü kpokporo na, te ngbü egürü kötö, la de?” ²⁹ Fü ngü la ayia areke te Yesu afa sü. Fü ah alügü ngü fefe, gü ba, “Wayi, mü lügü ngü la eyi mbi. Siti wü di engame la ce engame mü eyi. Mü go ego agba mü.” ³⁰ Fü würüse la ayia ago

agba ye, amaka enga ye kpala te ra ka-ye kötö. Siti wü di enga me la ce engu eyi fanü.

Dene ngü te Yesu küwa gara komoko, te gügüje di ma

³¹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia agbü nga nzö kötö ka Tera, fü ewü ale kaje ka Sïdona. Fü ewü adu ale kaje ka Dekapoli, anü akoro era mere ngu *Galïlaya. ³² Te wü Yesu koro kpala, fü ewü aza gara komoko te gügüje na di ma, te ro mö mbölö mbölö kpah de, akoro di kpaka Yesu. Fü ewü anda'ba te-wü fü Yesu, gü ba, "Mere kpara deyï, ye o kpa ye gbü nzö enga ni ani ne, aküwa engu." ³³ Fü Yesu ayia aza komoko ne esüka mere bi wü kpara la, anü di kpa edere sü. Fü ah ayia aza jikpa ye ato gbü güje komoko la, adu asü ngüsü te jikpa ye, ato te mimi na. ³⁴ Fü ah arü ae jia ye kpa tikpi, awo wazi, gü ba dene, "Afata," baka ngü te ewü gü ba, "Gügüje ü te-ye eü." ³⁵ Fü güje komoko la ayia aü. Fü mimi na ayia afuru te-ye. Fü komoko la akpo da emala ngü mbölö mbölö. ³⁶ Fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara la kpekpeke, gü ba dene, "De-wü deyï, wü mere e amala nga ngü la fü wü bu wü de." Amba wü kpara la le aje ngü ka Yesu la nda-wü de. Fü ewü ayia akpo da emala nga ngü la fü wü kpara 'buru. ³⁷ Fü ngü la aga gbü jia wü kpara 'duwa ba-neh-ene-la. Wüh gü ba, "Yesu ngbü emere wü ngü 'buru 'dö mbi. Angü ah ngbü ereke wü kpara 'buru. Yi ceka la, wü kpara ta te güje ewü di ma, wüh kpo tine eyi eje ngü! Wü kpara ta te ewü ro mö de ne, wüh kpo tine eyi ero mö!"

8

Dene e'ba'basu ngü ta te Yesu to kpah zü-e di

fü mere bi wü kpara

Matayo 15:32-39

¹ Gbü gara ra, fü mere bi wü kpara adu akoro, abiti te-wü kpaka Yesu gbe. Fü Yesu akpo angbü erī ewü. Fü ewü ara kpala sīkpī bata. Fü zü-e ayia anza esaka ewü. Fü Yesu ayia aī wü kpara ka-ye kpaka ye, amala ngü fü ewü, gü ba dene, ² “Tītine cīnga wü kpara ne ngbü erī te ra arī, angü nih ra eyi de ewü sene sīkpī bata dene. Zü-e esaka ewü tīne eyi ma. ³ Te ma mala ngü fü ewü de wüh go agba wü la, wüh ena andirī ka-wü andirī te kaje ka tala, angü gara ewü koro nengete.” ⁴ Fü wü kpara kaka-na alügü ngü fefe, gü ba, “Ööö mere kpara, ani ena amaka mere bi zü-e, tüngü wü kpara la, neh kaye? Te ani di kpakine kpa edere sü, kötī sene kpah ma ne.” ⁵ Yesu gü ba dene, “Ambata esaka wü sela neh fe?” Wüh gü ba, “Ambata ngbee lorozi.” ⁶ Fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara la 'buru, de wüh ngbü kötö. Fü ah ayia aza ambata la, agbo nga irī Me tekaka. Fü ah adu akukuru tü ambata la 'buru, aza ato fü wü kpara ka-ye, de wüh gafa fü wü kpara la 'buru. Fü ewü ayia aza ambata la, agafa fü wü kpara la 'buru. ⁷ Wü jürü si ta kpah ladü esaka ewü mba rooo. Fü Yesu akö wü si la, agbo nga irī Me, ato fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Wü gafa kpah egafa fü ewü.” ⁸ Fü wü kpara la aci 'buru azü e la, asika di. Fü wü *kpara ka Yesu aro dudu na gbü wü kuwu lorozi. ⁹ Wü kpara ta te ewü zü

e la, wüh baka wü kpara kutu bala (4,000). Fü Yesu ayia ato kaje fü wü kpara la 'buru, de wüh go agba wü. ¹⁰ Fü wü Yesu ayia alì agbü *zabu de wü kpara ka-ye, anü ka-wü kpa etangu, agbü nga nzö kötì ka Dalamanuta.

*Dene ngü ka Yesu de wü Farusi
Matayo 16:1-4*

¹¹ Fütanga ngü la, fü gara wü *Farusi ayia akoro kpaka Yesu de mani, akpo da ekpülü engu de yikì ka-wü, gü ba dene, “Mere kpara deyì, ye mere la mere lara ngü ka talara fü ani, teka fü ani awu, gü ba, Me tima ye me-ye fanü fanü.” ¹² Fü ngü ka-ewü la ake te Yesu afa sü. Fü ah ayia awo wazi, agü ba, “De-yi, siti wü kpara de gbü wü re ne, yi le de ma mere mere ngü ka talara gbü jia ani, neh teka ne? Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Ma tì amere ngü ka talara gbü jia yi nda-ra de.” ¹³ Fü ah ayia ace wü Farusi la, adu alì gbü *zabu de wü kpara ka-ye, anü sü ka-wü.

*Dene ngü te Yesu mala teka siti fingangü ka
wü Farusi
Matayo 16:5-12*

¹⁴⁻¹⁵ Te wü Yesu ngbü ekö mere ngu la tete de *zabu, fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü de mani, gü ba dene, “De-wü deyì, wü di eceka te-wü mbi teka ambata ka wü *Farusi bete nda Miri Anitipa *Erode, te wüh ngbü emere de *kö ne, angü kö ka-ewü la, ah esiti.” Amba wü *kpara ka Yesu, te yi lî gbü zabu la, to yi ìrì teka aza zü-e fü yi eyi. Yi za bü enga ambata ngbee biringbö. ¹⁶ Te di bala, wüh je si mani te Yesu mala la nda-wü de, angü fingangü ka-ewü

lala fi bü teka ngü ka zü-e. Fü ewü angbü da eyi-ta tete-wü, gü ba dene, “Si-ngü la neh baye? Ah mala ngü la fü ani bala ne, teka te ambata di esaka ani ma ne?” ¹⁷ Te Yesu wu fingangü ka-ewü bala, fü ah amala fü ewü, gü ba dene, “De-yi, yi ngbü efi ngü bala, neh teka ne? Fingangü ka-yi la fi bü teka ngü ka zü-e? Ngü te ma mala ne, ah rī gbü nzö yi la fi de? Nzö yi kpekpeke! ¹⁸ Wü ngü te ma ngbü emere, te yi ngbü ewu cu de jia yi ne, ngü la rī gbü nzö yi la fi de? ¹⁹ Yi fi la nga ambata 'buruve terane, te ma za, kukuru to fü bi wü kpara kutu 'buruve (5,000) ne. Yi du ro dudu na, biti gbü wü kuwu neh fe?” Wüh gü ba, “Nzükpa de füh ye 'basu.” ²⁰ Yesu gü ba, “Anga gara na, te ma za ambata lorozi, ato fü bi wü kpara kutu bala (4,000) ne. Yi du ro biti gbü wü kuwu neh fe?” Wüh gü ba, “Kuwu si lorozi.” ²¹ Yesu gü ba dene, “Te di bala, ngü te ma mala fü yi ne, yi je sisi la de, neh teka ne? Ah le de yi wu awu, gü ba, ma tī kpah eyi ato gara zü-e fü yi. Amba ngü ka kö gbü ambata, te ma mala nganga fü yi ne, yi wu sisi na de, neh teka ne?”

Dene ngü ka gara komoko te Yesu ü jijia

²² Fü wü Yesu anü de *zabu, anü akoro agbü Betesayida. Te wüh koro kpala, fü wü kpara akoro de gara komoko te jijia na di ma, kpaka Yesu. Fü ewü anda'ba te-wü fü Yesu, gü ba, “Mere kpara, ye reke la jia enga ni ani ne.” ²³ Fü Yesu ayia azoro kpa komoko la, aza engu, anü di canza kpa edere sü. Fü ah asü ngüsü te jikpa ye, ao gbü jia komoko la. Fü ah ao kpa ye gbü nzö komoko la, gü ba, “De-ye deyī, ye ceka la

kpī eceka. Ye te ewu e?” ²⁴ Komoko ne, jia mü ceka kpī mba cükü'daye, fü mü agü ba dene, “Ni ngbü ewu sü akine mba sawu sawu bala. Wü kpara ngbü gbü jia ni baka wü ndugu rü la.” ²⁵ Fū Yesu adu kpah ao kpa ye gbü jia komoko la. Fū jia komoko la ayia alofo, raaa! Fū komoko la akpo da ewu wü kpara, de wü e, 'buru mbi mbi mbi. ²⁶ Fū Yesu amala ngü fefe, agü ba dene, “De-ye deyī, ye go ego agba wü. Ye mere e adi endoro agbü mere kötī, anga agba wü kpara 'da 'da 'da de.” Dela ngü te Yesu mere, ta te engu reke jia gara komoko agbü Betesayīda.

*Dene kpeke ngü te Petero mala teka Yesu
Matayo 16:13-20; Luka 9:18-21*

²⁷ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, anü gbü wü jürü kötī te di ede Kayisariya Filipoyi. Te wüh ngbü enü tete te kaje, fü Yesu ayia ayi-ta ewü, gü ba dene, “Wü kpara ngbü efi, gü ba, ni de neh da?” ²⁸ Wüh gü ba dene, “Wü kpara ngbü efi, gü ba, ye de kpeke kpara. Angü wü gara kpara ngbü emala nda-wü, gü ba, ‘Ye de *Yüwane Mürü Babatiza, te zükü gbü kpi.’ Wü gara gü ba dene, ‘Ye de mürü dofo *İliya.’ Wü gara gü ba dene, ‘Ye de gara *mürü dofo, baka wü mürü dofo ka Me ta gügü ne.’ ” ²⁹ Yesu gü ba dene, “Anga cu de-wü, wü ngbü efi nda-wü, gü ba, ni de neh da?” Petero, fü mü ayia arü, alügü ngü fü Yesu, gü ba dene, “Mü de *Kurisito, Mere Miri, te Me tima teka aküwa a ne!” ³⁰ Fū Yesu amala ngü fü ewü 'buru kpekpeke, gü ba dene, “De-wü deyī, wü mere

e amala fü wü kpara, gü ba, ni de Kurisito ne, la de.”

*Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka kpi ka-ye
Matayo 16:21-28; Luka 9:22-27*

³¹ Fütanga ngü la, fü Yesu ayia akpo emala ngü fü wü kpara ka-ye, teka kpi ka-ye, gü ba dene, “Mere cinga ladü, te ena amere ra. Dela cinga nda de. Angü ah le de cinga mere *Ye Kpara ka Kpi bala. Wü *kovo, de wü *mürü gele, de wü *mürü riri, wüh le ngü ka-ra nda-wü de. Wüh ena amörö ra, amba gbü *ebabata sikipi, Me ena adu azükü ra.” ³² Yesu mala ngü ka kpi ka-ye la 'buru mbölö mbölö. Te Petero je ngü la, fü ah ayia aza Yesu esüka wü bu ye edere sü, amala ngü fefe, gü ba dene, “Ngü la mere e adi bala de.” ³³ Fü Yesu afü te-ye, aceka wü gara kpara ka-ye. Fü ah adu amala ngü fü Petero kpekpeke, gü ba dene, “Mü ce ra de ngü ka-mü ka *Satana la! Angü fingangü ka-mü la, ah de ngü ka Me nda de. Dela ka-ye siti fingangü ka wü kpara de füh kotö ne.”

³⁴ Fü Yesu ayia abiti wü kpara ka-ye, de mere bi wü kpara, 'buru te sü biringbö. Fü ah akpo da erü ewü, gü ba dene, “Te mü ele angbü baka zu kpara ka-ra la, mü mere e afi nga wü e kamü 'buru 'dö de. Mü reke te-mü teka kpi ka-mü, baka kpara te ngbü ebü mere *rü gbegete, te wüh ena abere engu fefeh na, amörö. Fü mü ayia alala gbü nga ra. ³⁵ Te mü le aküwa te-mü de tete-mü, mü ti aküwa te-mü nda-mü de. Amba te mü ce te-mü, o fü kpi teka ngü ka-ra la, Me ena aküwa mü me-ye. ³⁶ Mü fi la nga kuru mü! Te mü ce ngü ka Me, fü mü adu ato te-mü

'buru teka ngü ka kotö ne, da emaka mere bi jiase, de mere bi wü züka e de füh kotö ne 'buru la, wü e la ena aküwa mü fanü? Wüh ti aküwa mü nda-wü de, angü mü ce ngü ka Me eyi. ³⁷ Te di bala, gara e te mü ena ato fü Me, teka afa kuru mü di, ah de neh ene? E nda ma! ³⁸ Mü fi nga *adu sikipi, te gara, te ma ena adu akoro tete na. Angü de-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ma ena adu akoro füh kotö ne, de wazi ka Wüba, de wü *malayika kaka mini. Te di bala, mü mere e akpe cürü siti wü kpara, de füh kotö ne, nda-mü de. Angü te mü ce ngü ka-ra, teka cürü ewü la, ma ena ace mü kpah ace gbü sikipi, te ma ena adu akoro tete.”

9

¹ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, “Ma ngbü emala fü yi dene zu ngü fanü fanü. Wü gara kpara ladü esüka yi sene, wüh ti akpi la de, zalü te wüh ena awu mere wazi, te Me to fere, *Ye Kpara ka Kpi, te ma ena aküwa wü kpara di, ne feke.” Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara, te ewü le afa nga ye.

Dene ngü ka küte Yesu te fü te-ye

Matayo 17:1-13; Luka 9:28-36

² Fütanga sikipi ma'diya, fü Yesu ayia aza wü Petero, *Yakobo, bete *Yüwane. Fü ewü anü akoro kpa enzö mere rüvü. Te wüh koro kpala, fü küte Yesu akpo da efü te-ye, da eci aci gbü jia ewü. ³ Fü bongo kaka-na avi kpah avi kpilili, angbü da eci aci baka ra. Kpara te ena azürü bongo, avi akoro di bala, ah nda ma. ⁴ Wüh te eceka kpi bane de, gbo! te wü kpara 'basu. Ah

de wü *İliya ake *Müse, diri wü kpara ka Me ta gügü ne. Fü Yesu angbü da ero mö de ewü. ⁵⁻⁶ Fü mere cürü ayia arı te wü Petero. Fü fingangü ka-wü akpo da endoro 'daaa. Fü Petero ayia amala ngü fü Yesu, gü ba dene, “Mere kpara, sü de sene, ah reke gbü jia ni fa sü. Ah tı ta fü ani angbü sene. Te di bala, ani ena aji wü gugu bata, nda-ye biringbö, nda Müse biringbö, nda İliya kpah biringbö.” Ah mala ngü la bala, angü ah wu züka ngü, te engu ena amala ne, nda de. ⁷ Petero bü te emala ngü la, fü sangu ayia akoro, agba ewü 'buru. Fü ri Me awü gbü sangu la, gü ba dene, “Dene zu Ye ra, te maguma ra le engu fa sü. Yi di eje 'duwa riri kaka-na.” ⁸ Wüh te eceka kpi bane de, yirri! Wü Müse ake İliya nda-wü tine ma! Yesu ka-ye bü eyi kpikpi ye.

⁹ Fü wü Yesu ayia kpa fuh rüvü kpala, alüğü te-wü, adu kpa esa gö. Te wüh ngbü edu tete, fü Yesu ayia amala ngü fü wü Petero, gü ba dene, “De-wü deyı, wü mere e amala nga ngü la fü wü kpara de, zalü te gara, te ni, Ye Kpara ka Kpi, ena azükü tete na gbü kpi.” ¹⁰ Fü ewü angbü da efi nga ngü la emaguma wü, da eyi-ta tete-wü, gü ba dene, “De bala neh ene ngü ne, te Yesu mala, gü ba, ‘Ni ena azükü gbü kpi ne.’ ” ¹¹ Fü ewü adu ayi-ta Yesu, gü ba dene, “Mere kpara deyı, wü *mürü riri gü ba, ‘*İliya ena akoro feke, teka areke kaje fü Miri te Me ena atima la.’ Te di bala, ngü la ena adi neh baye?” ¹²⁻¹³ Yesu gü ba dene, “Wayi, *Ngari Me mala ngbü bala fanü, gü ba, İliya ena akoro feke, teka areke maguma

wü kpara. Amba İliya koro ka-ye ta eyi.* Fü siti wü kpara ayia amere engu, de mere siti ngü ka-wü, kpah baka e ta te wü *mürü dofo ba gbü *Ngari Me tekaka ne. Kpah bala, wü mürü dofo ba ta teka ni, *Ye Kpara ka Kpi, gü neh fe? Wüh gü ba, 'Wü kpara ena ato kpah mere cinga te ni, da efala ni.' " Dela ngü ta te Yesu mala fü wü Petero teka İliya, o wüh ngbü edu tete kpa esa gö.

Dene ngü te Yesu küwa gara mbarase

de siti wü di engu me guvu ye

Matayo 17:14-20; Luka 9:37-43

¹⁴ Fütanga ngü la, fü wü Yesu adu akoro kpa esa gö. Fü wü Yesu amaka bi wü kpara kpala gbe, kpah de gara wü *mürü riri, te ewü ngbü da ega yiki de wü kpara kaka, te ewü ce ewü de kpala. ¹⁵ Te wü kpara la wu Yesu, fü ngü la aga gbü jia ewü 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ewü aci 'buru, anü de woro, akoro kpakaka, agü mandı fefe na. ¹⁶ Fü Yesu arü amala ngü fü wü mürü riri la, gü ba dene, "Wü ngbü ega yiki de wü kpara ka-ni, egü neh fe?" ¹⁷ Fü gara komoko esüka ewü ayia amala ngü fü Yesu, gü ba dene, "Mere kpara deyı, ni koro de mbarase ka-ni, de ye liki *siti wü di engu me guguvu na asidi. Angü wü di engu me la ngbü emere mbarase la esiti, ah ti amala ngü de. ¹⁸ Gbü wü gara sikpi, e la ngbü egbürü engu, egbogbofo kötö. Fü mbarase angbü da enyüma gbü te ye. Fü durufu angbü ekoro

---

* **9:12-13** 9:12-13 Yesu mala ngü la, gü ba, "İliya koro eyi," teka ngü ka Yüwane Mürü Babatiza.

gögömö na, tuku tuku bala! Fü küküte na aürü, angbü jökötö. Ni koro sidi nga ye sene. Fü ni amaka bü wü kpara ka-ye. Fü ni ayi-ta ewü, de wüh liki wü di engä me la, amba wüh ti aliki nda-wü de.”

¹⁹ Te Yesu je ngü la, fü ah adu arü amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, “De-wü, wü kpara ka re ne, wü ena ato maguma wü fü ni mbi mbi neh elaye? Ni ena angbü de wü sene teka re neh fe, teka fü ngü ka-ni arü gbü nzö wü? Te di bala, wü za mbarase la, koro di kpakine.” ²⁰ Baka te wüh ngbü ekoro de mbarase la, fü siti wü di engä me la ayia awu Yesu. Fü ewü ayia agbü rü mbarase la, agbo kötö. Fü mbarase la angbü da eyili te-ye kötö, fü durufu angbü ekoro gögömö.

²¹ Fü Yesu ayi-ta wö ye mbarase la, gü ba dene, “Siti wü di engä me la kpo da emere engu neh elaye?” Wö ye mbarase ga, “Ah kpo de engu gügü, o engu di la gbü jaji te-ye. ²² Ah ngbü fi da emere engu bala. Gara ne, ah ngbü egbü rü engu, egbo agbü wa, gara ne gbü ngu, ta de ni mörö engu asidi. Wayi, mere kpara, ye ceka cinga ni, ale ta-ngü te ni. Te wazi ye ladü la, de ye küwa ye ni la.” ²³ Yesu gü ba dene, “Ngü la ena afa ni? Ah fa ni nda de. Ah de ngü ka-ye. Te ye le ngü ka-ni de maguma ye biringbö la, ngü te ena afa ye nda ma.” ²⁴ Fü wö ye mbarase la ayia anda'ba te-ye fü Yesu, gü ba dene, “Ni le ngü ka-ye ngbü rü eyi ne, amba maguma ni kpakine 'basu 'basu. Ni ena amere baye? Ye to wazi fü ni, teka de maguma ni ngbü biringbö.” ²⁵ Fü Yesu ae jia ye, awu mere bi wü kpara te ewü koro. Fü ah adu arü amala ngü fü siti wü di

enga me la, gü ba dene, “De-wü, de te wü ngbü emere mbarase ne, de engu je ngü de, ah ro mö kpah de ne, wü ce engu ece. Wü mere e amere engu tîne de.” ²⁶ Fü siti wü di engu me la aba rere kpa tikpi, ayia agbüürü mbarase la, agbo kötö. Fü mbarase la aboto 'duwa aboto baka kövö. Fü ewü ayia akoro guguvu na asidi. Fü wü kpara afi, gü ba, “Mbarase la kpi eyi.” ²⁷ Fü Yesu ayia azoro kpa mbarase la, ae engu tikpi. Fü mbarase la ayia arü tikpi. Siti wü di engu me la ce engu tîne eyi!

²⁸ Fü wü Yesu ayia adu kpa ekötî. Te wüh du ngbü kpikpi wü, fü wü kpara kaka-na ayi-tata na, gü ba dene, “Ani tî aliki siti wü di engu me la de, neh teka ne?” ²⁹ Yesu gü ba, “Mene *siti wü di engu me ne, wüh koro guvu kpara kükürü kükürü bala nda-wü de. Ah le aku gba fü Me feke, fü Me ato wazi, teka aliki siti wü di engu me la di.”

*Dene e'ba'basu ngü te Yesu mala teka kpi ka-ye
Matayo 17:22-23; Luka 9:43-45*

³⁰ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia ace sü la, anü akoro gbü nga nzö kötî ka wü *Galilaya. Yesu le ta de wü kpara wu ani nda-wü de. ³¹ Angü ah ngbü da eri wü kpara ka-ye de kpeke ngü, gü ba dene, “Te gara, wü vügü ka-ra ena azoro ra, *Ye Kpara ka Kpi, fü ewü ato ra fü siti wü kpara. Fü ewü amörö ra asidi. Amba gbü *ebabata sikipi, Me ena adu azükü ra gbü kpi la.” ³² Ngü te Yesu mala la, wü kpara kaka-na, wüh je sisi na mbi mbi nda-wü de. Wüh le ta de ani

yi-tata na teka si-ngü la. Wüh du yi-tata na nda-wü de, ka lümü.

Dene yiki te wü kpara ka Yesu ga, teka kpara esüka wü,

*te ena angbü ba mere kpara
Matayo 18:1-5; Luka 9:46-48*

³³ Fütanga ngü la, fü wü Yesu adu akoro kpa eköti, agbü Kaparanama. Baka te ewü du koro tete, fü Yesu ayi-ta wü kpara ka-ye, gü ba dene, “Te ani di tîne te kaje, da edu ne, wü ngbü emala esüka wü ne ngü ne?” ³⁴ Fü ewü anga ka-wü ti ka lümü. Angü wüh ngbü tîne da ega yiki, gü ba dene, “Kpara te ena angbü mere kpara esüka ani, fütanga Yesu, neh da?” ³⁵ Amba Yesu wu fingangü ka-ewü la kpo. Fü Yesu ayia angbü kötö, amala ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba dene, “Te mü ele angbü mere kpara gbü nzö wü bu mü la, ah le de mü o ngü ka-mü kötö, ba mbarase te ngbü emere tima fü wü kpara, teka fü ngü ka-mü areke gbü jia Me.”

³⁶ Fü Yesu ayia aza gara mbarase cükü'daye, ao esüka ewü. Fü ah adu abi mbarase la esaka ye, gü ba dene, ³⁷ “Mene kpara te ena aza mbarase, baka engu ne, gbü mürü teka ngü ka-ra la, ah le ra eyi. Kpah bala, te mü le ra eyi la, mü le Wüba Me, te tima ra ne kpah eyi.”

*Dene ngü ka kpara te ngbü eliki siti wü di enga me te iri Yesu
Luka 9:49-50*

³⁸ Fütanga ngü la, fü *Yüwane adu amala ngü fü Yesu, gü ba dene, “Mere kpara deyï, ani maka gara kpara, te ngbü eliki *siti wü di enga me

guvu wü kpara, te iri ye. Teka ngü la, fü ani ayia atata engu, angü ah de kpara esüka ani nda de.”

³⁹ Yesu gü ba dene, “Yi mere e atata engu de. Kpara la ngbü emere mere kpeke ngü la de wazi ka-ra. Te di bala, ah ena adu afü te-ye, amala siti ngü te iri ra, neh baye baye? ⁴⁰ Kpara te di de vügü ka-nih de, dela eyi kpara ka-nih.

⁴¹ Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Mene kpara te ena ale ta-ngü te yi, ato mba e fü yi ba gu ngu, teka te yi di de wü kpara ka-ra ne, Me ena ato mere züka ngü fefe, te gara agbü kpï.”

*Dene ngü te Yesu mala teka ngü ka fiti
Matayo 18:6-9; Luka 17:1-2*

⁴² Fü Yesu adu amala gara ngü fü wü kpara kaye, gü ba dene, “Kpara te fiti kpara ka-ra, anga ah de mere kpara, anga mbarase cükü'daye, fü engu adürü te kaje ka Me asidi la, Me ena ato mere kuru tete. Ah ena adi ta mbi, te wüh ena aza mere siti wö, ai gbü ngürü mürü fiti la, fü ewü aza engu di, agü agbü mere yi-ngu feke, o engu fiti wü kpara la, la de. Angü kuru de te Me ena ato ta te mürü fiti la, teka fiti kaka la, ah ena afa mene kpi, te wüh gü engu di gbü ngu, ne ka.

⁴³⁻⁴⁴ Yi di ekpe *siti ngü akpe! Te kpa mü ngbü efiti mü me-ye, teka de mü mere siti ngü la, ah le de mü wa kpa mü la awa, mü gü akötö. Angü ah ena areke pe, te gara e biringbö eküte mü ena akpi me-ye, fü mü aküwa, ka engu te wüh ena aza mü, de küte mü 'buru, agü gbü mere du ka wa. Angü wa te ngbü ecuru kpara kpala, ah ünü nda de. ⁴⁵⁻⁴⁶ Kpah bala, te lö mü ngbü efiti mü me-ye, teka de mü mere siti ngü la, ah le de mü

wa lö mü la awa, mü gü akötö. Angü, ah ena areke pe, te gara e biringbö eküte mü ena akpi me-ye, fü mü aküwa, ka engu te wüh ena aza mü, de küte mü 'buru, agü gbü mere du ka wa. ⁴⁷ Anga te ah de jia mü, te ngbü efiti mü me-ye, teka fü mü amere siti ngü la, ah le de mü gbi jia mü la agbi, mü gü akötö. Angü ah reke pe, te mü ena aküwa de jia mü ngbee biringbö, ka engu te wüh ena agü mü de jia mü 'basu mini, agbü du ka wa. ⁴⁸ Angü kpa gbü wa la, cinga fa sü. Wa ngbü ecuru wü kpara kpala. Wü ru kpah ladü kpala, te ewü ngbü ezü kpara. Cinga la nza nda de, fi mere badi!

⁴⁹ Wü kpara 'buru te ewü le adi de kpara kara, ah le de Me reke ewü, baka se te wüh ngbü eto gbü wa, teka fü ewü angbü *nzila. ⁵⁰ Yi nda-yi baka ngütü, angü ngütü reke fa sü. Amba te ngütü mi tine de la, wüh ena amere di neh baye? Wüh ena abu agbü gü. Ah le de yi ngbü ba züka ngütü, te mi ami. Yi ce ngü ka yiki, fü yi adi ele te-yi esüka yi ale.”

Dela wü ngü ta te Yesu mala fü wü kpara kaye.

10

Dene ngü te Yesu mala, teka mene kpara te le ace wara ye

Matayo 19:1-9

¹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia ace sü la, anü agbü nga nzö köti ka *Yudaya, anü akö Yürüdene kpa eta ngu. Te wüh koro kpala, fü mere bi wü kpara aci abiti te-wü kpaka Yesu. Fü

engu adu akpo da erī ewü, baka te engu ngbü emere gügü ne.

² Fū wü gara *Farusi ayia akoro kpaka Yesu, teka are mamaguma. Fū ewü ayi-tata na, gü ba dene, “Yesu deyi, te kpara ce wara ye la, ngü la ena adi esiti gbü jia Me?” ³ Fū Yesu adu ayi-ta ewü, gü ba dene, “*Müse ba ta ngü fū ani, gbü *Riri ka Me teka ngü la, gü neh fe?” ⁴ Wüh ga, “Müse le ta eyi, gü ba dene, ‘Te komoko ele ace wara ye la, ah le de engu ba köcökpa, ato fū wara ye feke, fū wara ka la ayia ago ka-ye agba wü.’ ”* ⁵ Yesu gü ba dene, “Müse ba ta ngü la bala teka ne de, angü nzö wü kundu yi ta kpekpeke, kpah baka nda-yi! ⁶ Mü nü, mü ceka ngü ta te Müse ba, teka gina wü kpara, te Me o füh kotö ne. Müse gü ba, ‘Me mere komoko ake würüse.’† ⁷ Fū Me amala ngü fū ewü, gü ba, ‘Dela si-ngü te komoko ngbü eyia, ece wö ye ake ni ye, aza wara ye, alala tete na. ⁸ Fū ewü adu angbü ake di tīne baka kpara biringbö ne.’‡ Yi wu, gü ba, Me o yi ta eyi me-ye, de yi za te-yi, fū yi akoro baka e biringbö, ne de? ⁹ Te Me o yi eyi biringbö la, yi mere e aye süka yi tīne de!”

¹⁰ Fū wü Yesu ayia de wü kpara ka-ye, adu kawü kpa eköti. Fū wü kpara kaka-na ayia ayi-tata na teka ngü la. ¹¹ Fū Yesu alügü ngü fū ewü, gü ba dene, “Te mü ce wara mü, fū mü ayia aza gara würüse la, mü mere *siti ngü eyi, angü mü mere dela waza. ¹² Kpah bala, teka würüse te yia

---

* **10:4** 10:4 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 24:1. † **10:6** 10:6 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 1:27. ‡ **10:8** 10:8 Mü ena amaka ngü la gbü Gina Ngü 2:24.

esaka wati ye, anü aza gara komoko. Ah mere waza kpah eyi.”

Dela ta ngü te Yesu mala teka komoko ake wara ye.

*Dene ngü ka Yesu de wü jürü jaji
Matayo 19:13-15; Luka 18:15-17*

¹³ Gbü gara ra, fü wü gara kpapa ayia akoro de wü jaji ka-wü kpaka Yesu, de engu o kpa ye gbü nzö ewü, teka de Me to wazi fü ewü. Te wü *kpapa ka Yesu wu ngü la bala, fü ngü la asiti te ewü. Fü ewü akpo da eliki wü jaji la. ¹⁴ Te Yesu wu ngü la bala, fü mamagama ayia anzu. Fü ah amala ngü fü wü kpapa ka-ye la kpekpeke, gü ba dene, “Yi ce wü jaji la, de wüh koro kpapa ra. Yi mere e atiri ewü de, angü wü kpapa te maguma ewü di ba nda wü jürü jaji de bala, wüh ka-wü de wü kpapa ka Me. Angü wü jürü jaji cu ngü wü de, wüh mere mani kpah de. ¹⁵ Ngü te ma emala dene, ah de kpeke ngü. Te mü ele ara fü Me, ah le de mü fü maguma mü, ba nda wü jürü jaji. Te maguma mü ngbü ba nda wü jaji de la, mü ti ari gbü sü ka Me agbü kpi kpah de.” ¹⁶ Fü Yesu ayia abi wü jaji la esaka ye, ao kpa ye gbü nzö ewü. Fü ah ayia aku gba fü Me teka ewü, de Me to wazi fü ewü. Dela ngü ta te Yesu mere fü wü jürü jaji.

*Dene ngü te Yesu mala, teka wü kpapa de mere
bi e esaka wü
Matayo 19:16-30; Luka 18:18-30*

¹⁷ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia de ani ce sü la. Baka te ewü ngbü eyia tete, fü gara komoko

akpe akoro, abu nzökuta ye engagira Yesu, ayi-tata, gü ba dene, “Züka mere kpara, ni ena amere baye, teka fü ni aküwa agbü sü ka Me fi mere badi?” ¹⁸ Yesu gü ba, “Mü ga, ‘Ma de züka kpara,’ neh teka ne? Züka kpara ladü füh kotö ne? Züka kpara füh kotö ne biringbö nda ma, ‘duwa Me kpikpi ye, mü wu bala de? ¹⁹ Te mü le aküwa la, ah le de mü mere wü *Riri ka Me ‘buru, mbi mbi mbi. Mü wu Riri la de? Riri la gü ba, ‘Mü mere e amörö kpara de.

Mü mere e amere waza de.

Mü mere e azi e de.

Mü mere e adi esutu wu te wü bu mü de.

Mü mere e afiti kiri mü de mani de.

Mü je riri ka wö mü ake ni mü.’ ”§

²⁰ Komoko ne gü ba, “Mere kpara, ni kpo da emere wü ngü la eyi kü gügü, o ni di la jaji, zalü akoro dene, ni ngbü fi bü emere wü riri la.” ²¹ Fü Yesu aceka jia komoko la. Fü ngü ka komoko la areke tete na afa sü. Fü Yesu amala ngü fefe, gü ba, “Ah de züka ngü. Amba gara ngü ladü biringbö, te mü mere la de. Mü du edu, mü cınzi wü e ka-mü ‘buru asidi. Fü mü aza jiase la, ato ‘buru fü wü mürü cinga. Fü mü adu alala gbü nga ra. Te di bala, mü ena amaka *küküwa te gara, agbü sü ka Me agbü kpi.” ²² Te komoko la je ngü la, fü ah akpo da endunduru gbüra ye, de mere cinga emaguma ye. Fü ah ayia alügü nga ye, adu kpa gba ye, de mere fingangü gbü nzö ye, angü wü e fa ta esasaka sü.

---

§ 10:19 10:19 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü di engä Yisarayeले 20:12-16.

23 Fū Yesu afū te-ye, amala ngü fū wü kpara ka-ye, gü ba, “Ati! Te mü de kpara de mere bi wü e esaka mü la, mü ena afū te-mü, ato maguma mü fū Me, neh baye baye?” 24 Fū ngü la aga gbü jia wü *kpara ka Yesu afa sü. Fū Yesu adu anda nga ngü la, gü ba, “Ah de kpeke ngü teka fū kpara ato maguma ye fū Me. 25 Ah baka ya,* te le arī gbü enga gö sögbe.† Ah tī eyi arī kpala fanü? Ah tī arī nda de! Amba ngü ka mene kpara de mere bi wü e esaka ye, ah kpah bala. Ah ena adi kpekpeke fefe, teka afū maguma ye, ara fū Me.”

26 Fū ngü anza gömō wü kpara ka Yesu 'buru. Fū ewü akpo da eyi-ta tete-wü, gü ba dene, “Te ngü la tīne bala la, biri kpara ladü te ena aküwa?”

27 Fū Yesu aceka jia ewü, gü ba dene, “Kpara te ena aküwa te-ye de tete-ye nda ma. Angü ngü la fa wü kpara eyi 'buru. 'Duwa te Me ena aküwa mü me-ye. Angü ngü te ena afa Me nda ma.”

28 Petero, fū mü arü amala ngü fū Yesu, gü ba dene, “Mere kpara deyi, ye ceka la, ani ce wü e ka-ani eyi 'buru, teka alala gbü nga ye. Te ah di bala ne, ngü ka-ani ena adi baye?” 29-30 Yesu gü ba, “Wayi, yi ena amaka züka ngü. Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Te mü ce wü e ka-mü teka ra, teka amala ngari ra fū wü kpara la, Me ena ale ta-ngü te mü fanü. Mü ena amaka kpah cinga füh kotō ne, angü wü vügü ka-nih ladü. Amba Me ena ato mere bi züka ngü fū mü, afa nda-mü te mü ce la. Anga mü ce neh ene? Te ah de gba mü, wü di enga ni mü, wü wō mü ake ni

---

* **10:25** 10:25 Ya te wüh mala ngangā de sene, gbü ngü Giriki, wüh mala ka-wü nga kamele. † **10:25** 10:25 Sögbe de libira anga sindani.

mü, anga wü di mü, te mü ce ewü teka ra la, Me ena ato kpah mere bi züka ngü fü mü füh kotö sene, da wü e te mü ce la. Kpah bala, Me ena aküwa mü gbü sü ka-ye agbü kpi, fi mere badi. ³¹ Amba yi mere e acu ngü yi nda-yi de, angü bi wü kpara, te ewü mere te-wü baka wü cögbörö kpara füh kotö ne, te gara, Me ena afü ewü baka kükürü wü kpara. Kpah bala, mene ewü, de te ewü di ba kükürü wü kpara füh kotö ne, te gara Me ena afü ewü, ao angbe cögbörö wü kpara fü wü bu wü agbü sü ka-ye, agbü kpi.”

Dela ngü te Yesu mala, teka wü kpara de mere bi wü e esaka wü.

Dene ebabata ngü te Yesu mala, teka kpi ka-ye Matayo 20:17-19; Luka 18:31-34

³² Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia angbü enü agbü Yerüsalema. Te wüh ngbü enü tete, fü Yesu ayia atí nda-ye kpa engagira nü. Fü wü kpara kaka-na angbü efa nganga na de mere fíngangü gbü nzö wü. Fü mere bi wü kpara angbü kpah enü fütanga ewü de mere cürü te wü. Fü Yesu adu kpah aza wü kpara ka-ye nzükpa de füh ye 'basu ne mba canza edere sü. Fü ah akpo da emala ngü fü ewü, teka ngü te ena amere ye agbü Yerüsalema kpala, ³³ gü ba dene, “Te nih ena akoro agbü Yerüsalema la, wüh ena azoro ra, *Ye Kpara ka Kpi, anü di engagira wü *mere kovo bete wü *mürü riri, te ewü le ngü ka-ra de ne. Wü mere kpara la ena akolo ngü ka-ra, gü ba, ‘Ah le de wüh mörö ra asidi.’ Fü ewü ayia ato ra fü wü *ganzi kpara. ³⁴ Fü wü ganzi kpara la akpo angbü emü ra, da efala ra, da esü ngüsü

gbüra ra, da esüma ra de juru. Fü ewü amörö ra asidi. Gbü *ebabata sïkpï, Me ena adu azükü ra gbü kpi la." Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye teka kpi ka-ye.

*Dene yitangü ka Yakobo ake Yüwane
Matayo 20:20-28*

³⁵ Fütanga ngü la, fü wü *Yakobo ake *Yüwane, wü di Zebedayo ayia arü amala ngü fü Yesu, gü ba dene, "Mere kpara deyï, gara enga ngü ladü gömö ani, te ani ele ayi-ta ye di." ³⁶ Yesu gü ba dene, "Wü mala emala." ³⁷ Wüh gü ba, "Gbü sïkpï te ye ena angbü mere miri tete na, ani ele angbü ede ye, baka wü cögbörö kpara ka-ye, gara gbü kokpa, gara gbü kamisü." ³⁸ Yesu gü ba, "Ngü te yi mala la, yi wu sisi na mbi mbi de. Te yi le amaka wazi baka nda-ra la, ah le de yi zü kpah mere cïnga baka nda-ra, de te ma ena azü ne. Yi ti eyi azü mere cïnga, baka nda-ra la? Ngü la ti afa yi de?" ³⁹ Wüh gü ba dene, "Wayi, ani le eyi amere ngü la." Yesu gü ba, "Ah mbi. Yi ena azü mere cïnga baka nda-ra fanü fanü." ⁴⁰ Amba ma ti ao yi baka mere kpara, fütanga ra, nda-ra de. Ngü la ka-ye de ngü ka Wüba Me, angü ah reke sü la eyi teka wü kpara ka-ye, te engu fe ewü."

⁴¹ Fü du wü *kpara ka Yesu nzükpa ne ayia aje ngü la. Fü maguma ewü ayia asiti eküte wü *Yakobo ake *Yüwane. Fü ewü angbü da efi ngü emaguma wü, gü ba, "Wüh ele ao te-wü ba mere kpara gbü nzö ani?" ⁴² Te Yesu wu ngü la bala, fü ah adu aï wü kpara ka-ye la 'buru

kpaka ye, amala ngü fü ewü, gü ba dene, “De-yi, yi wu eyi, gü ba, wü miri füh kotö ne ngbü engbü gbü nzö wü bu wü de mere wazi, fü ewü angbü emere wü kpara esa lö wü ne, baka e te ewü ele. ⁴³⁻⁴⁴ Yi le amere kpah bala? Ah bala de. Te mü ele angbü ba mere kpara esüka wü bu mü la, mü fü te-mü baka jaji, te ngbü emere tima fü wü bu ye. ⁴⁵ Te di bala, ah le de yi fü fingangü ka-yi baka nda-ra. Angü de-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ma koro füh kotö ne, neh teka ne? Yi efi nda-yi, gü ba, ma koro ta teka angbü ba mere miri, teka fü wü bu ra angbü emere tima fere? Ah bala nda de. Ma koro teka amere tima fü wü kpara, da ele ta-ngü te ewü. Angü ma ena ato te-ra fü kpi, teka afa wü kpara gbü *siti ngü ka-ewü, fü ewü aküwa.”

Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, teka mene kpara te Me ena ao memere.

*Dene ngü ka Yesu ake Batimaya
Matayo 20:29-34; Luka 18:35-43*

⁴⁶ Baka te wü Yesu ngbü fi bü enü te kaje ka Yerüsalema, fü ewü anü akoro agbü Yeriko. Fü ewü ayia sela de mere bi wü kpara gbü nga wü, teka anü agbü Yerüsalema. Fü ewü amaka gara komoko de iri ye Batimaya, ‡ te ngbü edere kaje, da eyo e te wü kpara, angü jijia na nda ma. ⁴⁷ Fü Batimaya aje ngü, gü ba dene, “Yesu\$ koro eyi.” Fü ah ayia aba rere kpa tikpi, gü ba dene, “Yesu! Kundu ye *Davidi! Ni wu eyi, gü ba, Me tima ye teka aküwa ani ne! Ye ceka la bü cinga te ni

‡ **10:46** 10:46 İri wö ye Batimaya de Timaya. § **10:47** 10:47 Yesu de kpara ka Nazareta.

baaa!" ⁴⁸ Fū wü kpara aci 'buru, amala ngü fefe, gü ba dene, "Ye nga engal!" Batimaya le ngü kawewü la nda de. Ah ngbü fi eba rere kpa tikpi bala, gü ba, "Yesu! Kundu ye Davidi! Ye ceka la bü cinga te ni baaa!"

⁴⁹ Fū Yesu arü amala ngü, gü ba, "Wü i engu akine." Fū ewü ayia ai Batimaya kpaka Yesu, gü ba dene, "Yesu te ei ye. Ye gu maguma ye, de ye yia eyia, ye nü kpakaka na la." ⁵⁰ Fū Batimaya ayia agbi mere bongo ka-ye asidi, ace kötö. Fū ah ayia akpe anü kpaka Yesu. ⁵¹ Fū Yesu ayi-ta Batimaya, gü ba dene, "De-ye deyi, ye ele de ni mere fü ye ne ngü ne?" Batimaya gü ba, "Ako, mere kpara, ma ele de mü ü jia ra, teka de ma di eceka kpi!" ⁵² Yesu gü ba, "Ah mbi. Mü küwa eyi, teka te mü to maguma mü eyi fü Me. Mü go ego." Fū jia Batimaya ayia aü raaa! Fū Batimaya ayia akpo da efa nga wü Yesu.

11

Dene ngü ta te Yesu ngbü eri tete agbü Yerüsalema

Matayo 21:1-11; Luka 19:29-38; Yüwane 12:12-15

¹ Fütanga ngü la, wü Yesu ngbü fi enü agbü Yerüsalema. Fū ewü anü, anü akoro gbmari ede Yerüsalema, angü wüh le kaje ka Betefage ake Betaniya, te di esa mere da de iri ye Olive. Te wüh nü koro gbmari kpala, fü Yesu ayia atima gara wü kpara ka-ye 'basu kpa engagira nü, ² gü ba, "Wü nü enü agbü köti de kpa engakara wü la. Te wü koro kpala, wü ena amaka dongi, te wüh i, o kpala, enganga na, te wüh li fefeh na

la de. Wü furu dongi la, wü du di fü ni akine.
³ Te wüh yi-ta wü, gü ba, 'Wü ngbü efuru engä nü la teka ne?' la, de wü lügü ngü fü ewü, gü ba dene, 'Mere kpara ka-ani ngbü ele me-ye. Ani ena alügü fü wü enatikine.' "

⁴ Te wüh je ngü la, fü wü kpara 'basu la ayia anü agbü Betaniya. Fü ewü amaka engä dongi, te wüh i o etanü, ede möngiti. Fü ewü ayia afuru dongi la, ba e te Yesu mala fü ewü. ⁵ Fü wü gara kpara ayi-ta ewü, gü ba, "Ah mere baye, te wü ngbü efuru engä dongi ne?" ⁶ Fü ewü ayia alügü ngü fü ewü, gü ba dene, "Mere kpara ka-ani ngbü ele me-ye. Ani ena alügü enatikine." Fü wü kpara la ale. Fü ewü ayia aza dongi la, adu di kpaka Yesu.

⁷ Te wüh koro de dongi la kpaka Yesu, fü ewü agü wü bongo ka-wü füh gügü na. Fü Yesu ayia ali fefeh na, anü di agbü Yerüsalema. ⁸ Fü mere bi wü kpara ayia akoro, teka agbo nga iri Yesu. Fü gara ewü agbala bongo ka-wü kötö te kaje. Wü gara ngbü nda-wü edoro wü zukpa rü, da egü te kaje, teka agbo nga iri Yesu di. ⁹ Fü gara wü kpara ati kpa engagira nü fefe na, gara ewü nda-wü kpa sisi. Fü ewü angbü 'buru egbo nga iri Yesu, da ebï ci, da emï koko, gü ba, "Nih gbo nga iri Me!

Me to wazi fü mü, angü ah tima mü fü a me-ye!

¹⁰ Mü za wazi ka kundu kundu nih *Davidi!
 Mü koro eyi angbü gbü nzö a, baka mere
 Miri Davidi engu!

Me di de mü!

Nih gbo nga iri Me kpa gbü kpi!"

11 Baka te Yesu nü koro agbü Yerüsalema, fü ah anü ari kpa etambasü *Mere Kambü ka Me. Fü ah aceka kpî, aceka wü ngü de kpala 'buru. Fü ewü ayia de wü kpara ka-ye, nzükpa de füh ye 'basu ne, adu kpa gbü Betaniya, ara kpala, angü sü yia eti ati.

*Dene ngü te Yesu këna rü figi di
Matayo 21:18-19*

12 Kpurutokokpî la, fü wü Yesu ayia ace Betaniya, edu agbü Yerüsalema. O wüh ngbü enü tete, fü tala ayia amere Yesu. 13 Ffü Yesu aceka kpî, awu nzö rü figi, te kpakpa na bi abi. Ffü ah afü kpuru akoro kpala, de ni maka riri na. Te wüh nü koro kpa esa rü la, riri na nda ma, ka-ye bü kpakpa na kükürü. Angü ah de fe kaka, te ngbü eri tete na, nda de. 14 Ffü Yesu ayia akina rü engu la, gü ba dene, “Mü ngbü fi bala. Wü kpara ti azü ri mü tine fi de, fi mere badi.” Ffü wü *kpara ka Yesu ayia aje ngü de te engu mala la.

*Dene ngü ta te Yesu liki wü kpara di,
etambasü Mere Kambü ka Me
Matayo 21:12-13; Luka 19:45-48*

15 Te wü Yesu du koro tete agbü Yerüsalema, fü ewü ayia anü akoro etambasü *Mere Kambü ka Me. Ffü ewü amaka mere bi wü kpara kpala, te ewü ngbü ecinzi wü nü de wü lu,* teka fü wü kpara adi ese, eto la'bi tete fü Me. Wü gara ngbü nda-wü da ekura jiase. Ffü ngü la ayia asiti gbü jia Yesu afa sü. Ffü engu ayia aliki ewü

---

* **11:15** 11:15 Wü lu te ewü ngbü ecinzi la, wüh de wü mö ka köti.

'buru asidi, anzinzi wü cangali de wü gba'da ka wü kpara la, agbogbofo 'buru kötö.

¹⁶ Fü ah amaka kpah wü gara kpara te ewü ngbü da ebī e ka-wü, ekolo sü di kpuru etambasü Kambü ka Me la. Fü Yesu ayia atiri kaje la te ewü, gbere. ¹⁷ Fü ah akpo da eri wü kpara, gü ba dene, "Me mala ta teka Kambü ka-ye, gü neh fe? Me gü ba, 'Kambü ka-ni, ah de sü te wü kpara füh kotö ne 'buru ena akoro angbü egbo nga iri ni gbügbü.'† Yi wu bala de? Amba nda-yi, yi du fü tambasü Kambü ka Me eyi, ba sü ka wü mürü zi!"

¹⁸ Fü wü mere *mürü gele bete wü *mürü riri ayia aje ngü la. Fü ngü la asiti te ewü afa sü. Fü ewü akpo da egiri kaje de ani mörö Yesu tete na. Wüh maka kaje kere de, angü cürü ngbü emere ewü, teka mere bi wü kpara te ewü le ka-wü ngü ka Yesu, gü ba, "Engu ngbü eri ani de mere kpeke riri."

¹⁹ Etamurago la, fü wü Yesu ayia ace Yerüsalema, ayia adu agbü Betaniya.

Dene ngü ta te Yesu mala, teka maku gba fü Me Matayo 21:20-22

²⁰ Kpurutokokpi la, fü wü Yesu alügü te-wü, edu agbü Yerüsalema. Te wüh ngbü edu te kaje la, fü ewü adu amaka rü de esikine, te Yesu kina ne. Rü la ürü ka-ye eyi, de si ye 'buru. ²¹ Petero, fü mü adu afi nga kina, te Yesu kina rü la di ne. Fü mü amala ngü fü Yesu, gü ba dene, "Mere kpara, ye ceka la! Rü de esikine te ye kina ne, ah ürü ka-ye eyi!" ²² Yesu gü ba, "Ah de wazi

† 11:17 11:17 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 56:7.

ka Me. Te yi to maguma yi fü Me, Me ena ato wazi fü yi kpah bala. ²³ Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Te mü ena ato ta maguma mü fü Me 'buru 'buru la, Me ena ato wazi fü mü, teka fü mü amere wü mere kpeke ngü di kpah bala. Mü ti eyi amala ngü fü mere siti da la, gü ba dene, 'Mere da la yia eyia, ah ti agbü mere ngu.' Ah ena amere te-ye kpah bala. Amba te maguma mü ngbü 'basu 'basu la, Me to wazi fü mü nda de. ²⁴ Kpah bala, mene ngü te mü ena ayi-ta Me tete na, ah le de mü o maguma mü 'buru te Me, gü ba, 'Fanü fanü, Me ti eyi amere ngü la fü ni.' Te maguma mü ngbü 'basu 'basu de la, Me ena amere ngü la fü mü amere fanü. ²⁵⁻²⁶ Te mü ngbü eku gba fü Me, mü mere e ati ngü te kiri mü emaguma mü de. Mü boro *siti ngü ka kiri mü emaguma mü asidi feke, teka fü Me, te di de Wö nih agbü kpä ne, aboro kpah wü siti ngü ka-mü." Dela ngü te Yesu mala, teka kpara te le aku gba fü Me.

*Dene ngü te wü mere kovo ka wü Yisaraye
yi-ta Yesu di*

Matayo 21:23-27; Luka 20:1-8

²⁷ Fütanga ngü la, fü wü Yesu adu anü akoro agbü Yerüsalema. Fü Yesu angbü endoro ka-ye etambasü ka *Mere Kambü ka Me. Fü wü mere *kovo ayia de wü *mürü riri, akoro kpaka Yesu, ayi-tata, ²⁸ gü ba dene, "De ye deyi, ngü te ye mere esikine de sene ne, ye mere ngü la neh de wazi ka da? Kpara te tima ye, aliki wü kpara etambasü Mere Kambü ka Me ne, neh da?" ²⁹ Yesu gü ba, "Gara ngü ladü biringbö, te ni

ele ayi-ta wü di feke. Te wü lügü ngü la eyi, fü ni adu amala nga kpara, de te to wazi la fü ni ne. ³⁰ Yitangü ka-ni, ah teka *Yüwane Mürü Babatiza. Kpara te to wazi fü Yüwane, de ah to babatiza fü wü kpara, neh da? Me to wazi fefe me-ye de? Anga ah mere ngü la de tete-ye?" ³¹ Fü ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba dene, "Ani ena alügü ngü la fefe, agü neh fe? Te ani gü ba, 'Me to wazi fü Yüwane me-ye la,' ah esiti, angü Yesu ena adu kpah ayi-ta ani, agü ba dene, 'Te di bala ne, ah mere baye, te ani le ngü ka Yüwane de ne?' ³² Te ani mala fefe, gü ba, 'Yüwane mere ngü la de tete-ye la,' ah tü kpah de, angü maguma wü kpara 'buru ena asiti te ani." Wüh ngbü ekpe cürü teka mere bi wü kpara, angü wü kpara ngbü ele ngü ka Yüwane, gü ba, "Engu ka-ye zu de *mürü dofo ka Me." ³³ Te di bala, fü wü angbe cögbörö kpara la adu alügü ngü fü Yesu, gü ba dene, "Ani wu kpara te to wazi fü Yüwane ne, nda-ani de." Yesu gü ba, "Wayi, ah mbi! Te ah bala la, ni tü amala nga kpara, te to wazi fü ni ne, kpah de."

12

Dene mani te Yesu mala teka wü kpara,

te ewü ngbü eceka kpä fütanga rirü

Matayo 21:33-46; Luka 20:9-19

¹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu kpah amala ngü fü wü cögbörö kpara la de mani, gü ba dene, "Gara komoko ta ladü, te nü maka züka sü, fü ah ayia aru rü *vinü ka-ye gbügbü. Fü ah adu aji 'baranga ekekere na kerekere gbaa. Fü ah

areke kpah sü, teka adi efi ri-rü la gbügbü na. Fü ah aji kpah kambü teka fü wü kpara adi engbü gbügbü, da efete yi la. Fü engu aza wü kpara ka tima, ao kpala, aro mö de ewü areke areke, de wüh di eceka kpä fütanga yi ka-ni la mbi mbi mbi, angü ni ena anü andoro agbü gara sü nengete. ² Te kpäri ka makolo ri-rü la koro tete na, fü komoko la ayia atima gara labi ka-ye kpaka wü kpara ka tima ka-ye la, gü ba, 'Wü to ri-rü ka-ni la fü ni.' ³ Fü labi la ayia anü akoro kpaka wü kpara ka tima la. Fü ewü ayia azoro labi la, amä engu, alügü kpaka mere kpara ka-ye, de kpa ye kükürü. ⁴ Fü mürü rirü la adu kpah atima gara labi ka-ye. Fü labi la anü akoro kpaka ewü. Fü ewü amä nzönzö na, amemere lalara. Fü labi la akpe adu kpaka mere kpara ka-ye kpah de kpa ye kükürü. ⁵ Fü mürü rirü la adu kpah atima gara labi ka-ye. Fü ewü amiki labi la, amörö ka. Fü ewü angbü ememere wü labi ka mürü rirü la fi bü bala, emimiki gara ewü, emömörö gara ewü. ⁶ Gara labi te mürü rirü la ena adu atima nda tine ma. Tine bü eyi duu kporo yeye na, te mamaguma ngbü tete na ne. Fü ah afi, gü ba dene, 'Te ni tima ye ni la, wüh ena akpe cücürü na akpe.' Fü ah ayia atima ye ye la kpaka ewü. ⁷ Te wü kpara la wu ye mürü rirü la te ngbü ekoro, fü ewü amala ngü esüka wü, gü ba dene, 'Ceka la! Ye mürü rirü ne te ekoro! Engu ena aza e-nga-kpa wö ye, te gara me-ye. Te di bala, ah le de ani mörö engu asidi, teka fü yi ka-ewü ne angbü te gara fü ani.' ⁸ Fü ewü ayia azoro ye mürü rirü la, amä, amörö, aza kökö na, asö agbü gü."

9 Fū Yesu adu ayi-ta wü cögbörö kpara la, gü ba, “Gbü fingangü ka-yi, mürü rirü la ena amere de wü siti kpara la, neh baye? Ah ena ayia akoro kpaka ewü de mere wazi, amömörö ewü 'buru. Fū ah aza to wü kpara, ao eme rirü ka-ye la.” Dela mani te Yesu mala fū wü cögbörö kpara ka wü *Yisaraye.

10 Fū ah adu ayi-ta wü cögbörö kpara la, gü ba dene, “*Ngari Me mala teka ngü la, gü neh fe? Ah gü ba, ‘Wü gara kpara ngbü ta eji *Mere Kambü ka Me. Fū ewü amaka gara mere rü, te ewü le nda-wü de. Fū ewü ace rü la asidi. Titine rü ta te ewü ce la, Me du o tine eyi mere kpeke rü de wazi ye, te wü bu ye na ngbü engbü 'buru eküküte. 11 Nih gbo nga iri Me, angü engu mere mere züka ngü eyi fū nih!’ ”*

12 Fū wü cögbörö kpara la awu, gü ba, Yesu mala mani la eküte ani, teka te ani le ngü kaka nda-ani de ne. Fū ngü la ake te ewü afa sü. Fū ewü angbü egiri kaje teka de ani zoro Yesu. Wüh le azoro engu gbü jia wü kpara nda-wü de, angü maguma wü kpara ena asiti eküte ani. Te di bala, fū ewü ayia ace engu, ago ka-wü.

Dene ngü ta te wüh yi-ta Yesu di, teka mase ngürü

Matayo 22:15-22; Luka 20:20-26

13 Fütanga ngü la, fū wü cögbörö kpara atima gara wü *Farusi kpaka Yesu, bete gara wü kovo ka Miri Anitipa *Erode, gü ba dene, “Wü fiti Yesu,

---

* **12:11** 12:11 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 118:22-23.

de engu mala siti ngü eküte miri ka wü *Rüma, teka de ani zoro engu gbü riri na la.”

¹⁴ Fü ewü anü akoro amaka Yesu, amala ngü fefe, gü ba dene, “Mere kpara, ani wu eyi, gü ba, ye de kpeke kpara, te ye ngbü emala zu ngü ka Me fü ani fanü fanü. Angü ye kpe cürü kpara nda-ye 'buru 'dö de. Ye ngbü ele ka-ye 'duwa ngü ka Me. Te di bala, gara ngü ladü te ani le ayi-ta ye di. Ah ti atı fü ani ase ngürü ani fü *Kayısara, Miri ka wü Rüma, te ngbü gbü nzö ani ne? ¹⁵ Anga ah ti de? *Riri ka Müse gü neh fe?”

Amba Yesu, mü wu mani ka-ewü la nda-mü eyi kpo. Fü mü ayia alügü ngü fü ewü, gü ba, “Wü ngbü ere maguma ni de ngü bala, neh teka ne? Wü za la biri jiase sela, wü sere fü ani.” ¹⁶ Fü ewü aza gara jiase biringbö, ato fefe na. Fü ah aceka jiase la, agü ba dene, “E-gbü jiase ne, neh kuru da? Wüh ba eküküte na ne, neh iri da?” Wüh ga, “Ah de kuru Kayısara, te di de Miri ka wü Rüma ne.” ¹⁷ Yesu gü ba, “Ah mbi! Te ah de nda miri la, de yi lügü fü miri. De yi lügü nda Me kpah fü Me.”

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü kpara la, teka mase ngürü. Fü ngü kaka la aga gbü jia wü kpara la afa sü.

Dene ngü ta te wüh yi-ta Yesu di, teka züzükü gbü kpi

Matayo 22:23-33; Luka 20:27-38

¹⁸ Wü gara kpara ta ladü esüka wü di enga *Yisaraye, te wüh ei ewü, gü ba, wü *Saduke.

Wüh fi nda-wü, gü ba, “Te kpara kpi eyi la, ah kpi eyi fi mere badi. Ah du azükü gbü kpi tîne de.”

Te di bala, fü gara wü Saduke akoro kpaka Yesu, ayi-tata gbü mani, gü ba dene, ¹⁹ “Mere kpara, gara ngü ladü te ani le ayi-ta ye di. *Müse ba ta ngü fü ani gbü *Riri ka Me, gü ba, “Te kpara kpi, ce wara ye, o wüh bi ye ake di la de la, ah le de enga ni ye na za würüse gbü nganga na la, teka abi ye dada na, angü iiri na ena adürü.”[†] ²⁰ Amba, te wü kpara ena azükü gbü kpi azükü fanü fanü la, ngü la ena adi baye? Angü gara wü komoko ta ladü, wüh guvu ni wü lorozi. Fü gina ewü ayia aza würüse. Fü ah ayia akpi, o wüh bi ye ake di la de. ²¹ Fü e'ba'basu adu aza würüse nga kpa enga ni ye la. Fü ah ayia akpi. Wüh bi ye ake di kpah de. Fü ehabata na adu kpah aza würüse la. Fü ah ayia kpah akpi, ace engu fi kükürü. ²² Wü jaji komoko de lorozi la, wüh za würüse la te nga wü 'buru. Fü ewü akpi 'buru, wüh bi ye te würüse la nda-wü de. Fütanga ewü la 'buru, fü würüse la adu kpah akpi. ²³ Te wü kpara ena azükü azükü gbü kpi fanü la, würüse la ena adi neh wara da? Kükürü de, angü engu ta eyi wara ewü 'buru.”

²⁴ Yesu gü ba, “Yi fi nda-yi, gü ba, Me ti azükü wü kpara gbü kpi nda de? Yi dürü bala, neh teka ne? Yi wu si-ngü de te wüh ba gbü *Ngari Me ne de, neh teka ne? Yi le awu wazi ka Me kpah de, neh teka ne? ²⁵ Gbü sü ka Me agbü kpi kpala, wü kpara za te-wü nda-wü de. Angü te

---

[†] **12:19** 12:19 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga Riri 25:5-6.

wü kpara zükü eyi gbü kpi la, Me ena afü ewü baka wü *malayika ka-ye.

²⁶ Wüh ba ngü gbü *Ngari Me teka ngü ka züzükü gbü kpi, gü neh fe? Gbü ra ta te Me gü tamu ye tete fü *Müse,‡ Me mala ta fefe, gü neh fe? Ah gü ba dene, ‘De-ni Me, ni de *vüngüte ka *Abarayama, ake *Yisaka bete *Yakobo.’ ²⁷ Amba, gbü ra ta te Me mala ngü la tete, o wü Abarayama kpi ka-wü eyi gügü. Me ena amala ngü teka wü kövö, gü ba, ‘Wüh de wü vüngüte ka-ni?’ Ah bala de. Me mala ngü la, angü wü Abarayama ka-wü eyi ladü ezükü, agbü sü ka Me fi mere badi. Te di bala, fingangü ka-yi te gü ba, wü kpara ti azükü gbü kpi nda-wü de ne, ngü la de mere siti wu!”

Dela ngü ta te Yesu mala fü wü Saduke, gü ba, “Me ena azükü wü kpara ka-ye, fü ewü angbü fi mere badi agbü sü ka-ye agbü kpi kpala.”

Dene ngü ta te Yesu mala teka kpeke Riri ka Me

Matayo 22:34-40

²⁸ Gara *mürü riri ngbü ta eje yiki te wü *Saduke ngbü ega de wü Yesu ne. Te engu je ngü te Yesu lügü fü ewü la, fü ngü la areke gbü jijia na afa sü. Fü mürü riri la adu ayi-ta Yesu, gü ba dene, “Mere kpara deyi, nda-ni yitangü kpah ladü. Esüka wü *Riri ka Me 'buru, kpeke riri, te fa wü bu ye 'buru, neh engu deyi?” ²⁹ Yesu

---

‡ **12:26** 12:26 Me gü tamu ye fü Müse gbü gara rü, te ngbü eci aci baka wa. Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Gogo ka wü di enga Yisarayeale 3:1-15.

gü ba, “Kpeke Riri te Me to fü nih, wü di engä
*Yisaraye, gü ba dene,

‘Me ka-ye ngbee biringbö.

Ah de miri ka-nih me-ye.

Kpara te fa engu nda ma.

³⁰ Mü le Me de maguma mü 'buru.

Mü o fingangü ka-mü kpah 'buru tete.

Mü le ngü kaka de wazi mü kpah 'buru.

Mü to te-mü kpah 'buru fefe.’§

Dela kpeke Riri te Me to fü nih, te fa wü bu ye
'buru. ³¹ E'ba'basu na gü ba dene, ‘Mü le wü bu
mü, baka e te mü ngbü ele küte mü.’* Dela gina
wü kpeke *Riri ta te Me to fü nih. Gara riri te fa
ewü dela nda ma.”

³² Te mürü riri la je ngü te Yesu mala la, fü ngü
la areke tete afa sü. Fü ah alügü ngü fü Yesu, gü
ba dene, “Wayi, mere kpara, mü mala zu ngü
fanü fanü. Me ka-ye kü biringbö. Gara kpara te
fa engu kpo fi ma. ³³ Te mü le Me de maguma
mü 'buru, o fingangü ka-mü 'buru tete, fü mü
ale ngü kaka de wazi mü kpah 'buru, fü mü adu
ale wü bu mü, baka e te mü ngbü ele küte mü la,
ngü ka-mü ena areke gbü jia Me afa sü. Gele ka
wü kundu nih gü ba, te mü le de ngü ka-ni reke
gbü jia Me la, ah le de mü za nü, awa fefe. Amba
ngü ka lele fa ngü ka gele la ka.”

³⁴ Fü ngü ka mürü riri la adu areke gbü jia
Yesu afa sü. Fü Yesu adu amala ngü fefe, gü

---

§ **12:30** 12:30 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Manda nga
Riri 6:4-5. * **12:31** 12:31 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka
Riri ka Gele ka wü Levi 19:18.

ba dene, “Wayi, fingangü ka-mü mbi. Mü eyi gbmari akoro zu kpara ka Me.”

Dela ngü ta te Yesu mala, teka kpeke Riri ka Me. Fütanga ngü la, gara kpara, te du le aga yiki ake di, nda tine ma.

Dene ngü ta te Yesu mala, teka Miri te Me ena atima fuh kotö ne

Matayo 22:41-45; Luka 20:41-44

³⁵ Fütanga ngü la, fü Yesu angbü da eri wü kpara etambasü ka *Mere Kambü ka Me, gü ba dene, “Wü *mürü riri mala teka *Kurisito, Miri te Me ena atima fuh kotö ne, teka aküwa wü kpara, gü neh fe? Wüh gü ba, ‘Miri la ena adi de kundu ye Mere Miri *Davidi, te ena angbü gbü nzö ani kpah baka Davidi,’ ah bala de? Amba Miri la ena angbü baka Davidi fanü? ³⁶ Angü Davidi ba ta ngü cu me-ye, gbü wazi ka *Nzila Wazi Me, gü ba dene,

‘Me mala ngü fü Miri ka-ni, gü ba dene,

“Ye ngbü gbü kokpa ka-ni sene.

Angü ni fe ye, o eyi Mere Miri.

Te di bala, ye ena angbü gbü nzö wü kpara 'buru!

Angü ni ena ao wü vügü ka-ye 'buru esa lö ye!” †

³⁷ Dela ngü ta te Davidi ba teka Miri la, gü ba, ‘Engu de miri ka-ni.’ Te di bala, wawazi na fa nda Davidi de? Ma emala fü yi, gü ba, ngü kaka ena afa nda Davidi afa.”

Dela ngü ta te Yesu mala teka Mere Miri, te Me ena atima teka aküwa wü kpara. Fü mere

† **12:36** 12:36 Mü ena amaka ngü la gbü Ci ka wü Davidi 110:1.

bi wü kpara angbü eje ngü kaka-na la de mere tadu.

*Dene ngü ta te Yesu mala teka wü mürü riri
Matayo 23:1-7; Luka 20:45-47*

³⁸ Fü Yesu adu arı wü kpara la, gü ba, “Yi ceka 'be teka ngü ka wü *mürü riri. Yi mere e angbü baka ewü de. Angü wüh le de wü kpara 'buru di ecu ngü ani. Te di bala, fü ewü angbü eto ngboro bongo eküte wü, endondoro di esüka wu kpara. Wüh ngbü ele de wü kpara 'buru ngbü egü mandı fü ani baka wü mere kpara. ³⁹ Te wüh koro kpa *esambü ka biti-te la, wüh ngbü ele adi engbü füh züka da-ngbüngbü te reke areke. Gbü wü sü ka karama, wüh ngbü emere kpah bala. Wüh ele ka-wü bü adi engbü gbü wü sü ka wü cögbörö kpara. ⁴⁰ Wüh le de wü kpara 'buru wu ani baka züka wü kpara ka Me. Te di bala, wüh ngbü emere dela züka ngü te ena reke gbü jia Me? Ah bala de! Te wüh ngbü eku gba fü Me la, wüh ngbü eza mere bi wü ngü te komö wü gbe! Amba ngü ka Me emagama ewü nda ma. Wüh ngbü kpah da ezi wü e ka wü würüse wökö de mani. Te di bala, Me ena ato mere siti kuru te wü mürü riri la te gara afa sü.” Dela ngü te Yesu mala, teka wü mürü riri la.

*Dene ngü ka takpa ka würüse wökö
Luka 21:1-4*

⁴¹ Fütanga ngü la, fü Yesu adu angbü kötö ede kuwu, te wü kpara ngbü eto takpa fü Me gbügbü na. Fü ah angbü eceka wü kpara, te ewü ngbü eto takpa ka-wü la. Wü gara kpara te ewü di de mere bi wü e esaka wü, wüh ngbü eto

nda-wü mere bi jiase. ⁴² Fü gara würüse wökö, mürü cinga, ayia akoro ato nda-ye mba 'duwa enga jiase ngbee 'basu, baka e te wüh ena ase ambata biringbö di. ⁴³ Fü Yesu adu amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, “De-yi, yi ceka la ngü ka würüse la. Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Jiase te würüse wökö la to ne, ah reke gbü jia Me, fa nda wü bu ye la 'buru. ⁴⁴ Angü wü kpara de mere bi e esaka wü ne, e te ewü to fü Me, ngüngü gbü jia ewü nda ma, angü dudu ladü esaka ewü. Amba würüse la to nda-ye jiase eyi 'buru. Dudu na esasaka, te engu ena ase mba enga zü-e di, nda tüne ma.” Dela ngü te Yesu mala teka takpa, te wüh ngbü eto fü Me.

13

Dene ngü ta te Yesu mala teka ngü te ena amere te-ye te gara

Matayo 24:1-14; Luka 21:5-19

¹ Fütanga ngü la, fü wü Yesu ayia ace tambasü *Mere Kambü ka Me. Fü gara *kpara ka Yesu arü amala ngü fefe na, gü ba dene, “Mere kpara deyî, ye ceka la, züka Kambü ka Me ne, te wüh fa de angbe cögbörö da ne!” ² Yesu gü ba dene, “Mü ceka la bü mere züka Kambü ka Me ne? Te gara, wüh ena amürü kambü la amürü 'buru asidi. Da biringbö, te wüh ena ace ao füh kiri ye, ena adi ma.”

³ Fü ewü ayia ace sü la, adu anü alî kpa füh da de irî ye Olive, adu angbü eceka Mere Kambü ka Me, te di kpa eta ngu de kpala. Fü Petero ayia ake *Yakobo, *Yüwane bete Anderiya, anü ayi-ta

Yesu, ⁴ gü ba, “Mere kpara, gara ngü ladü te ani le ayi-ta ye di. Ye gü ba, ‘Wüh ena amürü mere Kambü ka Me la asidi.’ Ngü la ena amere te-ye neh elaye? Anga ngü, te ena agü tamu ngü la fü ani, gü ba, sïkpï la koro eyi ghamari, ah de ne ngü ne?”

⁵ FÜ Yesu alügü ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba, “Yi ceka te-yi mbi teka wü mürü fiti, angü wüh ena afiti yi. ⁶ Angü mere bi wü kpara ena akoro, amere mani te iri ra, afiti wü bu wü, gü ba, ‘Ani de Miri, te Me tima ani me-ye.’ Te di bala, mere bi wü kpara ena ale ngü ka-ewü la. Amba nda-yi, yi mere e ale ngü ka-ewü la de. ⁷⁻⁸ Angü mere bi wü ngü ladü, te wüh ena amere te-wü feke, o *adu sïkpï la koro la de. Nguwa wü kpara ena ayia atï de gü gbü nzö nguwa wü gara kpara. Yiki-tö ena amere te-ye gbü mere bi wü sü füh kotö ne. Kpah bala, gbü wü gara sü, mere siti kpïrï tala ena atï gbü nzö wü kpara. Dela 'buru wü ngü te ena amere te-wü füh kotö ne, o adu sïkpï koro la de. Wü ngü la 'buru ena adi baka gina keke, te kpo da emere würüse te ele ayaka. Te di bala, yi mere e akpe cürü de, angü Me ladü, te ena areke wü ngü la 'buru, ba e te engu le.

⁹ Amba nda-yi, yi ceka te-yi mbi, de yi rü kpekpeke, angü wü vügü ka-ra ena azoro gara yi, anü di ato fü wü cögbörö kpara, de wü miri. FÜ ewü amï yi teka ngü ka-ra. Te di bala, yi ena amala ngari ra fü wü mere kpara la. ¹⁰ Angü, ah le de wüh mala ngari ra fü nguwa wü kpara füh kotö ne 'buru feke, o adu sïkpï koro la de. ¹¹ Gbü ra te yi ena arü engagira wü mere kpara la, yi mere e angbü de mere fingangü gbü nzö yi de.

Yi mala bü mene ngü te *Nzila Wazi Me ena ato te komö yi. Angü, ngü te yi ena adi emala la, ah ena adi de ngü kaka, ah de ngü ka-yi nda de. ¹²⁻¹³ Yi ngbü 'be 'be 'be, angü wü kpara 'buru ena angbü ekpü yi teka ngü ka-ra. Wü di enga ni yi ena afü te-wü ba wü vügü ka-yi, agü tamu yi fü wü vügü, amörö yi. Wü wö yi ena amere kpah bala, fü wü di yi amere kpah bala. Amba ah le de mü i maguma mü, zalü koro di gbü ra te cinga la ena anza, fü mü aküwa.”

Dene ngü te Yesu mala, teka mere cinga,

te ena amere wü kpara ka Yerüsalema te gara Matayo 24:15-22; Luka 21:20-23

¹⁴ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü, teka *Mere Kambü ka Me, te wüh ena amürü la, gü ba, “Fanü fanü sirimbi ladü te ena agü tamu sikipi la fü yi. Angü gara vügü ka Me ladü, te ena akoro, asiti sü kpa esa Mere Kambü ka Me.” Dela ngü te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, teka sirimbi, te ena akoro agü tamu sikipi, te wüh ena amürü Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema tete na. (De-mü, te mü ngbü etanga ngü ne, ah le fü mü ao fingangü ka-mü teka aje si-ngü la mbi mbi mbi.)

Fü Yesu adu kpah amala fü ewü, gü ba dene, “Te yi wu sirimbi la, yi mere e angbü agbü *Yudaya de. Yi kpe 'duwa kpa enzö mere gümbe, agbü gü! ¹⁵ Te siti ngü la koro maka mü, te mü ngbü efe te-mü kpa esa e la, mü mere e adu ari kpa esambü, akö wü e ka-mü, tine de. Mü kpe 'duwa akpe, angü siti ngü la ena amaka mü. ¹⁶ Te siti ngü la koro maka mü da esö e

ka-mü kpa gbü yī la, mü mere e adu kpa ekötī, ato zūka bongo te mü, kpah de. Mü kpe 'duwa akpe. ¹⁷ Angü sirimbi la ena agü tamu mere siti cīnga, te ena akoro eküte yi, te fa wü gara cīnga fūh kotō ne 'buru. Yi ceka la, mere cīnga ka wü wūrüse, te ewü di de bu wü, kpah bete mene ewü, de te ewü di de vürü wü jaji eküte wü ne. Dela ne cīnga ne! ¹⁸ Ah le fū yi adi eku gba fū Me, de siti ngü la mere e akoro gbü bigü de. Angü agö bete zü ena amere wü kpara, te ewü ena akpe la. ¹⁹ Kü baka te Me mere kotō ne, mere cīnga baka e la mere te-ye nda la de. Gara cīnga te ena akoro fütanganga na, baka engu la, ah ena adi kpah ma. ²⁰ Fū Me adu afi nga wü kpara ka-ye, te engu fe ewü ne, gü ba, 'Te di bala, ni ena akolo sīkpī la mba cogbo, teka ngü ka wü kpara ka-ni la, angü wüh ena akpi.' Te Me ena amere ta bala de la, de bane kpara biringbö, te ena aküwa esaka siti ngü la, ena adi kpo ma."

*Dene ngü teka dudu ka Yesu fūh kotō ne
Matayo 24:23-31; Luka 21:25-27*

²¹⁻²² Fū Yesu adu kpah, amala gara ngü fū wü kpara ka-ye, gü ba, "Gbü wü sīkpī la, wü mürü wu ena akoro, adi efiti wü bu wü. Gara ena agü ba, 'Ni de miri, te Me tima ni teka aküwa wü.' Gara ena agü ba, 'Ni nda-ni de *mürü dofo, te ni ngbü emala ngari Me fū wü kpara.' Wüh ena akpo angbü emere bi wü ngü ka talara, te ena afiti wü kpara 'buru. Wüh ena agirī kpah kaje teka afiti cu yi, wü kpara ka-ra. Te di bala, yi ceka te-yi mbi, yi mere e aje ngü ka wu ka-ewü la nda-yi de! Te gara kpara mala ngü fū yi, gü ba,

'Miri te Me tima ne koro eyi! Ah ladü kpakine,' anga 'Ah ladü kpane,' yi mere e ale ngü kaka la nda-yi kpah de. ²³ Yi ceka te-yi mbi, angü ma ngbü eyi emala ngü ne fü yi te enga gina dene, o ngü la koro la de, teka fü yi amba jia yi amba, angü wü mürü wu la ena afiti yi.

²⁴ Fütanga ngü la, gara wü ngü ena ayia kpah amere te-wü, baka e ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba dene,

'Wü lara ngü ena akpo da emere te-wü kpa gbü kpä.

Angü kokpä de wü e kpa tikpi 'buru ena akpo da eyiki

²⁵ Wü küfara ena akpo kpah da egügürü.

Ra ena afü te-ye baka biti.

Fe ti adu asü kpah de.'*

²⁶ Fütanga ngü la, de-ra *Ye Kpara ka Kpä, fü ra adu tñe akoro. Wü kpara 'buru ena aci awu ra kpa gbü kpä, te ma ngbü ekoro de mere wazi, baka Mere Miri. Fü ewü aci 'buru acu ngü ra.

²⁷ Fü ra ayia atima wü *malayika ka-ra, teka abiti wü kpara ka-ra, te ma fe ewü. Wüh ena abiti ewü edebu sü bala ne 'buru, akoro di fere. Fü a angbü tundu de ewü fi mere badi."

Dene mani ta te Yesu mala teka dudu ka-ye

Matayo 24:32-35; Luka 21:29-33

²⁸ Fü Yesu adu amala gara ngü fü ewü gbü mani, gü ba, "Ngü ka dudu ka-ra, ah baka ngü ka wü rü. Angü te yi wu wü rü te ngbü eyi ayi, da eto to kpa wü la, yi ngbü egü neh fe? Yi ti eyi

---

* **13:25** 13:25 Mü ena amaka ngü la gbü Yisaya 13:10; 34:4, bete Yüwele 2:10.

awu, gü ba, bigü koro eyi. Ah bala de? ²⁹ Kpah bala, te yi wu wü sirimbi, te ma mala nganga fü yi ne eyi la, de yi wu awu, gü ba, sikipi ka dudu ka-ra la koro eyi gbamari.

³⁰ Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Siti cinga la ena amaka yi fanü, amba ngü la ti anza ngü ka-yi, wü kpara ka-ra nda de. ³¹ Ngü te ma ngbü emala fü yi, ah de kpeke ngü, te ena angbü fi mere badi. Angü Me ena agara kotö ne ake kpi, fü ngü ka-ewü anza 'buru. Amba ngü ka-ra ti anza nda de."

Dene ngü te Yesu mala, gü ba, nih reke te-nih nzo,

teka dudu ka-ni

Matayo 24:36-51; Luka 21:34-36

³² Fü Yesu adu kpah, amala fü wü kpara ka-ye, gü ba, "Te yi le ayi-ta ra, gü ba, sikipi te ma ena adu akoro tete na, ena adi elaye la, ma ena alügü ngü fü yi, gü ba, kpara biringbö, te wu ngü la, nda ma. Wü *malayika agbü kpi, wüh wu kpah de. De-ra, te ma di de Ye Me, ma wu kpah de. 'Duwa Wüba Me, ah wu sikipi la duu me-ye. ³³ Te di bala, yi ceka te-yi mbi, da eci sü, angü yi wu sikipi la nda-yi de. ³⁴ Ngü la ena adi baka mere kpara te yia, ce gba ye, anü kpa gbü gara sü. Fü ah ai wü kpara ka tima ka-ye, agafa tima fü ewü, te ewü ena adi emere sidi nga ni. Fü ah amala ngü fü kpara te eci möngiti, gü ba, 'Ye ci sü mbi mbi mbi, da eci nga dudu ka-ni.' ³⁵ Kpah bala, ma emala ngü fü yi, gü ba, yi ceka te-yi mbi, da eci nga dudu ka-ra, angü yi wu sikipi ka dudu ka-ra la nda-yi de. Anga ma ena

adu akoro neh etamurago, etü biti, te gina gba moko-ngü, anga kpurutokokpi? Yi wu kpah de. ³⁶ Yi ceka te-yi mbi, angü te ma du koro maka yi gbü ìri-to, anga da era ra la, ah ena adi esiti.”

³⁷ Dela wü ngü ta te Yesu mala fü wü kpara ka-ye, teka ngü te ena amere te-ye te gara. Yesu mala ngü la kpah fü nih 'buru, gü ba, “Nih ceka te-nih mbi mbi mbi, da eci sü.”

14

Dene ngü ta te wü mere kovo ka wü Yisaraye

ngbü egiri kaje, te ani ena amoro Yesu tete
Matayo 26:1-5; Luka 22:1-2

¹ Ngü ne ngbü emere te-ye ta gbü mere sikipi ka wü *Yisaraye, te ewü eï, gü ba, *Pasika ne.* Ah de *sikipi te wüh zü ambata de kö gbü ye de. Te du sikipi ka Pasika la laki tine ngbee sikipi 'basu ne, fü wü mere *kovo ka wü Yisaraye ayia abiti te-wü, de wü *mürü riri, de wü mere *mürü gele. Fü ewü akpo angbü egiri kaje, te ani ena azoro Yesu tete na gbü zi, amoro. ² Fü ewü angbü ero mö esüka wü teka ngü la, gü ba dene, “Ani ceka 'be, angü mere bi wü kpara biti te-wü eyi sene, teka mere sikipi te di gbamari ne. Te ani zoro Yesu gbü jia ewü la, wüh ena aci de gü eküte ani! Te di bala, ani giri kaje, de ani zoro engu gbü zi.”

---

* **14:1** 14:1 Gbü Karama ka Pasika la, wü ngbü ezü ambata de kö gbü ye de. Mü ena amaka si-ngü ka Pasika la gbü “Si wü gara kpeke ngü te di gbü Ngari Me ne.”

Dene ngü te gara würose tökö züka se-mü di gbü nzö Yesu

Matayo 26:6-13; Yüwane 12:2-8

³ Ta gbü wü sīkpī la, wü Yesu ngbü ta engbü ka-wü agbü Betaniya, agba gara komoko de ĩri ye Simüna, ta te di de *jiakö te ye ne. Fü gara würose akoro amaka ewü, te ewü ngbü da ezü e kpala. Würose la koro de *züka se-mü esaka ye, te wüh se de mere bi jiase.† Fü würose la aza enga kölökö de se-mü la gbü ye, ayia amī mö kölökö la, akuru mbürrrü! Fü ayia atökö se-mü la 'buru gbü nzö Yesu.

⁴ Te wü gara kpara wu ngü te würose la mere bala ne, fü ngü la asiti eküte ewü 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ewü akpo da emala ngü esüka wü, gü ba, “Würose la mere ngü la bala, neh teka ne? Ah za züka e ne, etökö kötö bü kükürü kükürü bala! Dela züka ngü?” ⁵ Ah le ta de wüh za züka se-mü la, cīnzī de mere bi jiase,‡ teka ale ta-ngü di eküte wü mürü cīnga.” Fü ewü aci 'buru ekpülü würose la. ⁶ Fü Yesu adu arü amala ngü fü ewü, gü ba dene, “Yi ekpülü engu neh teka ne? Yi ce engu ace. Ngü de te engu mere, te engu tökö se-mü gbü nzö ra ne, ah de mere züka ngü gbü jia ra. ⁷ Angü du sīkpī ka-ra füh kotö ne mba cükü'daye. Te yi le ale ta-ngü te wü mürü cīnga, yi tī eyi amere ngü la sidi nga ra, baka e te yi le, angü mere bi wü mürü cīnga

---

† **14:3** 14:3 ĩri se-mü la de nada, wüh o ta gbü enga kölökö, te wüh mere gbü gara e, de ĩri ye alabasīta. ‡ **14:5** 14:5 Jiase, te wüh mala nganga de sene, gbü ngü Giriki, ah de denariya kama bata (300). Ah baka mere bi jiase te mü ena amaka, te mü mere tima teka re biringbö.

ladü füh kotö ne. ⁸ Amba würüse ne tökö se-mü gbü nzö ra, baka e te wüh ngbü emoko se-mü eküte kövö. Kükürü de, angü sīkpī ka kpi ka-ra koro eyi gbamari. ⁹ Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Gbü wü sū 'buru te wüh ena amala ngari ra tete fü wü kpara füh kotö ne, wüh ena angbü efi nga würüse ne, kpah da emala nga ngü de te engu mere ne.”

Dene ngü te Yuda Keriyota reke, teka ato Yesu di fü wü vügü

Matayo 26:14-16; Luka 22:3-6

¹⁰ Fütanga ngü la, fü *Yuda Keriyota, te di biri kpara esüka wü *kpara ka Yesu nzükpa de füh ye 'basu ne, ayia anü kpaka wü mere *kovo ka wü Yisarayeale. Fü ah amala ngü fü ewü, gü ba, “Ni ena agiri kaje, te ni ena ato Yesu di fü wü.”

¹¹ Te wü mere kpara la je ngü te Keriyota mala fü ewü de bala ne, fü ngü la areke gbü jia ewü 'duwa ba-neh-ene-la. Fü ewü alügü ngü fefe na, gü ba dene, “Te ye to Yesu fü ani fanü fanü la, ani ena ato jiase fü ye.” Te di bala, fü Keriyota akpo da egiri züka kaje, te ni ena agü tamu Yesu tete fü ewü.

Dene ngü ka Yesu te zü Karama ka Pasika de wü kpara ka-ye

Matayo 26:17-30; Luka 22:7-23

¹² Dene gele ta te wü di enga *Yisarayeale ngbü emere teka *Karama ka Pasika. Gbü gina sīkpī ka Pasika la, wüh mürü köti 'buru ngbü eza togo kambiliki, anü di kpaka wü *mürü gele ka Mere Me, de wüh wa, ato fü Me. Te mürü gele wa eyi,

fü wü mürü köti aza so kambiliki la, anü di, azü de wü kpara agba wü 'buru. §

Te di bala, te sikipi ka Pasika la koro tete na, fü wü *kpara ka Yesu arü amala ngü fefe na, gü ba dene, “Mere kpara deyï, ani ena azü nda-ani karama ka Pasika ne, neh kaye? Ye mala emala fü ani, de ani nü, teka areke sü engu na.”

¹³ Fü Yesu ayia atima wü kpara ka-ye 'basu, gü ba, “Wü nü kpa gbü Yerüsalema kpala. Wü ena amaka gara komoko kpala, te se ngu ka-ye, ego di. Wü fa nga komoko la, zalü koro di gbü köti, te engu ena arï gbügbü. ¹⁴ De wü mala ngü fü mürü köti la, gü ba, ‘Mere kpara ka-ani gü ba dene, “Ye to kambü ka ngba fü ani, teka fü ani azü karama ka Pasika ne gbügbü, de wü kpara ka-ni.” ’ ¹⁵ Mürü köti ena agü tamu mere guvu kambü, te di kpa tikpi füh kiri ye, de wü e gbü ye 'buru nzo. Te di bala, de wü reke zü-e fü ani kpala.”

¹⁶ Fü wü kpara 'basu la ayia anü agbü Yerüsalema. Fü ewü amaka wü e 'buru, kpah baka e te Yesu mala fü ewü. Fü ewü areke sü kpala teka azü Pasika ka-wü la.

¹⁷ Etamurago la, fü wü Yesu ayia de wü *mürü tima ka-ye, anü akoro agbü Yerüsalema. Fü ewü anü akoro agbü sü, te wüh reke de kpala. ¹⁸ Fü ewü akpo da ezü karama ka-wü.

Te wüh ngbü ezü e tete, fü Yesu ayia amala ngü fü wü kpara ka-ye la, gü ba dene, “Ngü te ma

---

§ 14:12 14:12 Wüh ngbü ezü so kambiliki la de ambata de kö gbü ye de. Mü ena amaka si-ngü la gbü buku ka Gogo ka wü di enga Yisarayeale 12. Mü ti kpah amaka si-ngü la gbü “Si wü gara kpeke ngü te di gbü Ngari Me ne.”

emala fü yi dene, ah de zu ngü. Gara kpara ladü esüka yi sene, te ena ato ra fü wü vügü. A ngbü ezü e ne cu ake di!" ¹⁹ Te wüh je ngü la bala, fü ngü la ato mere cinga fü ewü. Fü ewü akpo da eyi-ta Yesu, te nga wü biri biri, gü ba dene, "Ah de ni? Ni ena ato ye me-ni?" ²⁰ Yesu gü ba dene, "Ah de kpara esüka yi, nzükpa de füh ye 'basu ne. Kpara te a ngbü ezü e ake di tundu gbü gada biringbö ne. ²¹ De-ra, *Ye Kpara ka Kpi, ma ena amaka cinga, fü ra akpi, baka e ta te wüh ba gbü *Ngari Me teka ra ne. Amba ah ena adi de mere cinga fü mene kpara, te ena ato ra fü wü vügü ne. Dela cinga nda de! Ah reke ta pe, te wüh ena abï engu nda-wü ta de."

²² Baka te ewü du ngbü kpah ezü e ka-wü la, fü Yesu ayia akpo da emere gara ngü. Fü ah ayia aza ambata, agbo nga iri Me tekaka na, adu akukuru, ayia agafa fü ewü, gü ba dene, "Dene küte ra. Yi za eza, de yi zü." ²³ Fü engu adu aza ndü'ba de ngu *vinü gbü ye, agbo nga iri Me tekaka, ayia ato fü ewü. Fü ewü anzö te nga ewü 'buru. ²⁴ Fü ah adu amala ngü fü ewü, gü ba dene, "Dene *ngüte ra. Yi nzö enzö, ba e te yi enzö *ngüte de wü Me. Angü ngüte ra engu ne, ah ena atökö, teka areke ngü ezungba wü kpara de wü Me. ²⁵ Ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Akpo enatikine, ma ti anzö ngu vinü tine kpo de, zalü akoro di gbü sïkpi te Me ena ao ra Mere Miri tete na."

²⁶ Te wü Yesu zü karama la nza tete, fü ewü

ayia abī ci ka Me.* Fū ewü ayia ace sü la, anü kpa fūh da de iri ye Olive.

Dene ngü te Yesu mala fü Petero

Matayo 26:31-35; Luka 22:31-34; Yüwane 13:36-38

²⁷ Fütanga ngü la, o wü Yesu ngbü enü agbü Getesemane, fü ah adu amala ngü fü wü kpara ka-ye, gü ba dene, “Yi ena akpe abaya 'buru ka cürü, ace ra kpikpi ra, baka e ta te wüh ba gbü *Ngari Me, gü ba, ‘Wüh ena amörö kpara de te ngbü eceka kpī fütanga wü kambiliki ne, fü wü kambiliki la adu abaya ka-wü 'buru.’† ²⁸ Ngü ma! Te ma zükü gbü kpi eyi la, ma ena anü sü engagira nü agbü *Galilaya. Fū yi adu anü amaka ra kpala.”

²⁹ Fū Petero ayia amala ngü fü Yesu, gü ba dene, “Ni kpe de! Te wü bu ni kpe akpe 'buru la, nda-ni, ni tī ace ye de.” ³⁰ Yesu gü ba dene, “Petero enga wüna, ngü te ma emala dene, ah de zu ngü. Enatikine, gbü biti ne, o moko-ngü mī e'ba'basu koko la de, mü ena acere nga mü du bata, gü ba, ‘Ni wu ra de.’ ” ³¹ Fū Petero adu kpah amala ngü la kpekpeke, gü ba, “Ma ce mü de. Te ah kpah bü de kpi la, nih ena akpi ake nih ma! Ma kpe cürü de!” Fū gara wü *kpara ka Yesu, fü ewü aci 'buru, amala nda-wü kpah bala.

Dene ngü ka Yesu agbü Getesemane

Matayo 26:36-46; Luka 22:39-46

* **14:26** 14:26 Ci ka Me te ewü bī la, ah de ci te wü di enga Yisarayeles ngbü ebī te nga re 'buru, teka karama ka Pasika la.

† **14:27** 14:27 Mü ena amaka ngü la gbü Zakariya 13:7.

³² Fū wū Yesu anū akoro agbü Getesemane. Fū Yesu amala ngü fū wū kpara ka-ye, gü ba dene, “De-wü deyì, wü ngbü la sene. Ni ena anū nda-ni kpa edere sü cükü'daye, teka aku gba fū Me.” ³³ Fū engu ayia aza Petero, ake *Yakobo bete *Yüwane, anū de ewü cükü'daye kpa edere sü. Fū mere cinga bete fingangü akpo da emere Yesu, fū mamagama akpo da egürü. ³⁴ Fū ah amala ngü fū wū Petero, gü ba, “Maguma ra te egürü ka mere cinga, baka e te ma ena akpi akpi la. Yi ngbü ede ra sene, adi ecì sü.”

³⁵ Fū engu ayia anū cükü'daye edere sü. Fū ah abuka gbüra ye kötö, aku gba fū Me, gü ba, “Wüba, te ah reke te mü la, kpi ka-ra te egoro ne, de mü nzi ngü la eküte ra asidi. ³⁶ Wayi, Wüba, ngü te ena afa mü, ah nda ma. Te ah gbü jia mü mbi la, ma ele de mü nzi siti ngü la eküte ra asidi. Ngü la, ma ce o eyi esaka mü, de ah ngbü ba e te mü ngbü ele. Ah di ba e, te ma le me-ra ne, de.”

³⁷ Fū engu ayia adu kpaka wü Petero, amaka ewü da era ara. Fū ah amala ngü fū Petero, gü ba dene, “Ah mere baye? Mü ngbü era ka-mü ara? Mü tì angbü ezükü, fū nih acì sü de nih ma mba cükü'daye, nda-mü de? ³⁸ Ah le de yi di ecì sü, da eku gba fū Me, angü *Satana ena afiti yi! Wayi, ah fanü, maguma yi ngbü ele ngü ka-ra, amba wazi yi, te yi ena amere ngü la di, nda ma.”

³⁹ Fū Yesu adu kpah anū agbü sü, te engu ngbü eku gba fū Me tete na ne. Fū ah aku gba fū Me, amala ngü kpah baka engu de tìne ne. ⁴⁰ Fütanga ngü la, fū ah adu kpah amaka

wü Petero fi da era ara, angü ra ngbü emere ewü efa sü. Fü ngü anza gömö ewü 'buru, ka vi-jia.

⁴¹ Fü engu ayia anü kpah kpala, aku gba fü Me, adu kpah amaka ewü fi da era ara. Fü ah ayia amala ngü fü ewü, gü ba dene, “Yi la fi bü era ara? Ah ti eyi! Angü sïkpï ka-ra, *Ye Kpara ka Kpï ti eyi enatikine! Wüh to ra eyi fü wü vügü! ⁴² Yi yia la eyia, nih reke te-nih! Yi ceka la! Kpara te ena agü tamu ra ne, ah eyi te ekoro de kpane!”

Dene ngü te wüh zoro Yesu tete

Matayo 26:47-56; Luka 22:47-53; Yüwane 18:3-

12

⁴³ Baka te Yesu ngbü la fi bü da emala ngü la fü wü kpara ka-ye, fü *Yuda Keriyota, te di de biri kpara esüka wü *kpara ka Yesu, nzükpa de füh ye 'basu ne, ayia akoro, de mere bi wü kpara gbü nga ye, te wü angbe cögbörö *kovo tima ewü, azoro Yesu. Wüh koro ta de wü mere maguruma, de wü ngbondo esaka wü. ⁴⁴ Angü Yuda Keriyota mala ta fü ewü, gü ba, “Ni ena agü tamu Yesu fü wü. Mene kpara te ni ena afaka, dela eyi engu. Wü zoro engu gö! anü di kpaka wü mere kpara.”

⁴⁵ Fü Keriyota akoro kürrrü, afaka Yesu, gü ba dene, “Mere kpara, mü ladü!” ⁴⁶ Fü ewü ayia 'duwa azoro Yesu.

⁴⁷ Fü gara kpara ka Yesu ayia aza mere maguruma ka-ye, ade güje gara kpara ka tima ka mere kpara füh kpökpö, akolo tuu!

⁴⁸ Fü Yesu arü amala ngü fü wü kpara te ewü zoro engu ne, gü ba dene, “Dene neh ene ngü ne? Ah mere neh baye te yi koro de wü mere maguruma, de wü ngbondo esaka yi ne. Ma

de siti kpara? ⁴⁹ Gbü wü sīkpī ne 'buru, ma ngbü engbü de wü yi, etambasü *Mere Kambü ka Me, da erī wü kpara kpala. Yi wu bala de? Yi le ta azoro ra kpala de, neh teka ne? Ah mbi. Yi zoro ra ezoro, angü wüh ba ta ngü la eyi gbü *Ngari Me teka ra bala.” ⁵⁰ Fū wü *kpara ka Yesu aci 'buru, akpe, ace engu.

⁵¹ Gara jaji komoko ta ladü kpala, te bu mba bu bongo ka rara te-ye, angbü efa nga wü Yesu, te wüh zoro engu. Fū ewü adu afü te-wü azoro kpah jaji komoko la. ⁵² Fū jaji komoko la ayia akpe, ace bongo ka-ye ciki esaka ewü, anü sü ngirimu.

Dene ngü ka Yesu engagira mere kpara füh kpökpö

Matayo 26:57-68; Luka 22:54-55, 63-71

⁵³ Fū wü kpara, te ewü zoro Yesu ne, aza engu anü di kpa engagira mere kpara füh kpökpö ka wü di enga *Yisarayeale. Angü wü mere *kovo ka wü Yisarayeale biti te-wü kpala, teka akolo ngü ka Yesu.

⁵⁴ Amba Petero, mü ngbü nda-mü da efa nga wü Yesu, mba kpa sidi gbü zi, zalü koro di etambasü ka mere kpara füh kpökpö. Fū mü anü arī angbü kötö, eya te-mü te wa, esüka wü komoko ka mere kpara füh kpökpö la.

⁵⁵ Fū wü mere kovo la abiti te-wü, akpo da egiri mene wü kpara, de te ewü ena amala ngü eküte Yesu de wu, gü ba, “Engu mere siti ngü eyi fanü,” teka de ani mörö engu tete na. Wüh giri ngü la ma, wüh maka nda-wü de! ⁵⁶ Angü mere bi wü kpara, te ewü koro mala siti ngü

eküte Yesu ne, ngü ka-ewü ka-ye 'buru kpikpi ye kpikpi ye, angü ah ka-ye 'buru de wu. ⁵⁷ Fü wü gara kpara ayia arü amala ngü eküte Yesu de wu, gü ba dene, ⁵⁸ “Ani je gara siti ngü ta te Yesu mala, gü ba, ‘Ni ena amürü *Mere Kambü ka Me, te wü kundu ani jì ne, 'buru asidi, fü ni adu aji alügü gbü sikipi ngbee bata. Amba, ah ena adi tìne de mene kambü, te wü kpara jì de kpa wü ne de.’ ” ⁵⁹ Amba ngü ka-ewü, te ewü mala la, ah koro biringbö kpah de. Ah ka-ye fi bü kpikpi ye kpikpi ye.

⁶⁰ Fü mere kpara füh kpökpö ayia arü tikpi. Fü ah amala ngü fü Yesu, gü ba dene, “De-ye deyì, ye lügü ngü fü ani de, neh teka ne? Ye je ngü de te wü kpara ngbü emala eküte ye ne de?” ⁶¹ Fü Yesu anga ka-ye tiiì, ah lügü ngü nda de. Fü mere kpara la adu ayi-ta Yesu kpekpeke, gü ba dene, “Yesu, mü de neh da? Mü mala la zu ngü fü a! Mü ngbürü de Ye Me, te engu tima füh kotö ne teka aküwa a ne?” ⁶² Yesu gü ba, “Wayi, ah ngbürü bala. Te gara yi ena awu ra, *Ye Kpara ka Kpì, te ma ena angbü gbü kokpa ka Me, baka Mere Miri! Fü ra adu kpah akoro sene de mere wazi ka Me, baka agö te bitì te-ye teka alì!”

⁶³⁻⁶⁴ Te mere kpara füh kpökpö je ngü te Yesu mala la, fü ah ayia asörö bongo eküte ne 'duwa traaa! Fü engu amala ngü, gü ba, “Apa! Komoko ne le afü te-ye ba Me? Yi wu eyi? Ngü nza eyi dela! Nih edu kpah agìrì kpara, te ena amala nga siti ngü kaka, neh teka ne? Ah mala siti ngü ka-ye tìne cu eyi de komö ye dela! Yi ngbü efi nda-yi neh baye?” Fü ewü aci 'buru amala ngü,

gü ba dene, “Ah de siti kpara! Wüh mörö engu amörö!”

⁶⁵ Fū ewü akpo da ememere engu. Gara ewü esü ngüsü gbügbüra na. Wü gara i jijia na, da emiki engu, gü ba dene, “Te ye gü ba, ‘Ni de *mürü dofo ka Me,’ la, de ye mere la ngü ka talara. Ye gü la iri kpara de te mi ye ne.” Fū wü marajümüya ka mere kpara la aza engu, anü di, da ebebe.

Dene ngü te Petero cere nga ye di

Matayo 26:69-75; Luka 22:55-62; Yüwane 18:15-18, 25-27

⁶⁶⁻⁶⁷ Petero, mü ngbü ka-mü fi bü etambasü ka mere kpara la, da eya te-mü te wa. Fū gara jaji würüse, kpara ka tima ka mere kpara la, ayia akoro aceka jia Petero, ayi-tata, gü ba dene, “Ye de neh da? Ye kpah de süka wü kpara, te ewü ngbü endoro gbü nga Yesu‡ ne de?” ⁶⁸ Fū cürü ayia ari te Petero. Fū ah acere nga ye, gbere, gü ba dene, “Ngü te mü mala la, ma je nda-ra mbi mbi de. Mü gü neh fe?” Fū Petero ayia ace da wa la, anü arü kpa emöngiti ka 'baranga la. 'Duwa fū moko-ngü ayia amä gina koko.

⁶⁹ Fū würüse la adu kpah amaka Petero. Fū ah arü amala ngü fū wü bu ye, gü ba dene, “Wü ceka la! Komoko la, ah ka-ye de kpara ka Yesu!”

⁷⁰ Fū Petero adu acere nga ye kpah gbere, gü ba, “A'a! Ni wu komoko ka-ye la nda-ni de.”

Fütanga ngü la mba cükü'daye, fū wü kpara la adu amala ngü fū Petero, gü ba dene, “Fanü fanü, ye de kpara ka Yesu, angü ye kpah de kpara ka

---

‡ **14:66-67** 14:66-67 Jaji würüse la gü ba, “Yesu de kpara ka Nazareta.”

*Galilaya, bakaka.” ⁷¹ Fū Petero ayia akina te-ye, gü ba, “Ma wu komoko la nda-ra de.”

⁷² Petero bü te emala ngü la de, fū moko-ngü ayia amī e'ba'basu koko. Fū Petero adu afi nga ngü, ta te Yesu mala fū ye, gü ba, “Ye ena acere nga ye du bata, o moko-ngü mī e'ba'basu koko la de ne.” Fū ngü la ato mere cinga fū Petero. Fū ah ayia akpo da eku gba de mere ngura 'duwa ba-neh-ene-la.

15

Dene ngü ka Yesu engagira Miri Pīlatü

Matayo 27:1-2, 11-26; Luka 23:1-5, 13-25; Yüwane 18:28-19:16

¹ Gügü kpurutokokpī la, fū wü mere *kovo ka wü *Yisarayeale adu afi nga ngü, te ani ena amere teka Yesu. Fū ewü amaka ngü la, adu aza Yesu, ai engu, anü di kpa engagira mere kpara de iri ye *Pīlatü, de te Miri ka wü *Rüma o engu me-ye gbü nzö wü kpara ka *Yudaya ne. ² Te wüh koro de Yesu engagira Miri Pīlatü, fū miri arü amala ngü fū Yesu, gü ba dene, “De-mü, wüh gü ba, mü de Miri ka wü Yisarayeale ne. Ngü la fanü?” Yesu gü ba, “Ah bü de te mü mala la.”

³ Fū wü mere kovo ka wü Yisarayeale akpo da emala bi wü ngü eküte Yesu de wu. Amba Yesu lügü ngü fū ewü nda de. ⁴ Fū Miri Pīlatü adu amala ngü fū Yesu, gü ba dene, “Gara ngü gömö ye, te ye ena amala fütanga wü ngü ne nda ma? Ye je bi wü ngü, te ewü emala eküte ye ne, de?”

⁵ Yesu lügü ngü fefe na nda-ye kpah de. Fū ngü la aga gbü jia Miri Pīlatü 'duwa ba-neh-ene-la.

6 Ta gbü wü re la, gbü mere sïkpï ka *Pasika 'buru, Miri Pïlatü ngbü ta ece kpa te gara kpara ka ku biringbö, ba e te wü di engä Yïsarayeले ngbü ele. ⁷⁻¹¹ Te di bala, fü wü gara kpara ayia akoro kpaka Miri Pïlatü, ayi-tata, gü ba dene, “Mere kpara, ah ena atï atï fü ye ace kpa te kpara ka ku biringbö fü ani, kpah baka e te ye ngbü emere gbü wü sïkpï ka Pasika 'buru ne?” Baka te Miri Pïlatü, wu eyi, gü ba, maguma wü kovo la siti eyi eküte Yesu, fü ewü aza engu akoro di kpaka ni, teka de ni mörö engu asidi ne, fü engu ayia agïri kaje, de ni küwa Yesu tete na. Fü ah ayia amala ngü fü wü kpara la, gü ba dene, “Wü le de ni ce neh kpa te da? Te ni ce kpa te Yesu, miri ka-wü ne, ah esiti?” Te wü kpara la je ngü te Miri Pïlatü mala de bala ne, fü ewü aci 'buru, amala ngü fü Miri Pïlatü, gü ba, “Ani ele de ye ce kpa te Baraba engu fü ani!” Wüh mala bala kükürü de, angü wü kovo to ta ngü eyi guvu ewü gügü, gü ba, “Te Pïlatü gü ba, ni le ace kpa te Yesu la, de wü ce ka-wü kpo. Wü mala fefe, gü ba, ‘Ani le ka-ani Baraba engu.’ ” Baraba ta süka wü kpara te wüh gü gbü ku, teka te wüh ngbü emömörö wü kpara teka tö ka-wü. ¹² Miri Pïlatü gü ba, “Anga Yesu, de te wüh ngbü eï engu, gü ba, ah de Miri ka wü *Yïsarayeले ne, ni ena amere de engu neh ene?” ¹³ Fü ewü aci 'buru, aba rere kpa tikpi, gü ba dene, “Wüh mörö engu amörö! Wüh bere engu eküte *rü gbegete!” ¹⁴ Miri Pïlatü gü ba, “Tekä neh? Engu kpo neh ene liya ne? Ah mere ne *siti ngü ne?” Fü ewü adu akpo da eba rere, afa engu de tïne ne ka, gü ba, “Wüh mörö engu amörö! Wüh bere

engu eküte rü gbegete!”

¹⁵ Fū cürü ari te Miri Pilatü, teka mere bi wü kpara la. Fū ah adu ale ngü ka-ewü. Fū ah ayia ace kpa te Baraba fū ewü, ba e te ewü le. Fū ah adu ai wü marajümüya ka-ye de wüh süma Yesu. Fū ewü asüma Yesu de siti juru konü de biki gbü ye. Fütanga ngü la, fū Miri Pilatü adu aza Yesu, ato fū wü marajümüya ka-ye, de wüh nü, wüh bere engu eküte rü gbegete.

Dene ngü ka wü marajümüya, te ewü ngbü efala Yesu

Matayo 27:27-31; Yüwane 19:2-3

¹⁶ Fütanga ngü la, fū wü marajümüya ayia aza Yesu, anü di agbü 'baranga, gbü sü ka Miri Pilatü, te wüh ngbü ei, gü ba, Peretoriyama ne. Fū ewü adu ai wü bu wü 'buru, abiti ede Yesu. ¹⁷ Fū ewü akpo da emü Yesu, gü ba, “Baka te engu di de mere miri ne, ah le de ani cu ngüngü na.” Fū ewü ayia agbi bongo ka Yesu asidi, adu aza diri ngboro bongo ka-wü, nzenze baka nda miri la, ato eküküte na. Fū ewü agara bibi gbü ti, ato gbü nzö Yesu, baka *madudu ka wü miri. ¹⁸ Fū ewü angbü egü mandi fefe, da ede kpa wü, gü ba dene, “Wayi! Mandi fū ye, mere miri ka wü Yisaraye!” ¹⁹ Fū ewü aza e baka gbaraka la, akpo da emi nzöna di, da esü ngüsü gbügbüra na, kpah da ebu nzökuta wü kötö, ba wü kpara te ewü ngbü ecu ngü miri la. ²⁰ Te wüh fala Yesu nza tete, fū ewü agbi nze bongo tete na la asidi, adu ato bongo kaka-na, alügü

tete. Fū ewü aza engu, anü di teka abere fūh *rü gbegete.

*Dene ngü ka Yesu, te wüh bere fūh rü gbegete
Matayo 27:32-44; Luka 23:26-43; Yüwane
19:17-27*

²¹ Te wü marajümüya za Yesu tete, teka anü amörö ne, fū ewü anü amaka te-wü de wü gara komoko de iri ye Simüna,* kpara ka Kurene, te ngbü enü ka-ye te kaje, agbü Yerüsalema. Fū ewü azoro Simüna, ato esa *rü gbegete, te ewü ena abere Yesu tete na ne, angü Yesu ngbü ta enü, da eti, da eti, teka tiri rü la.

²² Fū Simüna abī mere rü la, anü di fütanga Yesu, zalü akoro di gbü sü de iri ye Gologota, sü te wüh ena amörö Yesu tete na ne. Gologota la, ah baka e te wüh gü ba, “Sü ka biki-nzö,” angü ah de sü te wüh ngbü emörö siti wü kpara tete. ²³ Fū gara kpara awu cinga Yesu, aza ngu *vinü, te di de rü gbü ye,† ato fū Yesu. Amba Yesu le nda de. ²⁴⁻²⁵ Fū wü marajümüya aza Yesu, agbi bongo kaka-na asidi, aza engu, agbere eküte rü gbegete, abere engu gö gö gö! adu ae rü gbegete la tikpi. Ngü la mere te-ye gbü lö-ra menewa ka kpurutokokpi. Fū ewü aza bongo ka Yesu la, asö de gümare, aye süsüka na esüka wü. ²⁶ Fū ewü aba nga siti ngü kaka, ao eküte rü gbegete la, to tikpi, gü ba dene, “Dene Mere Miri ka wü Yisaraye.” ²⁷ Fū ewü ayia aza wü mürü zi 'basu, abere ewü eküte wü rü gbegete ka-ewü ede nda Yesu, gara gbü kokpa, gara gbü

* **15:21** 15:21 Simüna de wö ye Alekezanda ake Rufusu.

† **15:23** 15:23 İri rü la de mire. Ah de rü te ena ato ra gbü jia kpara.

kamisü. ²⁸ (Ngü‡ la ti kpini de ngü ta te wüh ba gbü Ngari Me, gü ba, “Wüh ena akolo ngü ka züka kpara ka-ni, Me, dündä de wü siti kpara.”§)

²⁹ Fü wü gara kpara, te ewü ngbü enü te kaje la, awu Yesu. Fü ewü akpo da esoko engu, da egü nzö wü de tadu, gü ba dene, “Ata! Ye gü ta, ga, ‘Ni de mere mürü wazi. Ni ti eyi amürü *Mere Kambü ka Me, adu afa gara gbü sikipi ngbee bata!’ ³⁰ Te ye de mere wazi bala, de ye kö la ekö kötö, ye küwa te-ye.” ³¹ Wü mere *kovo ka wü Yisarayeale ngbü kpah da emü Yesu bala, da emala ngü esüka wü, gü ba dene, “Komoko la ngbü ta eküwa wü gara kpara. Ah mere neh baye, te engu ti aküwa te-ye de ne? ³² Te engu ena adi ta de Mere Miri te Me tima fü ani fanü la, ah le ta de engu küwa te-ye, de ah kö kötö, teka fü ani awu mere wazi kaka, adu ale ngü kaka.” Wü mürü zi, te ewü bere ewü de wü Yesu ne, wüh ngbü kpah da esoko engu bala.

Dene ngü ka kpi ka Yesu

Matayo 27:45-56; Luka 23:44-49; Yüwane 19:28-30

³³ Fütanga ngü la, ah te enü akoro etü ra, fü sü ayia atü 'duwa mbirri, baka bitü la. Fü e la ayiri bala, zalü akoro gbü lö-ra bata ka tamurago. ³⁴ Gbü lö-ra engu la, fü Yesu ayia aku gba de mere ri ye kpa tikpi, gü ba dene, “Eloyi, Eloyi, lama sabakatani?” Ah baka e te wüh gü ba dene, “Me, Mere Miri ka-ra, mü ce ra kpikpi ra,

---

‡ 15:28 15:28 Gbü wü gara buku veresi 28 nda ma, amba gbü wü gara ah ladü. § 15:28 15:28 Mü ena amaka ngü la gbü buku ka Yisaya 53:12.

neh teka ne?" ³⁵ Wü gara kpara te ewü di kpala, wüh je ngü te Yesu mala la mbi mbi nda-wü de, fü gara ewü afi, gü ba dene, "Ah ngbü dela neh eï *İliya, de ah koro, ah küwa ni?" ³⁶ Fü gara komoko ayia akpe de woro, aza e baka lifa fö'dö fö'dö bala, agü gbü fi, ato te nzö e baka gala la, aza ato te komö Yesu, de ah 'bü, gü ba dene, "E-wu neh da, anga İliya ena akoro aküwa engu?"

³⁷ Fü Yesu ayia aku gba kpa tikpi, ayia ace maguma ye, akpi.

³⁸ Gbü lö-ra te Yesu kpi tete na, fü mere bongo ta te wüh i, kolo tü *Mere Kambü ka Me agbü Yerüsalema di, baka ngisi ne, fü ah ayia asörö te-ye de tete-ye, mbaaa kü kpa tikpi ngbüüü kötö. Fü ngü la aga gbü jia wü kpara ba sirimbi.

Dela ta ngü te Yesu kpi tete na.

³⁹ Gara mere kpara ka wü marajümiya ngbü ta eceka Yesu kpala. Te engu je gba ka Yesu bala, fü ah awu kaje te Yesu kpi tete na, fü ah agü ba, "Komoko ne, ah ka-ye de Ye Me fanü fanü."

⁴⁰⁻⁴¹ Bi wü wüüruse ta te ewü ngbü efa nga Yesu ne, kpah ladü gbü sü te Yesu kpi tete na la. Wüh de wü *Mariya Egba-Magadala, bete Salüme, bete *Mariya ni ye wü Yakobo* ake Yüsa, kpah de mere bi wü bu wü, te ewü nü koro agbü Yerüsalema de wü Yesu. Angü, te wü Yesu di ta da endoro agbü *Galilaya, wü wüüruse la ngbü ta efa ngangana, da ele ta-ngü tete. Gbü

---

* **15:40-41** 15:40-41 Mene Yakobo dene, ah de mere Yakobo, kpara ka Yesu ne, nda de. Yakobo la ka-ye la ka'dörö.

lö-ra te Yesu kpi tete na, wü würose la ngbü nda-wü mba canza edere sü kpala, da eceka kpi. Fü ewü awu ngü ka kpi kaka 'buru.

Dene ngü teka kö Yesu

Matayo 27:57-61; Luka 23:50-55; Yüwane 19:38-42

⁴²⁻⁴³ Gara komoko ta ladü de iri ye *Yüsefa kpara ka Arimatayo,† te di de mere kpara esüka wü mere *kovo ka wü Yisaraye. Ah kpah de kpara te ngbü eo jia ye teka Miri, te Me ena atima teka aküwa wü kpara ne. Sikpi de ta te Yesu kpi tete na ne, ah ka-ye ta sikpi te wü kpara ngbü ereke te-wü tete, teka *sikpi ka Me ka wü Yisaraye. Te di bala, etamurago la, fü Yüsefa ayia, ai maguma ye gö, anü kpaka Miri *Pilatü, anda'ba te-ye fefe na, gü ba dene, “Mere kpara, ni le ayi-ta ye de gara ngü biringbö. Te ah ti eyi gbü jia ye la, ni ele de ye to kö Yesu fü ni, ni ti.”

⁴⁴ Fü Miri Pilatü adu afi nga ngü la, gü ba dene, “Yesu mere ngü ye, adu akpi kece neh fe?” Fü Miri Pilatü ayia ai mere kpara ka wü marajümiya ka-ye, ayi-tata, gü ba dene, “Yesu kpi eyi fanü?” ⁴⁵ Komoko la ga, “Wayi, ah kpi eyi fanü.” Te Miri Pilatü je ngü la bala, fü ah ayia ale ngü ka Yüsefa, ato kö Yesu fefe.

⁴⁶ Fü Yüsefa ayia anü ase züka bu bongo, akoro di. Fü ah adu aza kö Yesu eküte *rü gbegete asidi, adu agaga de bu bongo la. Fü ah anü de kö Yesu, ati agbü gara gö da, te wüh ji sere sere bane, angü gele ka wü *Yisaraye ta bala. Fü

---

† **15:42-43** 15:42-43 Arimatayo de sü ka wü Yüsefa, te wüh bi engu tete.

ah awara mere ngbürükü da, ao emö nga mbükü la, ani di.

⁴⁷ Dela ta ngü te ewü ti kö Yesu tete na. *Mariya Egba-Magadala ake *Mariya ni ye Yüsa, wüh ngbü nda-wü fi bü da eceka ngü la. Fü ewü awu sü te wüh ti Yesu tete na ne.

16

*Dene ngü te mere te-ye kpa füh mbükü Yesu
Matayo 28:1-8; Luka 24:1-8; Yüwane 20:1-12*

¹ Kpurutokokpi la, wü kpara 'buru ngbü efe te-wü, angü ah de *sikpi ka Me. Etamurago la, te ra ti tete na, *sikpi ka Me nza eyi. Te di bala, fü *Mariya Egba-Magadala ayia de wü Salüme, bete *Mariya ni ye Yakobo, ayia anü ase *züka se-mü, teka amoko eküte kö Yesu.

² Gügü kpurutokokpi, fü ewü ayia anü kpa füh mbükü. ³ Te wüh ngbü enü tete na, fü ewü angbü emala ngü esüka wü, gü ba dene, “Anga mere siti da, te wüh ni mö mbükü la di ne, ani ena amere di, neh baye? Kpara te ena anzi da la asidi neh da, teka fü ani arı kpala?” ⁴ Fü ewü anü akoro kpa füh mbükü la, aceka kpi, yirri! Da, ta te wüh o emö mbükü ne, wüh nzi eyi asidi!

⁵ Fü ewü ayia arı agbü gö da, te wüh ti Yesu gbügbü na ne. Gbo! te gara jaji komoko de züka bu bongo te ye, te ngbü gbü mbükü kpala gbü kokpa. Fü cürü arı te ewü 'duwa ba-neh-ene-la.

⁶ Fü jaji komoko la ayia amala ngü fü ewü, gü ba dene, “Yi kpe cürü de. Ma wu eyi, gü ba, yi ngbü egiri Yesu, kpara te wüh bere engu te *rü gbegete ne. Ah zükü eyi. Yi ceka la sanga, ta te wüh o kökö gbügbü na ne. Engu sene ma!

⁷ Yi du edu, yi mala ngü la fü wü Petero de wü bu ye, gü ba dene, 'Yesu zükü eyi! Ah nü sü eyi kpa engagira nü agbü *Galilaya. Wüh nü enü, fü ewü amaka engu kpala, kpah ba ngü ta te engu mala fü ewü ne.' "

⁸ Te wü wü rüse la je ngü la bala, fü ewü ayia akoro kpa etanü, ale woro de mere cürü emaguma wü. Wüh mala ngü la fü wü gara kpapa nda-wü de, ka cürü.

Köcökpa engu ta te Marako ba de kpa ye ne, ah dürü ka-ye eyi gügü. Amba wü gara wü köcökpa ladü fa sü, ta te wü diri wü kpapa ta gügü ba esaka Marako. Wü köcökpa la gegege ba nda Marako te dürü ne. Gbü gara wü köcökpa la baka Marako 16:9-20 ngbü rü ladü. Gbü gara wü köcökpa baka Marako 16:9-20 nda ma. Anga Marako ba ngü la me-ye fanü? Anga gara kpapa? Nih wu de. Amba wü ngü la ti kpini de wü ngü te wü Matayo ake Luka ba ne.

Dene ngü ka zükü ka Yesu agbü kpi

Matayo 28:9-10, 16-20; Luka 24:9-53; Yüwane 20:11-23; Mürü Tima 1:6-11

⁹ Gbü sikipi ka biri ka wü *Yisaraye, te di de *sikipi ka Me ka-nih ne, gügü emözekpi, amba Yesu zükü ka-ye gbü kpi eyi. Gina kpapa te Yesu gü tamu ye fefe, ah de *Mariya Egba-Magadala, ta te engu liki *siti wü di enga me guguvu na lorozi ne. ¹⁰ Fü Mariya ayia anü amaka wü bu ye, wü *kpapa ka Yesu, te ewü ngbü da eku gba Yesu. ¹¹ Fü Mariya amala ngü fü ewü, gü ba dene, "Yesu zükü eyi! Ni wu engu eyi cu de jia

ni.” Amba wüh le ngü la nda-wü de, gü ba, “Ah ka-ye de wu!”

¹² Fütanga ngü la, fü wü gara *kpara ka Yesu 'basu ayia ace Yerüsalema, adu agba wü. Fü Yesu akoro amaka ewü te kaje. Amba wüh wu, gü ba, ah de Yesu ne, nda-wü de, angü küküte fü te-ye ka-ye eyi kpikpi ye. Fü Yesu ayia agü tamu ye fü ewü. Fü ewü adu awu engu. ¹³ Fü ewü ayia alügü nga wü, adu anü amala nga ngü la fü wü bu wü. Amba wü bu ewü le ngü ka-ewü la kpah de.

¹⁴ Fütanga ngü la, fü wü kpara ka Yesu nzükpa de füh ye biringbö ne, angbü ezü e ka-wü kpa esambü. Fü Yesu akoro agü tamu ye fü ewü. Fü ah arü amala ngü fü ewü, gü ba dene, “De-wü deyï, ah mere baye te nzö wü ngbü kpekpeke bala? Wü bu wü mala nga ni fü wü, gü ba, ‘Ni zükü eyi ne,’ wü le ngü la de, neh teka ne?”

¹⁵ Fü Yesu adu arü amala gara ngü fü ewü, gü ba dene, “Yi nü, yi baya te nga sü füh kotö ne 'buru, de yi mala ngari ra fü wü kpara 'buru nde. ¹⁶ Mene kpara te to maguma ye fere, de yi to *babatiza fefe na, fü Me aküwa engu. Mene kpara te le ngü ka-ra la de, ah küwa kpah de. ¹⁷ Wü kpara te ewü ena ato maguma wü fere, Me ena ato wazi fü ewü me-ye, teka fü ewü amere wü angbe cögbörö tiri ngü di, teka fü wü kpara awu, gü ba, ngari ra ka-ye de zu ngü fanü fanü. Angü yi ena angbü da eliki *siti wü di enga me guvu wü kpara asidi. Yi ena angbü da emala bü ganzi mö ka wü gara kpara. ¹⁸ Yi ena azoro wü siti kpürü de kpa yi, kpürü de yi nda de. Te

yi nzö siti rü la, ah mere yi esiti kpah de. Fü yi adi eo kpa yi gbü nzö wü mürü keke, fü keke ka-ewü adi egu.”

Dela ta ngü te Miri Yesu mala fü wü kpara ka-ye, te engu zükü tete gbü kpi.

¹⁹ Fütanga ngü la, fü Me ayia aza Yesu, ago di agbü sü ka-ye, agbü kpi. Fü Yesu angbü kpala gbü kokpa ka Me. ²⁰ Te wü *kpara ka Yesu je ngü te engu mala fü ewü la, fü ewü ayia abaya te nga wü sü 'buru, angbü da emala ngü ka Yesu fü wü kpara 'buru nde. Fü Miri Yesu angbü da eto wazi fü ewü teka tima ka-ye la. Fü ah angbü kpah eto wazi fü ewü, de wüh ngbü emere wü mere tiri ngü ka talara di, teka fü wü kpara awu, gü ba, “Ngü ka Yesu, te ewü ngbü emala la, ah ka-ye de zu ngü fanü fanü.”

Dela ngü teka Yesu *Kurisito, Ye Me. Adudu na bala.

**To Ngü Mürü ka Me bete Gina Ngü (S Sudan)
Mündü: To Ngü Mürü ka Me bete Gina Ngü (S
Sudan) New Testament+**

copyright © 2005 Wycliffe Bible Translators, Inc.

Language: (Mündü)

Contributor: Wycliffe Bible Translators, Inc.

All rights reserved.

2020-11-19

PDF generated using Haiola and XeLaTeX on 21 Feb 2024 from source
files dated 29 Jan 2022

9787304f-bc80-5421-9b63-c767eb819b6f